

FONÓDÁSOK

CSALÁDI INTERJÚKÖTET
HÁZASPÁROKKAL

KINCS

FONÓDÁSOK

Családi interjúkötet házaspárokkal

Kiadja:

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)

Felelős kiadó:

Fűrésztünde

Szerkesztő:

Antal István

Raffael Mónika

Nyelvi lektor:

Tompai Zsófia

Borítókép:

Kunhegyesi Ferenc: Pár

Fotó:

Csibi Szilvia (Balázs János – Besszer Szilvia);

TV2 (Oláh Gergő – Oláh Gergő Györgyné Nikoletta)

Desktop publishing:

Protzner György

Nyomda:

Gelbert Eco Print Kft.

2025

ISBN 978-615-6447-31-9

**A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) kiadványai
(nyomtatott és e-könyv formátumban) megrendelhetők az intézet
könyvesboltjában: www.ekonyv.koppmariaintezet.hu**

FONÓDÁSOK

Családi interjúkötet házaspárokkal

Szerkesztette és az interjúkat készítette:
Antal István és Raffael Mónika

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT

2025

ELŐSZÓ

A *Fonódások* a harmadik darabja annak a kötetsorozatnak, amelynek célja, hogy árnyalt és hiteles képet adjon a magyarországi roma közösségek sokszínűségéről, erejéről és belső világáról. A *Roma nők egymás közt* kötet a női sorsokat állította középpontba, a *Sorsformálók* a férfiak útkeresését és sikereit mutatta be. Most, ebben a kötetben, a történetek találkoznak – párkapcsolatokban, családokban, közös sorsokban.

A *Fonódások* tizenegy roma család életébe enged betekintést. A bemutatott családok nemcsak társadalmi mobilitásukban példaértékűek, hanem abban is, ahogyan egymásra találtak, közösséget építettek, gyerekeket nevelnek, és pályájukon sikereket értek el. Az ő történeteik nem tankönyvi példák – hanem élő, hús-vér életutak. Sok akadályt küzdöttek le, nehéz döntéseket kellett meghozniuk, de eközben hűek maradtak önmagukhoz, egymáshoz, közösségükhöz.

A címként szolgáló „fonódás” találó metafora, hiszen a párkapcsolat, a család, a gyermeknevelés, a karrierépítés fonódó szálakból áll össze: eltérő személyiségek, különböző minták, kihívások, vágyak, hagyományok, kompromisszumok szövik sűrűre azt a szövetet, amit mi családnak nevezünk. Ez a kötet nem idealizál – éppen attól hiteles, hogy szereplői őszintén beszélnek a nehézségekről is: az egymáshoz csiszolódásról, a gyereknevelés dilemmáiról, a munka és a magánélet közötti folyamatos egyensúlyozásról.

A *Fonódások* ugyanakkor reményteli könyv. Az interjúalanyok azt üzenik, hogy lehet választani, lehet küzdeni, lehet szeretni, lehet új családképet formálni, amely egyszerre tiszteli az örökséget, és teremti meg a jövőt. Hogy a roma identitás nem akadály, hanem erőforrás lehet a családi és szakmai életben is.

Ez a kötet olyan családokról szól, akik nem „kitörték”, hanem építkeztek. Kapcsolatokat, közösségeket, jövőt építettek.

Kívánom, hogy a *Fonódások* történetei inspirációt, megerősítést és mélyebb megértést adjanak minden olvasónak – roma és nem roma embereknek egyaránt.

*Fűrésztünde
elnök*

INTERJÚK

Nyári Károly – Lányi Edit	8
Baranyi Béla – Regős Judit.	24
Kovács Richárd – Lázok Szabina.	44
Balázs János – Besszer Szilvia	66
Ásós Géza – Ásós Gézáné Klári	80
Káli-Horváth Kálmán – Borkó Marianna.	96
Oláh Gergő György – Oláh Gergő Györgyné Nikoletta ..	120
Mezei Tímea – Markócs Roland.	134
Galamb Alex – Galamb Alexné Mónika.	152
Balogh Tibor – Baloghné Balog Virág	166
Lakatos Mónika – Rostás Mihály Mazsi.	184

Nyári Károly
Lányi Edit

NYÁRI Károly

*jazz-zongorista, énekes,
dalszerző, előadóművész*

LÁNYI Edit

*magyar-ének-zene szakos
tanár, menedzser (a Charles
Music Művészeti Produkciós
Iroda ügyvezetője)*

A Nyári nevet meghallva legelőször Nyári Károly zongoraművész, majd a „Nyári lányok” jutnak legtöbbünk eszébe. Talán a család többi tagjáról kevesebb szó esett eddig, úgyhogy majd róluk is szeretném kérdezni Önöket. De előtte, Károly, hadd kezdjük Önnel! Győrbe vezetnek a gyökerei, ott született, és a gyerekkora egy részét is ott töltötte.

K.: Igen, ez így igaz! Győri születésű vagyok, és egészen tizenhat éves koromig ott is éltem, ott végeztem az általános iskolai és a zeneiskolai tanulmányaimat. A győri zeneművészeti konzervatóriumba jártam klasszikus zongora szakra, amikor a családom felköltözött Budapestre, én viszont még egy évig maradtam az iskola miatt, és csak ezután csatlakoztam hozzájuk.

A nagyszüleivel maradt Győrben?

K.: Egy évig a nagyszüleimmal éltem, amikor a családom már Budapestre költözött. Mivel az öcsém és a bátyám is a zenei pályát választotta, édesapánk úgy gondolta, hogy jobb, ha a tanulmányainkat Budapesten folytatjuk, mivel itt nyitottabb volt a világ. És igaz ugyan, hogy Győrben is nagyon jó a zenei intézmény, de a budapesti Bartók Konzervatórium (mai nevén Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerésképző Gyakorló Gimnázium – a Szerk.) méltán híres, és az nagyon fontos dolog volt, hogy mi ott tanulhassunk.

Szóval a költözködés fő oka a tanulás volt!

K.: Igen, így igaz, a zenei tanulmányaink miatt költözött a család Budapestre.

A szülei mivel foglalkoztak?

K.: Édesapám zenével foglalkozott, elismert és köztisztviselőként álló zenekarvezető primás volt. Édesanyámnak ugyan a szülei – és a családjában többen is – zenészek voltak, ő a családjának élt, otthon volt velünk, a gyerekeivel.

Az általános iskolában zenetagozatos volt?

K.: Nem jártam zenetagozatos általános iskolába, testnevelés tagozatos voltam, bár már négyéves koromban elkezdtem a zenei tanulmányaimat. Tizenhárom évesen megnyertem egy országos zongoraversenyt, és ez aztán mindent eldöntött az én zenei karrieremmel kapcsolatban. Ez a siker elég erős inspirációt adott ahhoz, hogy úgy érezzem, a zene lesz az én utam. Édesapámnak nagyon fontos volt, hogy a testvéreimmel együtt erre a pályára koncentráljunk, és megfelelő képzésben részesüljünk.

Hogy emlékszik vissza a Győrben töltött gyermekorra?

K.: Bárhol járok a világban, mindig nagy büszkeséggel hangoztatom, hogy Győr, a szülővárosom, milyen sokat jelent a számomra. Sokszor járok vissza koncertezni, többek között a Győri Filharmonikus Zenekarral több alkalommal turnéztunk együtt, és számos zenei eseményre kapok meghívást. Nemrégiben Győr díszpolgára lettem, ami nagy megtiszteltetés volt számomra. A kezdetek, a zongorával való ismerkedésem odakötnék. Szerintem az nagyon fontos, hogy az alapokat hol szerzi meg az ember gyermekkorában. Valószínűleg ezért kötődöm a mai napig Győrhöz, mert olyan mestereim indítottak el, akik a zenét egész életemre meghatározóvá tették a számomra. Aztán persze Budapest más lehetőségeket is hozott, itt jobban kitágult a világ.

Edit, az Ön élete – gondolom, félig-meddig tudatos döntés nyomán – kevésbé látható a nagyközönség előtt.

K.: Egészen tudatosan, valóban így van... (Nevetés.)

Mesélne magáról egy kicsit? Hová kötődik a gyermekkora?

E.: Budapesten születtem, édesapám mérnökként a műszaki pályán dolgozott, és édesanyám is ezen a területen tevékenykedett. Édesapám zene iránti rajongásának köszönhetően nagyon sokat jártunk hangversenyre, operába már gyermekkoromban. Így Károllyal közös, hogy az én életemben is meghatározó volt a zene. A zenetanulást is korán elkezdtem, és jól haladtam ezen az úton. Nagyon szerettem tanulni, mindig kitűnő voltam, és mivel több zenei versenyen sikerrel részt vettem, én is a konzervatóriumba jelentkeztem, ahol klasszikus zongorát tanultam. Viszont az érettségi után Egerbe, a Tanárképző Főiskolára mentem ének-zene-magyar szakra, mert a zene mellett nagyon szerettem a tanulást és az olvasást is.

Az itt megszerzett tudásnak aztán később a gyermekeink nevelése körül nagy hasznát vettem. Károllyal csak a főiskola elvégzése után kötöttünk házasságot, annak ellenére, hogy nagyon fiatalon ismerkedtünk meg. A házasságkötésünknek előfeltétele volt szüleink kívánsága szerint, hogy mindketten előbb diplomát szerezzünk.

K.: A szüleink azt szerették volna – mivel zenei pályára léptünk, és a zene rengeteg lemondással és gyakorlással jár –, hogy a célkitűzéseinket végig tudjuk vinni, és elvégezzük a legjobb képzést. Az, hogy minél képzetebbek legyünk, fontos szempont volt mindannyiunk számára.

Hány éves korukban találkoztak először?

K.: Egészen fiatalon találkoztunk! A középfokú zenei tanulmányaim ideje alatt ismertem meg Editet. Én tizenhat éves voltam, ő pedig tizenöt. Elsős volt..., szóval ez egy gyerekszerелеm!

Emlékeznek a találkozásuk legelső momentumára?

E.: Ahogy Károly felköltözött Budapestre, a jazz-zene iránt kezdett el érdeklődni, ezért a konzervatórium jazz tanszakára jelentkezett és nyert felvételt. Ahogy említettem, én ugyanitt klasszikus zongorát tanultam. Egy iskolai rendezvény alkalmával, rögtön, amikor én elkezdtem ott a tanulmányaimat, összetalálkoztunk. Azt hiszem, hogy gólyabál volt...

K.: Egészen pontosan az volt...

E.: Ott találkoztunk először..., attól számíthatjuk a mi összeismerkedésünket.

Károly, ott rögtön kiszemelte Editet?

K.: Én rögtön... Ahogy jött le a lépcsőn, én megláttam, és azonnal azt mondtam, hogy ő lesz az én feleségem! Ott én ezt eldöntöttem! Ezt egyébként mondom Editnek a mai napig is, mert a Jóisten őt nekem teremtette, és én ezért minden nap hálás vagyok! Ez a legfontosabb!

Mennyire volt nyilvánvaló a szüleik és a család számára, hogy itt egy ilyen komoly összefonódás bontakozik ki? Tizenöt-tizenhat évesen elég korainak tarthatták még!

K.: Bizony nagy izgalommal mutatja be az ember a családjának a másikat! Azon gondolkodik, hogy mit fog mondani, és ők mit fognak szólni!

E.: Ahogy említettem, feltétel volt, hogy amíg mind a ketten le nem diplomáztunk, addig nem házasodhatunk össze, de persze egymás bemutatása már jóval előbb megtörtént. Így huszonkét éves volt Károly, én pedig huszonegy, amikor házasságot kötöttünk, és a következő évben megszületett az első lányunk, Editke. Majd, amikor ő tíz hónapos lett, akkor jött egy hollandiai felkérés a pályája kezdetén Károly számára. Először egy három hónapos szerződést kapott, de a sikereire való tekintettel ebből hosszú évek lettek. Természetesen a család is Károllyal tartott.

K.: Igen, én akkor elkezdtem a kinti karrieremet építeni, sokat utaztam, és ez így zajlott hosszú éveken keresztül.

Ekkorra már megszületett a kisebbik lányuk is. Hollandiában jött világra?

E.: Abban az időszakban született meg a második gyermekünk, Aliz, de nem Hollandiában, hanem itthon. De, talán két-három hónapos volt, amikor már utaztunk is vissza vele.

K.: Edit igazából csak hazajött szülni, és jöttek is vissza. Nagyon bízott az itteni nőgyógyászában...

E.: Igen, csak arra az időszakra jöttünk haza, mivel fontos volt az itthoni család és a közeg is nekem, de rögtön utána már vissza is utaztunk. Aztán hosszú évek után, amikor Editke már hétéves volt, több okból is eldöntöttük, hogy ő itthon kezd el az általános iskolát. Így a gyerekek és én haza jöttünk, de Károly továbbra is nagyon sokat utazott még egy ideig, mert számos szép feladatra kapott folyamatosan felkérést, és kimagasló sikereket ért el. Tizenhárom év telt el összesen, miután megszületett a döntés, hogy Károly karrierjét itthon is felépítjük.

Milyen volt az átmenet a hosszú külföldi élet és a fellépések után? Mennyire kellett újraépítkezni itthon?

K.: Tulajdonképpen majdnem a nulláról kellett újrakezdeni. A kinti fellépések mellett itthon is elindult a karrierem, így el kellett dönteni, hogy hol állapodok meg. A kétlaki élet – amelyben az itthoni fellépések mellett sokat utaztam, akár hosszabb időre is mindenfelé –, úgy gondolom, hogy ha valakinek van családja, nem működik. Úgyhogy az a megoldás született, hogy Magyarországon is felépítem azt, amit külföldön már elértem. Miután visszajöttem, kialakítottuk itthon is az életünket, de ehhez meg kellett találni azokat a lehetőségeket, amelyek ezt támogatták. Persze, ha vannak olyan külföldi felkérések, amelyek rövid időt vesznek igénybe, azokat azóta is örömmel elfogadom.

E.: A hollandiai élethez még hozzátartozik, hogy olyan nagy sikert ért el Károly – ezt azért én mondom el, mert ő biztosan nem említené –, hogy amikor Hollandiába először megérkezett a három hónapos szerződésre, akkor egy hét után már a legsikeresebb televíziós show-műsorban szerepelt. Nem sokkal később az egyik legelismertebb rádiózenekar zongoristája lett. Nagyon sok olyan megtisztelő felkérése volt, ami oda vezetett, hogy egy idő után a holland királyi családnak játszott minden vasárnap. És a sikereire való tekintettel – ugyan nagyon szigorú szabályok mentén és feltételekkel, de – megkapta a holland állampolgárságot, amit magától Beatrix királynőtől vehetett át. Az ő elismertsége miatt ezt a gyerekek és én is ugyanúgy megkaptuk.

Akkor Önök mindannyian kettős állampolgárok?

K.: Igen.

E.: Ez most is, de abban az időben még inkább nagy dolog volt. Így, amikor a végleges hazaköltözés mellett döntöttünk, egy komolyan felépített karriert és egzisztenciát adtunk fel, elsősorban a gyerekek miatt. Erről utólag is azt gondoljuk egyébként, hogy jó döntés volt. Akkor már a szüleink is elkezdtek betegeskedni, úgyhogy minden szempontból azt éreztük, hogy itthon van a helyünk. Ebben a döntésben tényleg a legfontosabb a család volt, a szülők, a gyerekek. Mindig is ez volt a legfontosabb számunkra.

K.: Azt gondolom, hogy jó döntést hoztunk akkor, ha most kérdeznének, ugyanezt a döntést hoznám meg! Tehát egyáltalán nem bántam meg, pedig gyakorlatilag a pályám csúcsán mondtam nemet.

Nem is merült fel annak a lehetősége, hogy a gyerekeik kint végezzék el az iskoláikat?

K.: Amit most a világban érzékelhetünk az értékrend kapcsán, az Hollandiában már 30 évvel ezelőtt is érezhető volt, és akkor azt mondtuk, hogy nem szeretnénk, hogy a gyermekeink itt nőjenek fel, ebben a közegben.

E.: Itthon mind a két lányunk katolikus gimnáziumban végzett... Kint Károlynak olyan menedzsere volt, aki szinte csak amerikai művészekkel dolgozott, nem is volt más magyar a menedzsmentben rajta kívül. Amikor hazajöttünk, itt is próbáltuk megtalálni a megfelelő embert, aki segíti Károly karrierjét, de a próbálkozások után rájöttünk, hogy senki nem fog ugyanolyan figyelemmel, szeretettel, odaadással együttműködni vele, mint ahogyan azt én tenném. Úgyhogy végül én vállaltam a menedzserei feladatokat. Közben Károly létrehozott egy művészeti produkciós irodát *Charles Music Művészeti Produkciós Iroda néven, amely azóta is sikeresen működik az én vezetésemmel*. Mivel megmaradtak a külföldi kapcsolataink, az irodánkon keresztül számos magyar művésznek tudtunk lehetőséget biztosítani külföldi fellépésekhez. Aztán elkezdtük itthon is a saját koncertek szervezését. Olyan produkciókat hoztunk létre, amilyenek itthon még nem voltak szokásosak. Ilyen volt például, amikor 1998-ban egy negyventagú zenekarral és egy holland neves énekes vendégművésszel kezdte el Károly a stúdiómunkákat, hogy anyagot készítsen egy könnyűzenei CD-lemezhez. A sikerek azt bizonyítják, hogy jó döntés volt, hogy mi magunk szervezzük a nagykoncerteket, fellépéseket, és minden ehhez kapcsolódó feladatot mi koordinálunk.

Mivel a gyerekeinket mindig is a zene szeretete vette körül, a tehetségük nagyon korán megmutatkozott. Először a két lányunk kapcsán, mert elég nagy a korkülönbség a lányok és a fiunk között. Károly a Pesti Vigadóban egy musicalprodukció zenei vezetője lett, és így egy 36 tagú zenekart irányított. Az előadássorozatban gyerekszereplőket kerestek, így kerültek be a meghallgatást követően a lányok, ahol gyermekként évekig szerepeltek.

K.: Igazából ez egy véletlen volt, nem akartam őket bevonni! Ezzel a musicalelőadás-sorozattal heti háromszor léptünk fel, és oda kerestünk gyerekszereplőket. Ez olyan produkció volt, amelyben voltak olyan darabok, amelyekben kifejezetten gyerekek szerepeltek. Néztük, hogy kik lehetnek alkalmasak, így jöttek jelentkezők több helyről is, amikor egy kolléga megkérdezte, hogy miért nem hozom be a saját gyerekeimet. Én akkor azt mondtam, hogy á, dehogya akarom! Hiszen akkor Alizka hány éves is volt...? Nyolc, jól mondom?

E.: Igen, valóban...

K.: Alizka nyolc, Editke pedig tizenegy év körüli volt. Szóval, mondtam, hogy á, dehogya, nem akarom őket behozni. Aztán végül otthon mégis megtanítottam nekik a dalokat, amiket meg akartunk hallgatni, és hát nagyon jól szerepeltek a meghallgatáson, úgyhogy a választás az én lányaimra esett. Így kezdtek ők, és a *Musical World* című produkció, amelyben szerepeltek, végül közel négy évig ment.

E.: A lányok karrierje tulajdonképpen ott kezdődött a Pesti Vigadó színpadán, amely egy életre szóló élményt adott nekik. Több külföldi turnén is részt vettek, többek között 2000-ben a trieszti sportcsarnok megnyitóján, amikor tizenötezer ember előtt énekeltek gyerekként.

Gondolom, akkor ők nem is érzékelték, hogy ez milyen nagy dolog!

K.: Nem. Csak én! (Nevetés.)

E.: A Pesti Vigadó-s kezdetek után olyan tévés és egyéb színpadi szereplések következtek az életükben, amelyek abszolút meghatározóak voltak számukra. Azt lehet mondani, hogy beleszülettek a zene, az éneklés és a színpad világába, és ez akkora örömet és olyan zenei élményt adott nekik, hogy mindketten a zene irányába indultak el. Zenei tanulmányaik

mellett, mivel jó tanulók voltak mindketten, egyetemet végeztek, médiatudomány-kommunikáció szakon, és tizenhét évesen mindketten felsőfokú nyelvvizsgát is tettek.

Valamikor a 2010-es években volt Önökkel egy televíziós interjú, ahol azt nyilatkozták, hogy 33 éve házasok. Ha jól számolok, akkor az mostanra már több mint negyven év.

E.: Igen, ebben az évben ünnepeljük a 44. házassági évfordulónkat!

K.: De ez csak a házasság, amihez jön az a hat év, amiben az ismeretség is benne van, szóval közel ötven év! *(Nevetés.)*

Lehet azt mondani, hogy egymás mellett váltak felnőtté, egymást csiszolgatták?

K.: Teljesen így van, igen!

E.: Én nagyon sok mindent tanultam Károlytól...

K.: Na, tessék, mi derül ki! *(Nevetés.)*

E.: Tizenöt-tizenhat évesen találkoztunk, gyerekfejjel, de mindig egymást segítettük, és valahogy ez az életünk része volt a kezdetektől. Mindig mindenben így volt, hogy kiegészítjük egymást, és ez a mai napig így maradt, vagy talán még erőteljesebbé is vált mostanra. Ez oda-vissza működik.

Többen kérdezték már tőlünk, hogy mi a titka a mi kapcsolatunknak, mert mindig azt látják, hogy minden olyan tökéletes körülöttünk, akár a magánélet, akár a közös munka kapcsán. Én azt gondolom, hogy annak hatalmas ereje van, ha egy család szeretettel összetart, és egy célért dolgozik. Mi rengeteg energiát fektetünk ebbe, és hát a gyermekeink is ehhez kapcsolódnak, és erősítik a családi közös munkát. Ennek alapja az összefogás és a családi szeretet, amelyben ők is részt vesznek.

K.: Ezekért a dolgokért érzem azt, hogy nem bántam meg, hogy hazajöttünk, mert olyan értéket képvisel ma már a Nyári család Magyarországon, ami talán sokaknak képes adni.

Mi volt az az elmúlt közel ötven évben, ami Önöket párként átsegítette a nehézségeken?

E.: A feltétel nélküli szeretet és egymás tisztelete! És persze, hogy vannak problémák, mert hát mindenütt vannak, de muszáj leülni és mindent megbeszélni, hogy megtaláljuk a megoldást. Én a mai fiatalokon azt látom, hogy nem akarják, vagy nem tudják kezelni a kritikus helyzeteket, pedig ezek egy jelentős részét megbeszéléssel meg lehetne oldani. Ez viszont elmarad, nem történik meg. Inkább az egyik jobbra megy, a másik pedig balra... Ez nagyon nagy hiba szerintem.

Hozzáteszem, hogy nálunk azért ritkán adódott nagy probléma, mert ha szeretet van, akkor szépen alakulnak a dolgok. Nagyon jó látni, hogy Edit lányunk férjhez ment, és amit tőlünk látott, azt ő is próbálja továbbvinni a házasságában. Mi mindig a szeretettel teli megoldásokra törekedtünk, és efelé terelgettük a gyerekeinket is.

Vajon a gyermekeik hogyan látják Önöket mint párt?

K.: Azt gondolom, biztosan példaértékű számukra, amit tőlünk látnak! Érzékelik, hogy mi van a világban, látják, hogy a barátaik, barátnőik, akik már éltek kapcsolatban, akár már el is váltak. Össze tudják ezt hasonlítani. Ahogy Edit is mondja, talán a mai fiatalokban nincs meg az a kitartás és tisztelet, ami a hosszú távú kapcsolatokhoz kell. Ha valami hibát látnak egymásban vagy a kapcsolatukban, egyik pillanatról a másikra ki tudnak lépni abból, és nem érdekli őket, hogy gyerek van, család van, és az sem, hogy ezzel tönkreteszik a másik életét. Önmagukat próbálják előtérbe helyezni, és nem azon dolgoznak, hogy bármilyen kihíváson családként átverekedjék magukat. Csupán azt nézik, hogy nekik mi a jó.

Szerintem fontos dolog, hogy mi a mai napig azokat a dolgokat, megoldásokat részesítjük előnyben, ami jó a családnak, az unokáinknak, és azt, hogy hogyan tudhatunk önmagunknak és másoknak is segíteni. Ez egy nagyon mély elkötelezettség! Úgy gondolom, hogy jó példát tudtunk mutatni a gyerekeinknek, mert ők is ilyen hittel és elkötelezettséggel élik az életüket.

Talán a fiunk, akiről kevesebb szó esett, nagyon jó példa erre. Ő most huszonöt éves, és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen klasszikusongora-tanulmányokat folytat, a tanév végén fog diplomázni a mesterszakon. Általában

a huszonöt évesek számára a szórakozás a fő dolog hétvégente, leginkább ezzel töltik a szabadidejüket. Viszont ő ahelyett, hogy ezekbe a társaságokba menne, komolyzenei koncertekre jár, és kihasznál minden időt, hogy többet tudjon gyakorolni. Szóval másfajta életet él, mint a legtöbben a korosztályából. Ez a pálya másképpen nem működik. Ez nekünk, szülőknek is visszajelzés, hiszen mi is így működtünk mindig is. Nagy öröm számunkra, hogy ezt követi a fiunk is.

Azt látom, hogy nagyon mozgalmas az életük. Hogyan alakul ez az évük?

E.: Számos szép feladat és felkérés vár Károlyra, sok tervet szeretnénk megvalósítani az év folyamán. Az év végi nagykoncert pedig már hagyományt jelent. Minden évben december 27-én megrendezzük Károly budapesti karácsonyi koncertjét, ez az év már a tizennyolcadik alkalom lesz! Az esemény az utóbbi két-három évben a *Családi karácsony* alcímet kapta, mert a családjunk tagjai – akik mindannyian elismert és kiváló művészek – is fellépnek a műsorban. Ennek a koncertnek már megvan a hagyománya, ez egy olyan esemény, amit a közönség, akik eljönnek évről-évre, már nagyon várnak és szeretnek. Néhány éve többek között már a fiunk és a vejünk is szerepel, aki kiváló hegedűművész.

K.: Ő Editke férje.

Meglepő módon ezek szerint ő is zenész!

K.: Igen! (*Nevetés.*)

E.: A vejünk ifj. Dráfi Kálmán hegedű- és brácsaművész, ő a Budafoki Dohnányi Zenekar tagja, az ő édesapja Dráfi Kálmán zongoraművész, a Zeneakadémia doktori iskolájának a vezető professzora. Körülöttünk mind zeneművészek, előadóművészek vannak, hiszen ott van Károly bátyja is, aki a Rajkó Talentum Művészeti Együttes vezetője, az ő fia a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának hegedű-szólamvezetője, vagy ott van Károly öccse is, aki szintén hegedűművész és tanár... Tehát akármerre nyúlunk, olyan elismert művészek vannak a családjunkon belül, hogy az okoz számunkra problémát, hogy hogyan állítsuk össze a műsort egy-egy családi koncert alkalmával úgy, hogy nehogy túl hosszú legyen.

K.: 2025-ben szervezünk egy országos turnét színháztermekben, templomokban, ahol a Nyári család művészei szerepelnek. Azok, akik jelen voltak a decemberi, Budapest Kongresszusi Központban tartott koncertemen, azt jelezték, hogy talán ez volt az eddigi legkülönlegesebb ünnepi koncert, mert érezték azt a szeretetet, erőt és harmóniát, ami a család jelenlétével áradt a színpadról. Ebben az évben ez a fő irányvonala a családdal közös munkánknak. Természetesen emellett rengeteg felkérésnek kell eleget tennem itthon és külföldön egyaránt, már a január is eléggé sűrű volt, és várhatóan ez így is marad. Aliznak elindult a nemzetközi karrierje, a múlt évi nagysikerű vietnámi koncertturnéját követően ismét meghívást kapott Vietnámba, ahol számos fellépés vár rá. Tehát rengeteg dolog lesz...

E.: Nagyon fontos év lesz ez a családjuk számára, mert Karcsi fiunknak június 2-án lesz a zongora-diplomakoncertje a Zeneakadémián, mester szakon. Ez nagyon fontos momentum, hiszen hétéves kora óta szorgalommal és kitartással végzi zongoratanulmányait. Ez megkoronázása az eddigi munkájának, tanulmányainak. A múlt tanévben Svájcban, a Luganoi Egyetem ösztöndíjasaként tanult, hogy még magasabb szintre emelje a tudását. Emellett, ahogy Károly is mondta, a tavalyi sikert követően Aliz március végén visszautazik Vietnámba egy hosszabb turnéra. Edit pedig júniusban a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán – miután korábban a klasszikus magánénekművész szakot már elvégezte – a tanári diplomát is megszerzi édesanyjai teendői mellett. Szóval mozgalmas év elé nézünk! Persze nagy örömmel és boldogsággal dolgozunk, de hát ez egy sűrű, izgalmaival és várakozással teli, szép év lesz!

Talán többen hajlamosak vagyunk csak azt látni, hogy másoknak milyen szép életük van, hogy sikeresek, de azt nem feltétlenül tudjuk, hogy emögött akár több évtizeden keresztül folytatott, a nap huszonnégy óráját kitevő kemény munka áll!

K.: Ez így van, igen! A fellépések előtt én még mindig minden nap gyakorlok, mert egy sportoló sem indul versenyre úgy, hogy előtte ne melegítene be, vagy ne edzene. Senki nem gondolná, hogy amikor kimegyünk a színpadra, és ott a csillogás látszik, azt milyen munka előzi meg, és milyen kitartásra van hozzá szükség!

E.: Ebben tényleg nagyon komoly munka van! Egy-egy nagyobb koncertet, produkciót több hónapos előkészítés előz meg. Hála Istennek a legkiválóbb művészekkel és szakemberekkel dolgozunk együtt, akik nemzetközi szinten is elismertek. Ők nyilván segítik a munkánkat, de azért nagyon sok hárul ránk így is. Viszont a legfontosabb, hogy Károlynak, aki a színpadra áll, meg kell érintenie a legutolsó sorban ülő ember lelkét is, és olyan szeretetet, érzelmeket és zenei élményt kell adnia a közönségnek, hogy azt érezzék, hogy ez felejtethetetlen a számukra. Ez nagyon nehéz, de talán ez a kulcsa annak, hogy a nézők a következő koncertre is el akarnak jönni, és így Károly koncertjeire mindig pillanatok alatt elfogynak a jegyek.

K.: Mostanra azt már azért talán elmondhatom magamról, hogy tartalmas és szép karrier áll mögöttem, de ha nem lett volna bennem kitartás, szorgalom és alázat, és nem kaptam volna támogatást hozzá a családomtól, akkor nem itt tartanék. Mi a gyerekeinkbe is ezt tápláltuk, a tanulást, a kitartást és az alázatot, és hogy mindannyian diplomások legyenek. Ez fontos volt már az én szüleim, nagyszüleim számára is.

Azt hiszem, az embereknek igényük van rá, hogy összetartó, tehetséges, hiteles művészeket lássanak a színpadon, az Önök esetében pedig ez ráadásul összeér a családtagokkal. Talán az is kulcsa lehet a sikerüknek, hogy bár mindannyiuknak önálló karrierjük van, családként is megjelennek. Ez hihetetlen plusz energiát hozhat a közönségük számára!

K.: Úgy látom, hogy az emberek mélyen befogadók a jóra, a kulturált és minőségi színvonalra és megjelenésre még a legkisebb településeken is, de sajnos nem mindenhol kapják ezt az emberek. Sokszor, még ha nehezebb is a minőség mellett kitartani, megéri ezt tenni, mert ez az érték, és időtálló. Egy előadóművészt azért szeret a közönség szerintem, mert sok mindent kaphat tőle. Az nem lehet, hogy én nem akarok adni a közönségemnek... Nekünk kell először adni nekik szeretetet, minőségi zenei élményt, és ezután kaphatunk mi is tőlük vissza!

Ehhez viszont, gondolom, folyamatos belső építkezésre is szükség van, ami mögött rengeteg önismeret, önfejlesztés, csiszolás rejlik.

K.: Hogyne! Ez egy hosszú-hosszú folyamat!

E.: Számos olyan példa van a munkánkban, amely azt igazolja, hogy az emberi értékek és a szakmai minőség a legfontosabb. Mi ezt próbáljuk képviselni a munkánkban és a családukban egyaránt. Emellett igyekszünk hittel, szeretettel ezt közvetíteni a jövőben is!

Gratulálok a család eddigi eredményeihez! Őszinte elismerésem Önöknek, és köszönöm a beszélgetést!

Baranyi Béla
Regős Judit

BARANYI Béla

újságíró, riporter, médiaszakember

Regős Judit

szociálpolitikus, a Szülők Háza Alapítvány elnöke

Béla, szeretném veled kezdeni a beszélgetést, ha nem bánod! Juditot egy picit a munkáján keresztül jobban ismerem, és a Szülők Háza Alapítvány elnökeként tett számos nyilatkozata és a vele készült interjúk elérhetőek az interneten, így róla ezeken keresztül is többet tudok. Viszont te média-szakemberként, riporterként inkább kérdezői szerepkörben mozogsz.

B.: Én nem szoktam nyilatkozni, interjúkat adni. A te székedben szoktam általában ülni, úgyhogy nekem ez egy kicsit szokatlan. Mit meséljek? Mit szeretnél hallani velem kapcsolatban?

Mesélsz egy picit a gyerekkorodról? Milyen családból jössz?

B.: Vegyes házasságból születtem, apám roma származású, anyám viszont nem. Anyám alföldi parasztcsaládban nőtt fel, apám pedig cigányzenész. Ő a mai napig a 100 Tagú Cigányzenekar nagybőgőse. Szóval én eleve egy multikulturális közegbe születtem. Gyerekkoromban otthon voltam a tradicionális cigányzenész közegben is, de az alföldi szőlősgazda-világban is. Úgy nőttem fel, hogy számomra eleve természetes volt, hogy ez a két világ együtt létezik. Mind a két részről volt nagymamám, nagypapám. Az apai nagyszüleim Budapesten, az anyai nagyszüleim pedig Soltszentimrén, az Alföld kellős közepén éltek.

Te itt születted, Budapesten?

B.: Igen, én már Budapesten születtem, a miénk volt az első fővárosi generáció a családban. A dédapám még cigánysoron élő bőrső cigány volt Nógrád megyében, ami azt jelentette, hogy az elhullott állatok bőrével kereskedett. Az ő fia, a nagyapám, viszont autodidakta módon elkezdett zenét tanulni. Ugye itt még a magnetofon előtti korszaknál tartunk. Akkoriban még nagyon sok cigánybanda volt, gyakorlatilag minden kocsmában voltak zenészek, és oda eljárogatott ő is tanulni. Mindenki bolondnak nézte őt, és mondogatták neki, hogy mit foglalkozol te ezzel, de ő már tízéves kora körül közölte, hogy márpedig ő zenész lesz, és ő úri cigány lesz Pesten.

Az apja is azt mondta, hogy bolond vagy, fiam! De ő egy hatalmas darab, nagyon-nagyon erős ember volt, és erős volt nemcsak fizikailag, hanem mentálisan is. Borzalmasan erős akarátú ember volt, úgyhogy ő bizony már tizennégy évesen pénzt keresett a zenélésből. Aztán tizennyolc éves kora körül feleségül vette a nagyanyámat, akivel akkoriban Egerben laktak, mert ott szerzett az öreg valamilyen lakást. Aztán közölte nagyanyámmal, hogy ő most felmegy Pestre munkát vállalni, és megcsinálja a helyet a családnak. Szóval felment a fővárosba, és beállt nagybőgősnek egy bandába. Itt azért az fontos, hogy az ötvenes években lakhatást intézni, albérletet találni nem volt olyan egyszerű, hiszen a második világháború utáni korszakról beszélünk.

Az öreg úgy élt hónapokig, hogy a parkban aludt egy padon, reggel elment a nyilvános vécébe borotválkozni, aztán elment muzsikálni, onnan vissza a parkba. Ezt csinálta néhány hónapig, ez idő alatt szerzett annyi pénzt, amiből már egy albérleti lakást valahogy össze tudott hozni, és akkor felhozta a családot. Viszont a hatvanas évekre már nagy, háromszobás budai lakásuk volt, és kocsija is volt. Külföldi szerződések sorozatait szerezte meg, Amerikától Japánig mindent bejárt. Ez volt a családunk felemelkedéstörténete.

Ismerted őt?

B.: Persze, hogy ismertem. Nagyon szerettük az öreget! Rendkívül nagy hangja volt, nagyon tudott kiabálni, de sose bántott minket... Sőt, az unokáknak mindent megengedett, nála büntetlenül lehetett rosszkodni. Mondjuk, ennek anyám nem örült felhőtlenül, de mi, a gyerekek, nagyon élveztük.

Ezek után, gondolom, édesapád számára nyitott út volt afelé, hogy ő is zenész legyen!

B.: Igen, teljesen egyértelmű volt, hogy a gyerekeket is erre a pályára fogják képezni. Apámnak két fiútestvére volt, az egyik öccse is zenész lett, de a legkisebb nem volt elég tehetséges, úgyhogy ő pincér lett, de gyakorlatilag a vendéglátós vonalon maradt mindenki.

Viszont te nem ezt a világot választottad!

B.: Hát, ahogy mondtam, gyakorlatilag én már két világ összeolvadásában nőttem fel, apám, ugye, egy cigányzenész, anyukám szövőnő, aki gyári munkásként dolgozott. Esti iskolában érettségiztek mind a ketten. Ők valahogy mindig tisztelték a tudást, a tanulást. Apámat, bár ilyen családi háttérrel rendelkezett, könyv nélkül ritkán láttam, állandóan olvasott, általában szépirodalmat. Szóval a tudás, a tanulás nálunk mindig is fontos volt, és természetes volt a szüleim számára, hogy a gyerekeiket egyetemre akarják küldeni.

Nálad a zenei pálya már nem is jött szóba?

B.: Szóba jött a zenei pálya, tanítottak minket zenélni hatéves korunktól, de nem volt kényszer, hogy akkor ezt kell csinálni. Végül egyébként a húgom lett zenész, ő fuvlista, és szimfonikus zenekarokban játszik. Az én húgicám, aki fuvolaművész, alapvetően a Honvéd Együttesben találta meg végül a számítását, úgyhogy ő egy olyan fuvolaművész, aki készségszinten bánik a gépkarabéllyal! (Nevetés.) Az öcsém pedig közgazdász lett végül, a bankszférában dolgozik. Szóval nálunk minden sztereotípiát bukik.

Akkor a szüleitek terve, hogy diplomát szerezzetek, megvalósult!

B.: Igen, abszolút megvalósult.

Judit, megosztanál te is valamennyit a szülői háttéredről, gyerekkorodról? Budapesti vagy?

J.: Igen, én egy budapesti zsidó családból származom, bár a családomban nem tartották ennek a hagyományait. Olyannyira nem, hogy nálunk eleve kimondani, hogy zsidó, nagyon nehéz volt, nem véletlenül. A nagyszüleim

és az apukám is csoda, hogy egyáltalán életben maradtak a II. világháború alatt. Magát a szót is csak suttogva lehetett náluk kimondani, és anyukámnak el sem mondták, és egyébként nekem sem, amikor kicsi voltam. Én konkrétan úgy tudtam meg a származásomat, hogy nyolcévesen elmeséltem anyukámnak, hogy néhány osztálytársam szidja a zsidókat. És akkor anyukám leültetett, és mondta, hogy ideje megbeszelnünk néhány dolgot. Ekkor mesélte el a családunk történetét, ami sokkolt. A rokonságunk java részét megölték a náci. Így, utólag, már értem, hogy erről nagyon nehéz egy kisgyerekeknek mesélni.

Nem tartottatok semmilyen zsidó hagyományt?

J.: Nem, semmit sem tartottunk a zsidó hagyományokból. Szóval nem tradicionális zsidó családból jövök, de azért mégis holokauszt utáni traumával élő zsidó családból. Én a zsidóságnak nem a tradicionális, szép családi hagyományokat őrző közegében nőttem fel, hanem egy traumatizált háttérű családban. Úgyhogy – valószínűleg részben ezért – én nagyon tudtam szimpatizálni azokkal a társaimmal, akik cigány származásúak vagy állami gondozottak voltak.

Én ugyan a Rózsadombon nőttem fel, de integrált iskolába jártam, az osztálytársaimnak nagy része állami gondozott volt, és köztük sokan cigány gyerekek voltak, akik mellé senki nem akart odaülni a padba. Bennem viszont alaptól volt egy együttérzés feléjük.

Szüleid mivel foglalkoztak?

J.: Az anyukám gyermekorvos, apukám pedig újságíró volt. Alapvetően jómódban nőttem fel, így voltak dolgaim, amik másoknak esetleg nem. Az iskolában egyszer dicsekedtem az osztálytársaimnak a szagos radiómmal, amit apukám hozott a dollárboltból, és akkor az osztályfőnököm kedvesen kérte, hogy ezt ne tegyem, mert itt vannak gyerekek, akik ilyenről nem is álmodhatnak. Akkoriban az állami gondozott gyerekeknek még a ruhájuk is egyforma volt... És akkor annyira elszégyelltem magam, hogy onnantól kezdve egy csomó menő dolgomat nekik ajándékoztam. Egyébként pedig elvált szülők gyereke vagyok, ami traumát okozott nekem, mert mindig egy szép, nagy családra vágytam.

Már gyerekkorodban elváltak a szüleid?

J.: Egyéves voltam, szóval igazából nem is emlékszem, hogy együtt éltek volna. Mind a ketten újraházasodtak, és lettek testvéreim, kéthetente apukámnál voltam... Mindig is álmodoztam arról, hogy nekem nagy családom lesz.

Ami végül lett is! De mielőtt rátérnénk a közös életetekre, meséljetelek még a múltatokról! Judit, a te karriered hogyan indult el?

J.: Én szociálpolitikus vagyok meg szociális munkás, ebből nekem két mesterdiplomám van, emellett elvégeztem a Károlin (a Károli Gáspár Református Egyetemen – *a szerk.*) a szupervizor és coach felsőfokú képzést, és aktív analitikus tanácsadói végzettséget is szereztem. Évek óta családismeretet oktatok a Milton Friedman Egyetemen.

És hát nagyon aktívan és hatékonyan működsz ebben azóta is! Csak egyet kiemelve ezekből, te vagy elnöke a Szülők Háza Közhasznú Alapítványnak.

J.: A Szülők Háza alapvetően egy szülőtámogató, családsegítő és gyermekvédelmi módszertan, amit én dolgoztam ki. A módszertan az Európai Unió legjobb gyakorlata lett. Ma már országszerte öt helyen működnek intézményeink, és a világon sok helyen ismerik, többek között Ghánában, Marokkóban és az Egyesült Államokban is. Az Alapítványunk az ENSZ tagja.

Béla, a te családod milyen volt?

B.: Klasszikus családmódel. Apám hozta a pénzt, anyám tartotta a családot, ami már csak azért is nagyon fontos volt, mert, ugye, apámnak rengeteg külföldi szerződése volt, rengeteget utazott. Volt olyan, hogy egy évig Kuvaitban volt, azután hat hónapig Amerikában, többször hónapokig Japánban, bejárta az egész világot.

Ez nem lehetett egyszerű.

B.: Emellett, amikor nagypapám meghalt, akkor odaköltözött hozzánk a nagymama. Egy ideig ugyan még egyedül lakott, de aztán elkezdett romlani az állapota, agyvérzést kapott szegény, és így öt-hat évig nálunk lakott.

Mondasz pár szót még az egyetemi éveidről, illetve arról, hogy hogyan kanyarodtál a média világa felé? Mi volt az az impulzus, ami elindított efelé?

B.: Én tanárképző főiskolát végeztem, magyar–történelem szakos tanár vagyok. Tanítottam is két évig általános iskolában, élveztem, de aztán beszippantott a média világa. Elindult a Rádió C (Közép-Európa első, teljesen önállóan működő cigány közösségi rádiója, mely 2001–2011 között működött – *a szerk.*), amiben az egyik nagybátyám is dolgozott. Ő szólt nekem, hogy menjek, mert tök jó közösség van... És hát mindig is érdekelt ez a világ, így elmentem megnézni, és ott kiderült, hogy van érzékem ehhez, úgyhogy ott ragadtam. Műsort vezettem, riportokat készítettem, mindent csináltam. Egyébként tényleg nagyon jó közösség volt, volt néhány tapasztalt, öreg róka, aki próbálta irányítani, összefogni ezt az egészet, de alapvetően minden kolléga „az utcáról” esett be. Kerényi Gyuri volt az alapító-főszerkesztő, aki bár nem volt cigány, de merem állítani, hogy nála jobban kevesen értik ezt a világot. Sokat köszönhetek neki. A Rádió C-ben mindent ki lehetett próbálni, mindent meg lehetett tanulni! Nagyon jó időszak volt, szerettük csinálni, volt értelme!

Ez volt az első időszak Magyarországon, amikor a cigány szó nem pejoratív értelemben jelent meg, először tudtál erre büszke lenni, sok cigány embernek adott ez tartást! A Lujza utcában volt a stúdió, a nyolcadik kerületben, és Rádió C buli volt az egész kerületben. Ha bementél egy gangos házba, akkor ki volt téve a folyosóra három-négy rádió, és mindegyikből a Rádió C szólt. Ott lebzselt az egész háznép! Nagyon nagy közösségi élmény volt. Emlékszem, az Almássy téren, az elsőéves születésnap bulinkat rendeztük, és aggódtunk, hogy az ezeröttszáz férőhelyes központot hogyan fogjuk megtölteni. Aztán a nyitás előtt két-három órával láttuk, hogy nagyjából tízezer fős tömeg van a téren. A környező utcák is mind tele voltak, mindenki be akart jönni!

A rádió működésének végéig ott dolgoztál?

B.: Három évet töltöttem el ott, aztán hirtelen átkerültem az MTV *Este* című hírmagazinműsorába. Ez még a Simon András-, Krizsó Szilvi-korszak (műsorvezetők – *a szerk.*), aztán később jött Baló György (műsorvezető – *a szerk.*). Akkor én két-három, a Rádió C műsorában eltöltött év után hirtelen

egy top politikai műsorba kerültem, ami egyébként 2004-ben Pulitzer-emlékdíjat kapott.

Hány éves voltál ekkorra?

B.: Huszonhét év körüli voltam. Egyébként akkor egy darabig a rádiózás és a tanítás még párhuzamosan futott, de egy idő után egyértelmű volt, hogy itt választani kell. Én szerettem magát a tanítást, és jól kijöttem a gyerekekkel, de egyértelmű volt, hogy választanom kell a két két pálya között, és én a médiát választottam.

És azóta is ebben mozogsz leginkább.

B.: Igen, és az *Este* után jött a *Kétfény* (a Duna Tv bűnügyi magazinja – a szerk.), amit már tizenöt éve gyűrok szerkesztő-riporterként. Úgy érzem, hogy ebben megtaláltam az én világomat, és nagyon összeszokott, mondhatni baráti csapattal dolgozunk együtt.

J.: Béla mindig is nagyon érzékeny volt a társadalmi témákra, és már a *Kétfény* előtt is sok kemény témát tárt fel. Ilyen volt például az a riportja, ami a szerencsejátékgépek a kocs mákból való kitiltásához vezetett, vagy egy másik nagyon fontos ügy, amin dolgozott, a Hungarista Mozgalom betiltása.

Mesélnél erről?

B.: 2007-ben feltűnt egy neonáci csoport, amelyik kiplakátozta a várost azzal, hogy a Hungarista Mozgalom újraéledt, és tagokat toboroznak. Mi egy kollégámmal elmentünk egy gyűlésükre, a Nyugatihoz, ahol vagy harmincan voltak. Szépen megcsináltam velük az interjúkat arról, hogy mit is akarnak, és a végén megkérdeztem tőlük, hogy én alapvetően cigány vagyok, és lehetnék-e náluk tag. És hát mondták, hogy az sajnos ki van zárva, mert az alapszabály szerint náluk cigány nem lehet tag. Úgyhogy a végén mondtam, hogy akkor sajnos nekünk nincsen közös platformunk, és eljöttünk. Annyira meg voltak döbbenve, hogy mire felocsúdtak, hogy mi történt, mi már szépen összepakoltunk és elmentünk.

J.: Felvettétek, amit mondott, ami miatt betiltották ezt a mozgalmat.

B.: Hát igen, részben emiatt tiltották be. Igazából azzal, hogy ki lett mondva, hogy nemzetiségi hovatartozás alapján szelektál, jogi szempontból egyértelmű volt. Egyébként országos felháborodás lett belőle, úgyhogy talán részben az én riportomnak is köszönhetően ott, ahová meghirdették a náci gyűlést, összejött az ország legnagyobb antirasszista tüntetése. Gyakorlatilag az összes politikai párt a civil szervezetekkel teljes egységben megjelent, úgyhogy végül a Hungaristák nem mertek gyűlést tartani, egy sem jelent meg közülük. Akkor olyan húsz-harmincezer ember volt ott az ellentüntetésen, ez azért elég jó érzés volt. Mindig jó érzés, ha van valami szemléletformáló szereped, és tudsz valami nagyobbnak a része lenni.

J.: Béla szerintem – kicsit a nagyapjához hasonlóan, aki autodidakta módon megtanult zenélni és új életformát hozott a családjának – tulajdonképpen egy teljesen új dologban kezdett el mozogni, mint amit otthonról látott, hozott. Úgy alkotott nagyot, hogy mások észrevették benne a tehetséget, ezért került ebbe a közegekbe, ahol bizonyítani tudott. Ezekért az eredményekért ő nagyon komolyan megdolgozott. Egyébként a szerencsejáték-maffia felszámolása körüli eseményekkel azért vagyok tisztában, mert amikor mi megismerkedtünk, Béla éppen ennek a feltérképezésén dolgozott. Akkoriban egy hálózatot buktatott le, aminek a folyamányaként betiltották a szerencsejátékgépeket.

Hogyan ismerkedtetek meg?

J.: Ebben központi szerepe volt a Szülők Házának, a közösségi térnek, amit létrehoztam. Béla kislányát, Fannikát, gyakran hozta oda az anyukája. Úgyhogy előbb ismertem meg a gyermekét, mint őt. Aztán 2008-ban megtörtént a tragédia...

B.: Igen, abban az évben meghalt a feleségem, Fannika anyukája. Egyedül maradtam egy két éves gyermekkel... Szerencsére nagy volt a család, sokan segítettek, meg ott volt a Szülők Háza is.

J.: A tragédia után Fannikát eleinte a nagymamája hozta a Szülők Házába. Szóval Fannit és a nagymamáját hamarabb ismertem meg, mint a Bélát. Azt tudtam, hogy ki ő, láttam is a tévében, és amikor hallottam a történetét, azonnal interjút akartam vele készíteni. Arról, hogy ő mint veszteséget átélt apuka hogyan birkózik meg a hétköznapokkal. Nagyon nagy empátiát éreztem ismeretlenül is vele, mert én éppen akkorra elváltam. Szóval elég

rossz lelkiállapotban voltam, és mindig arra gondoltam, hogy neki még rosszabb lehet, mivel én a válasomról való döntést, bár nem szívesen, de magamtól hoztam, ő pedig úgy maradt egyedül, hogy nem ő döntött erről. Alig vártam, hogy jöjjön majd, hogy beszélgethessünk, hogy készíthessek vele egy interjút!

Hány évesek voltatok akkorra?

J.: Hát ez 2009–2010-ben volt. Tehát harmincöt körül.

Egyidősek vagytok?

J.: Igen, bár én pár hónappal idősebb vagyok.

Tulajdonképpen akkor mindketten már túl voltatok egy házasságon, amikorra összeházasztatok. Hogy alakult az interjú?

J.: Végül csak úgy beszélgettünk, interjú az nem lett! (Nevetés.) Egyrészt láttam, milyen jól néz ki, meg rögtön szimpatikus volt, és úgy éreztem, hogy leomlott bennem egy előítélet, ami addig bennem is megvolt a romákkal kapcsolatban. Erre egyébként csak utólag jöttem rá, hogy bennem is volt ilyen. Azt tudtam, hogy a Béla roma származású, mert az köztudott volt valahogy, de nem is igazán tudom, hogy miért volt ez tudható róla. Tudtam, hogy ennek a kislánynak az apukája roma származású, és azt is elképzeltem, hogyan élnek... Valószínűleg valamilyen kicsi házban... Szóval, volt a fejemben egy történet róla, miközben még csak nem is ismertem, csak a tévében láttam őt. Aztán, ugye, kiderült, hogy egyrészt anyukája nem is roma származású, ráadásul valószínűleg sokkal gazdagabb körülmények között nőtt fel, mint én a Rózsadombon, mert apukája végigmuzsikálta az egész világot. Később, amikor elmentem hozzájuk, kiderült, hogy egy gyönyörű, nagy házban nőtt fel, akkora kerttel, hogy még egy másik társasház is lehetne ráépíteni. Egyáltalán nem az a kép volt, mint amit én elképzeltem.

Mennyi idő telt el addig, hogy a beszélgetésektől eljutottatok a házasságkötésig?

B.: Hát nagyon kevés.

J.: Pedig egyikünk sem akart akkor párkapcsolatot, nem randizási céllal találkoztunk, de közben meg annyira összepasszolt az életünk. Olyan volt a családi helyzetünk, és olyanok az elképzeléseink, mint egy puzzle. Gyakorlatilag az, amit a Béla elképzelt a családról, hogy hogy szeretne élni, meg amit én elképzeltem a családról, az ugyanolyan volt. Rögtön megértettük egymást, és a mai napig az értékrendünk a világ dolgainak megítélésében ugyanolyan. Emellett mind a kettőnknek az volt a prioritás, hogy a gyerekeket neveljük, ezért nem nagyon értünk rá, hogy őket másra hagyva randizgassunk... És hát, ugye, tetszettünk is egymásnak! Mikor kiderült, hogy azért alapvetően működik kettőnk között a dolog, akkor összeköltöztünk, bevállaltuk, hogy mi ezt megpróbáljuk valahogy így, együtt. Nagyjából egy fél év telt el az összeköltözésünkig.

B.: Ugye ott voltak a kisgyerekek, és nagyon sok programot csináltunk együtt, de akkor még nem házasodtunk össze.

Hány évesek voltak akkor a gyerekek, amikor ti összeköltöztetek?

B.: Fanni három, Bálint öt, Julcsa meg nyolc.

Kinek az otthonába költöztetek?

J.: A mi házunkban költöztünk össze. Mind a ketten úgy voltunk vele, hogy szeretnénk közös gyereket, és mivel én addigra már harmincnyolc éves voltam, nagyon nem akartunk várni vele. Meg hát jött is, és akkor örültünk, végül így lett négy gyermekünk. Úgyhogy nem volt egyszerű, de közben megszületett Boriska.

Milyen volt megélni a pótapa, pótanya szerepet, mennyire volt nehezített a másik gyerekével, gyerekeivel való ismerkedés, összeszokás?

B.: Szerintem nem volt nehéz. Mindannyian aranyos gyerekek voltak... Egy gyerekkel azért még szót lehet érteni. Ha egy öt-hét éves gyerekkel nem lehet szót érteni, akkor az egészen biztosan a felnőtt hibája. Kivéve persze, ha valamilyen súlyosan traumatizált közegből jön az a kisgyerek, de erről nálunk nem volt szó. Tehát egy gyerekkel azért meg lehet találni a hangot, szót lehet vele érteni. Szerintem, ha itt nehézségek lehetnek, azok

a felnőttben vannak belül. De hogyha ezek nincsenek benned, akkor most őszintén, mi a nehéz abban, hogy megtaláld egy ötévesssel a hangot?

J.: Itt nyilván van egy látószög, ahonnan mi felnőttek látjuk, de van egy másik, ahogyan a gyerekek látták és élték meg. Azért nagyon nehéz ebben nyilatkozni, mert mindenkinek megvan a maga megélése ezzel kapcsolatban. Egyébként az én gyerekeim előbb ismerték Fannit, mint Bélát, ők már szeretgették őt. Meg azért az én gyerekeim abban nőttek fel, hogy én „napi mami” (utalás a Regős Judit által vezetett beszélgetős műsorra, a *Napi Mamira – a szerk.*) vagyok!

Az alapítványi játszóházban mindig bent volt egy csomó gyerek, és amikor jöttek az én gyerekeim, hogy „Mami, mami!”, akkor a többi gyerek is jött ugyanígy. És amikor mondtam, hogy ne haragudjatok, de ti nem az én gyerekeim vagytok, akkor azt mondták, hogy de. Végül a „Napi Mami” így jött, hogy akkor jó, leszek „Mami”!

De ez szerintem amúgy nem volt könnyű a gyerekeimnek. Én nem klasszikusan csak az én gyerekeimet szeretgettem, hanem sok más gyereket is, olyan gyerekeket is, akiknek nem volt szülője. Ez nekik biztos nem volt egyszerű! De Fanni ebből a szempontból más volt, őt teljesen a saját testvérüknek élik meg. Neki, ugye, meghalt az anyukája, akinek az emlékét egyébként a mai napig közösen ápoljuk. Így, az elején, mikor még ez a veszteség előbb volt, együtt jártunk ki a temetőbe a gyerekekkel, beszélgettünk, hogy ő most hol van a mi hitünk, elképzeléseink szerint. Az én gyerekeim erőteljesen empátizáltak Fannival, és aztán mindenki nagyon örült, hogy született Boriska, és ez még jobban összehozta a családot. Boriska ugye mindenkinek a testvére, de nálunk nincs ilyen, hogy ki kinek a testvére. Persze nem akarjuk azt a látszatot kelteni, hogy ez olyan egyszerű volt, de a tekintetben nekünk nem volt problémánk, hogy itt vagyunk mi, a szülők, és ti vagytok a gyerekek, és ez a mi családuk.

Hogyan fogadta a szélesebb családokat vagy a környezeteket a kapcsolatokat?

J.: Ehhez hadd meséljek el egy történetet! Boriska, amikor megszületett, akkor már eleve barnább volt a bőre, mint az enyém, és mikor sétáltattam a babakocsiban, akkor jöttek oda az emberek, és volt, hogy megkérdezték, hogy te szoláriumoztatod a gyereket, vagy miért ilyen barna? És akkor én

elkezdtem magyarázkodni, hogy ő cigány, és azért barna, és persze jöttek azzal, hogy de te nem is vagy cigány. És én mondtam, hogy a Béla viszont az. De rajta meg nem látszik... Ez nekem tényleg egy hatalmas tapasztalat volt, mert, ugye, a zsidóság nem annyira látszik. Persze amikor összevissza zsidóznak, az nagyon rossz, engem meg is vertek ezért. De a cigányozás azért érintette az egész családjunkat, beleértve a nagyobb gyerekeimet is, akik genetikailag nem Béla gyerekei. A fiam nemegyszer verekedett az iskolában azért, mert valakit lecigányoztak. Tehát, ha valakinek a családjában van, aki cigány származású, az biztosan sokkal érzékenyebb lesz erre a kérdésre. Ilyen értelemben igenis mindannyian cigányok vagyunk, mint ahogy zsidók is. Egyébként pedig, úgy általánosságban is, az ember le kell hogy szokjon arról, hogy magyarázkodjon, hogy igen, igen, cigány..., de nagyon rendes..., meg zenész.

Nagyon fontos elem, amit mondtál, hogy a kapcsolatotokkal lett egy szemléletbeli váltás, nagyobb érzékenység a családban. Ha egy kicsit szűkítünk rátok, akkor mit tudtok említeni, mik azok az értékek, amiket a kapcsolatotok behozott az életetekbe?

J.: Nekem kezdettől nagyon szimpatikus volt Bélában, hogy azokról a kérdésekről, amik engem mindig is foglalkoztattak, mint például a kisebbségi lét, nagyon őszintén lehetett beszélgetni. Most erről ugyan nem beszélt Béla, de azért őt is érte trauma a cigány származása miatt gyerekkorában. A beszélgetéseink nyomán az én gondolkodásom nagyon sokat változott. Nagyon erőteljes életre valóságot tanultam Bélától! Én alapvetően egy áldozati, traumatizálódott szerepben szocializálódtam, de ő sokkal harciasabb. Vele megtanultam, hogy nem szabad félni, és hogy nem lehet állandóan áldozati szerepben lenni. Nem az határoz meg, hogy én roma származású vagyok, vagy hogy én zsidó vagyok, ez egy dolog, de nem ez alapján éljük az életünket.

Ezeket én Bélától tanultam meg! A mi kapcsolatunkban a származás nem okoz problémát. Ami a házasságunkban inkább nehézségeket jelent, és mai napig is tanuljuk, az az, hogy hogyan tudjuk kommunikálni a problémáinkat. Azokat is, amik mondjuk egymás között vannak, de azokat is, amiket hoztunk a múltból, és nem dolgoztuk még fel. Ezek egy része egymás között süll ki. A házasságunk eddigi tizenöt évében van két gyermek, akik az én házasságomból jöttek, van Fanni, aki Béla házasságából született, de akinek hároméves kora óta én vagyok a nevelő anyukája, és hát, ugye, született egy

közös gyerekünk, aki egy igen intenzív személyiség. És hát mind a ketten intenzív személyiségek vagyunk Bélával, nagy az igazságérzetünk. Tehát ez nem volt könnyű, és ez okozott, és bizonyára fog is még nehézségeket okozni a házasságunkban. Nem akarunk olyan képet festeni a kapcsolatunkról, hogy tőlünk kell mindent megtanulni!

Azt is fontos lehet megtanulni, hogy a konfliktusokkal együtt kell élni, és hogy ezek feloldása folyamatos munkát igényel a kapcsolatokban!

J.: Tudnak nagyon kemény helyzetek adódni, sokszor rezgett köztünk a léc, viszont még mindig azt gondolom, hogy nagyon szeretjük egymást! Ez az alap, és így a már majdnem ledőlt kockákat is valahogy mindig sikerült visszaállítanunk.

B.: Szerintem közöttünk volt mindig is egy maximális bizalom, ami alapvető kell hogy legyen. Onnantól kezdve, hogy nem bízol a másokban, nem nagyon van miről beszélni. Én az elejétől tudtam, hogy mindig bármiben számíthatok rá, így indult az egész kapcsolatunk.

Emellett Judit egy nagyon nagy tudású ember, és számomra nagyon fontos, hogy abszolút szellemi partner. Kell, hogy a társad szellemileg is folyamatosan izgasson, hogy legyen kihívás, ha valamiről beszélgetek, eszmét cserélek vele. Judit el tud engem bizonytalanítani a saját gondolkodásomban elég rendszeresen... Nekem elképesztően fontos, hogy olyan ember legyen velem, akiben egyrészt maximálisan bízom, másrészt szellemileg abszolút inspiráló. Egyébként meg az is fontos, hogy képesek legyünk a változásra. Van egy csomó dolog, amit az ember gondol valahogy, aztán történnek események, és akkor utána meggondolja, átgondolja, és változik. Erre szerintem nagyon-nagyon fontos, hogy képesek legyünk. Mert ha „tradíció” jelszóval beleragadunk bizonyos gondolatmenetekbe, amiket közben cáfol az élet, de mi, mert az anyánk is így csinálta, ehhez ragaszkodunk, akkor az rendkívül káros szerintem. Nagyon fontos rájönni időnként, hogy hülyeségeket csináltál, és akkor utána úgy kell élni, hogy nem csinálod tovább azt a hülyeséget, amit addig. Ehhez is tudni kell változni. Az a tapasztalatom ezzel egyébként, hogy nagyon sokan nem képesek szembenézni azzal, ha valamit nem megfelelően csináltak. Ilyenkor egy kicsit az ember elveszti saját maga előtt a renoméját, és akkor ostorozza magát miatta. Nem ostorozni kell magad, hanem nem csinálni többet ugyanazt a hülyeséget.

Ezzel azt mondod, hogy Judit ebben tükröt mutat számodra?

B.: Igen, elég éles tükör egyébként, és ez fontos. Szóval lehet különböző rózsaszín kis dolgokat ráaggatni a házasságra, de az alapvetően egy szövetség. Két ember szövetkezik arra, hogy ugyan jön rengeteg „szar”, már bocsánat, de azt mi közösen fogjuk kivédeni, eltakarítani. Szóval ez valamelyest egy küzdelem, és nyilván az a jó, ha olyan szövetségese van, aki minél okosabb, minél erősebb. Számomra világéletemben az volt a természetes, hogy valakivel partnerségben legyek. Dehogy akarok én valakit leuralni! Abban nekem mi a jó? Hát akkor még helyette is nekem kell erősnek lennem és küzdenem... Judit erős szövetségese, aki egyébként bármilyen problémát megold!

J.: Az az igazság, hogy én nagymestere vagyok annak, hogy nehéz helyzetbe kerüljek, emiatt nagyon sok extrém szituációba kerültünk már. Szóval volt lehetőségem használni a problémamegoldó képességemet, megvan a rutinom.

B.: Egyébként a kalandvágy is egy közös pont bennünk. Amikor dönteni kellett, hogy tanár leszek vagy médiamunkás, akkor azért a kalandor megszólalt bennem. Nyilván az, hogy az ember együtt kuporog a kommandósokkal, mielőtt azok rajtaütnek valamilyen nehézfiún, az igényel egyfajta habitust.

J.: Bélának azért elég férfias munkája van, mert ez a bűnügyi újságírás nem túl finom lelkű dolog. Viszont Béla szokott leginkább főzni nálunk, mert azt ugyan nem említette, de neki van egy eredeti szakmája, cukrász. Szóval ő készíti a tortát minden születinapra. Mióta az ő felesége vagyok, plusz tíz kiló van rajtam! (Nevetés.) Meg azért Bélának elég hagyományos főzési technikája van, tehát inkább ez a magyaros, hús hússal, rizs, krumpli. Ebben már azért van némi változás, néha már saláta is van meg zöldség!

B.: Nekem pedig meg kellett ismernem Juditot ahhoz, hogy rájöjjenek, hogy a lecsó nagyon finom étel. Utáltam, rendkívüli módon! Anyám cukrot tett a lecsóba, és úgy borzalmas volt.

J.: Ezek tipikus családi különbségek közöttünk, amik nem feltétlenül kultúrához kötöttek. Ő nem szerette a lecsót, meg nem szerette a töltött paprikát és a tökfőzeléket, meg egy csomó dolgot, mert náluk ezek édesen készültek.

Tehát szó szerint tudtatok új ízeket behozni egymás életébe!

J.: Úgy érzem, hogy igen! Béla említette a változás képességét, szerintem ez tényleg egy kulcsgondolat. Az emberek jó esetben akár ötven-hatvan évet is együtt élnek. Nekünk annyi talán nem lesz, de azért tizenöt-húsz év sem kevés, és ezalatt nagyon sokat változhatnak a körülmények. Nagyon sokat hibázunk mi, emberek, de szerintem sajnos a társadalom ebben nem nagyon megengedő, pedig hibázni ér! Hülyeséget csinálni ér! Olyan nincs, hogy egy házasságban a felek nem bántják meg egymást. Sőt, legjobban az embert azt tudja megbántani, aki a legközelebb áll hozzá – a férje, felesége, gyereke –, mert a boltos néni kevésbé érdekel, ha rondán néz rám.

Viszont társadalmilag az van belénk égetve, hogy ha hibázol, akkor megbüntetnek, a véredet veszik. Ezért inkább háritunk és a másikat hibáztatjuk, meg persze saját magunkat is. Emiatt ezek a helyzetek gyakran durva döntéseket generálnak. Nem tudjuk elviselni már tovább azt, hogy hibásak vagyunk – így aztán inkább elválunk, mert akkor kezdetünk új lapot, és abban még minden tiszta. De aztán persze ugyanazt a hibát fogjuk elkövetni megint és megint, egészen addig, amíg meg nem értjük, hogy mi a probléma mélyen bennünk.

Egyébként mi is nagyon sokat tanulunk még most is azzal kapcsolatban, hogy hogyan tudjuk a saját hibáinkat és a másikat megérteni, feldolgozni. Hogy ne a sérelmeinket görgessük nap mint nap, hanem azon gondolkozunk, hogyan tudunk dolgozni azon, ami van. Ezeket elsikálni sem lehet, mert amivel a másik megbántott, azzal megbántott, amit hibáztam, azt hibáztam. De a megértés, a jó szándék, a közös akarat meg az együtt maradás és szövetségben maradás céljából ezeket kezelni kell, hogy fejlődjünk. Igazából szerintem ez a kulcs!

És persze az is nagyon fontos, hogy legyen kémia. Azt gondolom, hogy mi most is nagyon tetszünk egymásnak, én is ötvenéves vagyok, már Béla sem harmincöt éves. *(Nevetés.)* Fontos, hogy megmaradjon a vonzalom, amihez persze hozzájárul nyilván a szellemi partnerség, ahogy Béla is mondta... Meg azért töltünk együtt időt. Az embernek nyilván egyszer több, máskor kevesebb ideje van, de kell arra időt fordítani, hogy újra egymásra hangoldjon egy pár. Ha csak együtt töltjük az időt, de nem tudjuk a már említett módon kommunikálni az esetleges sérelmeket, fájdalmakat, akkor megint csak semmi értelme az együttlétnek.

Ez nektek mennyire megy? Mindketten elég elfoglalt embernek tűntök.

J.: Ebben elmaradtunk mostanában, ez nem is tett jót, de igyekszünk. Tény, hogy nagyon nehéz ennyi feladat és dolog mellett minőségi időt együtt tölteni. Igen, ha nem töltünk elég időt együtt, meg nem tudunk egymásra hangolódni, akkor felgyülemlenek dolgok, amik nincsenek meg, és ez okoz problémát. Viszont azt érdemes tudatosítani, hogy ez nem azért van most így, mert nem áll szándékunkban többet együtt lenni, csak egyszerűen most ez van! Sokszor van, hogy hiába ismerjük fel, hogy ez most hiba a kapcsolatunk szempontjából, akkor sem rögtön tudjuk megoldani. De két felnőtt ember már képes arra is, hogy késleltet dolgokat, és azt mondja, hogy tudom, hogy ez most nehézséget okoz, és kitűzünk egy időpontot, amikor ezzel tudunk majd foglalkozni, és nem esünk egymásnak.

Szerintem, ami a legnehezebb, legalábbis nekem biztosan, hogy valahogy az ember ne a saját traumái szűrőjén keresztül próbálja megérteni, amit a másik mond. Ehhez viszont nagyon kell az önismeret. Fontos akár pszichológushoz, tanácsadóhoz is járni, vagy akár párterápiára, ez nem szégyen. Mindannyian – függetlenül attól, hogy ki jön roma családból, zsidó családból, hogy ki az, aki vidéken élt vagy értelmiségi – hordozunk jó dolgokat, amiket kaptunk a családunktól, és persze rosszabbakat is. Ezek mind kihatnak a párválasztásra és a kommunikációra, arra, hogy hogyan értékel az ember bizonyos dolgokat, amit a másik mond vagy tesz.

B.: Mondok egy példát arra, hogyan torzítják el az érzékelést a múltbeli traumák a párkapcsolatban. Én sosem titkoltam a származásomat, viszont magától soha senki nem jött rá, hogy én cigány vagyok. Engem soha sehol nem néztek még cigánynak, merthogy mindig a sztereotípiákat keresték. Persze simán hivatkozhattam volna anyám vonalát, de az milyen dolog, ha az ember letagadja az apját? Én mindig büszke voltam az apámra, ezért sohasem tagadtam meg a származásomat. Ezért viszont elég sokat bántottak.

A suliban volt, hogy telerakták a padomat szeméttel. Vagy olyan is volt, hogy összeálltak páran, hogy verjünk cigányt. Pont a skinhead mozgalom hajnalán lettem tinédzser, szóval azért voltak történetek. Ezekben a helyzetekben harcolni kellett, nem volt mese. Néha szavakkal, néha ököllel kellett küzdeni, mert az, hogy lefekszem és megadom magam, az nem lehet opció. De sajnos ez a „harcos” mentalitás néha olyankor is bekapcsol, amikor nem

kellene. Például egy párkapcsolati viszályban. Amikor Judit valamit nehezményez, hajlamos vagyok támadásnak megélni és elkezdni hadakozni ahelyett, hogy megpróbálnám megérteni, mi a gondja. Pedig nem bántani akar, csak jelezni, hogy valami nem tetszik neki. Na, ilyenkor kell nagyon tudatosnak lenni, és kikapcsolni a belém égett harcost. Ha sikerült, akkor veszekedés helyett tudunk beszélgetni. És az sokkal jobb.

J.: Én nem nagyon tudom elképzelni az életemet Béla nélkül, úgyhogy én nemcsak azon dolgozom, hogy én jól legyek nélküle, hanem azon is, hogy jól legyek vele együtt is. Úgy akarok dolgozni az életemmel, hogy majd ne csak egymás mellett megöregedő, unott, ronda kilencvenévesek legyünk, hanem együtt legyünk. Szerintem alapvető, hogy úgy próbáljunk meg fejlődni, amibe belefér a külön-külön is, és az együtt fejlődés is. És ez nehéz. De külön lenni is nehéz, meg aztán bármi mást csinálni is nehéz.

Azt nem lehet mondani, hogy sziasztok, gyerekek, most akkor mi elköltöztünk. Jó eséllyel mindenkinek az a célja, hogy a gyerekei felnőjenek és kirepüljenek, és aztán ott marad, ugye, a házaspár, hogy most mi van, hogyan legyenek még közös céljaik, meg közös álmaik? Nekünk van ilyenünk is, több évvel ezelőtt vettünk egy lepukkant présházat. Ezt öt év alatt főleg Béla saját kézzel újítgatta, gyakorlatilag ez a hobbija.

B.: Nagy álmom, hogy majd ott vadászom! De idén már megmetszettük a gyümölcsfákat is.

J.: Vannak gyümölcsfák, hogy majd lekvárt tegyek el. Én egyébként hiába vagyok ilyen izgó-mozgó alkat, vágyom arra is, hogy nyugiban legyek. A présházat most már lakhatóvá tettük, és az a tervünk, hogy ha jönnek a gyerekek majd velünk, akkor jönnek, ha nem, akkor nem, de mi ott szeretnénk minél több időt ketten együtt eltölteni.

Kívánom, hogy így legyen! Köszönöm a beszélgetést!

Kovács Richárd
Lázok Szabina

KOVÁCS Richárd

ökölvívó, olimpikon, tanár

LÁZOK Szabina

tanító

Néhány kérdéssel készültem, de nagy kihívásra ne számítsatok! Arra vagyok kíváncsi, honnan származtok, milyen volt az az út, amíg nem találkoztatok, majd milyen volt együtt. Szabina, kérlek, mesélj arról, honnan jöttél! Milyen volt a családi háttered, mit lehet tudni róla?

Sz.: Nem tudom, mennyire fontos, de én nem roma származású vagyok. Máriapócson éltünk mindig, bár Nyíregyházán születtem. A szüleim és a nagyszüleim is máriapócsiak. A szüleim elváltak, így anyukámmal és két testvéremmel éltem. Van egy bátyám és egy húgom. Nyírbátorban jártam általános iskolába, és ott is érettségiztem a középiskolában. Kereskedelem-marketing szakon szerettem volna továbbtanulni, ezt is választottam plusz tantárgyként, de végül úgy döntöttem, hogy érettségi után nem megyek egyetemre, inkább dolgozni kezdtem, hogy segítsék anyukámnak, és kíváncsi voltam, milyen a munka világa. Nyírbátorban, a Coloplast nevű cégnél kezdtem diákmunkásként, majd később főállásban is ott dolgoztam. Úgy gondoltam, gyűjtök egy kis pénzt, aztán majd később, ha úgy alakul, elmegyek egyetemre.

R.: Itt jövök én a képbe.

Sz.: Közben megismerkedtem Ricsivel. Amikor megismerkedtünk, én tizenkilenc éves voltam, Ricsi tizennyolc. Ricsi nővérével nagyon jóban voltam, ő is Máriapócson lakott, sajnos két éve elhunyt, de rajta keresztül ismerkedtünk meg Ricsivel. Igaz, már korábban is ismertük egymást, de csak akkor lett szorosabb a kapcsolatunk. Innentől kezdődtek a közös dolgaink.

Viszont tudomásom szerint diplomások vagytok mind a ketten.

R.: Én jelentkeztem először egyetemre, már egy éve tanultam, amikor Szabina úgy döntött, csatlakozik hozzám. Tanár szakon tanultam, ő tanító szakra jelentkezett. Nekem ötéves volt az osztatlan képzés, neki négy, így egyszerre diplomáztunk.

Mi volt az a fordulópont, amikor eldöntötted, hogy egyetemre mész? Volt ebben Ricsinek szerepe?

Sz.: Előtte is tervben volt, de nem vonzott annyira a továbbtanulás. Inkább dolgozni szerettem volna.

Volt a családotban olyan ember, aki felsőoktatásban tanult?

Sz.: Anyukám régen végzett egy ápolói felsőoktatási képzés. Anyukám testvére gyógytornász szakot végzett Debrecenben, de nem volt előttem erős példa a családban. Vidéken nőttem fel, a nagyszüleim nagyon fontosak voltak nekem, nem akartam őket se elhagyni, sokat foglalkoztunk mezőgazdasággal, nem igazán a tanulás volt a fő irány. Ricsi inspirált végül.

Szóval, beadtam a jelentkezést. Ricsi már az egyetemen volt egy éve: bejárt az egyetemre, láttam, hogyan vizsgázik, beleláttam az egészbe. Akkor már egy éve együtt is voltunk, csak még nem éltünk együtt. Végül én is jelentkeztem, bár nem tanító szakra akartam menni, de azt jelöltem meg első helyen. Fel is vettek. Ricsi ekkor már szakkollégista volt a nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégiumban.

R.: Engem ismertek, mondtam, hogy jön a barátnőm, és őt is szívesen fogadták. A bevonótáborban mutattam be, ott is felvették.

Akkor költöztetek össze?

Sz.: Igen, a kollégiumban már összeköltöztünk.

Milyenek voltak a felsőoktatási évek?

Sz.: Nem voltak különösebben nehezek. Eredetileg mezőgazdasági mérnök szerettem volna lenni. Be is adtam a jelentkezést Nyíregyházára. Csak azt

az egy szakot jelöltem meg, mert nem akartam Budapestre menni. Meg is lett volna a pontom, de nem indították a szakot, ezért mentem el dolgozni – ez még hozzá tartozik a történethez –, és el is ment a kedvem a tanulástól. Mikor újra jelentkeztem, féltem, hogy megint nem indítják, ezért jelöltem meg a tanítót.

*Milyen volt számodra egy többségében roma közegbe bekerülni?
Volt előtte ilyen tapasztalatod?*

Sz.: Középiskolában is voltak roma osztálytársaim, de ott nem annyira értelmiségiek, mint a szakkollégiumban. Mindig jól kijöttem velük, soha nem volt bennem előítélet, a családom sem volt előítéletes. Anyukám kórházban dolgozik, neki is vannak roma barátnői, soha nem hallottam otthon, hogy ne barátkozzak valakivel csak azért, mert roma. Nyírbátorban, ahol iskolába jártam, az osztálytársaim nagy része is roma volt, a barátnőim is, mindig jól éreztem magam közöttük.

Nagyon jól sikerült az ottani időszak, olyannyira, hogy végül le is nyelvizsgáztam lovári nyelvből (a roma közösség államilag elismert nyelve – *a szerk.*) Az elején féltem attól, hogy talán engem fognak valamennyire megkülönböztetni, hiszen bármennyire is azt mondjuk, hogy a többség előítéletes a romákkal szemben, a romák között is előfordul, hogy a többséggel szemben előítéletesek. Tartottam ettől, de szerencsére már a bevonótáborban, a szakkollégium első eseményén könnyen megtaláltam mindenkivel a közös hangot. Olyan barátságok születtek, amelyek a mai napig tartanak. 2021-ben diplomáztunk, tehát már négy éve, de még mindig visszajárunk a szakkollégiumba, és akikkel együtt jártunk az intézménybe, napi szinten beszélgetünk. Ezek a barátságok máig megállják a helyüket.

A diplomázás után már a szakmádban kezdtél dolgozni?

Sz.: Már az utolsó évben – amikor a Covid-járvány elindult, és levelező képzésre váltottam –, kaptam egy állásajánlatot a pócspetri általános iskolából. Így az utolsó egyetemi évemet már munka mellett végeztem: így teljesítettem a zárótanítást, és így diplomáztam.

Az egyetem után, mikor végeztetek, és elkezdtetek dolgozni, az együttélés hol folytatódott?

Sz.: Először a kollégiumban laktunk, majd Máriapócsra költöztünk. Megvettük a házat, ami persze akkor még egészen másképp nézett ki, de évről évre szépítettük. 2020-ban költöztünk be, 2021-ben diplomáztunk, és 2022 szeptemberében született a kisfiam.

Folytassuk majd innen, de előtte ismerjük meg a párod történetét is! Hogyan jutott el Máriapócsról Párizsba, az olimpiára? Richárd, kérlek, mesélj magadról!

R.: Nyíregyházán születtem, de teljes mértékben máriapócsi vagyok. Egy-két évet laktunk Budapesten gyerekkoromban, de anyukám szülei, a rokonság mind itt élt, Máriapócon. Én itt nőttem fel. Van egy édes bátyám, és volt két féltestvérem apai ágon. Sajnos az egyik nővéremet, akiről a feleségem is beszélt, két éve elvesztettük.

Apukámnak anyukám előtt volt már egy kapcsolata, abból született a nővérem, majd apukám anyukámmal jött össze, és azóta is együtt vannak. Itt, Máriapócon kezdtem az óvodát, és az általános iskolát is itt fejeztem be. A feleségemmel közös képeink is vannak az óvodás időszakból. Hátrányos helyzetű, szegény családban nőttem fel, de szerencsés vagyok, mert a szüleim mindig azt mondták, hogy tanuljunk az ő példájukból, és mi sportoljunk, fejlődjünk, és vegyük komolyan az iskolát. Mindig mellettünk álltak mindenben.

Honnan jött ez a tudatosság? A szüleidnek volt lehetőségük tanulni?

R: Nem igazán. Apám, amikor Pesten élt, vállalkozó volt, sok emberrel dolgozott, jól ment az építkezés, de amikor ideköltöztünk, itt minden megszűnt. Dombrádról származik, de Pesten élt, ott volt az előző házassága is. Ott még jól mentek a dolgok, de ahogy ideköltöztünk, egyre nehezebb lett minden. Nem volt könnyű időszak. Kiskorom óta nagyon céltudatos vagyok, már általános iskolában is kitűnő tanuló voltam. A szüleim mindig azt mondták, hogy ha hazahoztam egy négyest, azt ki szerettem volna javítani ötösre. Maximalista voltam magammal szemben, részben a szüleim miatt is. Most, felnőtt fejjel, úgy látom, mindez azért történt, mert szerettem

volna a családomat ebből a helyzetből kiemelni, jobb megélhetést biztosítani, és visszaadni nekik mindazt, amit tőlük kaptam. Ez a motiváció sokat segített abban, hogy idáig eljussak.

A sport hogyan és mikor jelent meg az életedben?

R.: Már kisgyerekként is céltudatos voltam, a bátyám is sportolt, ökölvívó volt, nagyon eredményes, Eb-bronzérmes is lett. Itt, Máriapócsra, volt egy kis terem, ahová apukám és a bátyám jártak. Hatévesen vittek el elsőnek, ott volt egy edző, Pisti bácsi, aki most már az öregotthonban él, de akkor ő volt az edzőnk. Majd kilencéves koromban leigazolt a Nyíregyházi Vasutas Sport Club, ahol Nagy Lajos lett az edzőm, és a mai napig is ő. Vele értem el a legnagyobb sikereimet: kétszeres Eb-bronzérmet szereztem, és olimpiai 5. helyet. Kilencéves koromtól kezdve nem is próbáltam ki komolyabban más sportot, rögtön eldöntöttem, hogy bokszozó leszek, és a bátyám példáját akartam követni. Szerencsére sikerült is, de ez a családom támogatása nélkül nem ment volna. Már óvodában is tudták az óvónők, hogy engem hamarabb kell elengedni, mert időre mennem kellett az edzésre. Általános iskolában már jöttek a sikerek: diákolimpiát, magyar bajnokságot nyertem, és tudtam, hogy van keresnivalóm ebben a sportban.

Az apukád volt, aki titeket, a bátyáddal együtt, a sport felé terelt?

R.: Igen, apukám nagyon sokat tett ezért.

Nem igazán lát rá az ember arra, hogy mekkora idő és energia a profi sport, de te még emellett diplomát is szereztél. Mindig fontos volt a család számára a tanulás is?

R.: Igen, ahogy mondtam, mindig céltudatos voltam, általános iskolában is kitűnő tanuló voltam, és a szüleim mindig ösztönöztek, hogy javítsak, ha nem ötöst hoztam haza. Maximalista voltam, és felnőttként már látom, hogy ez a családom iránti felelősségérzetből is fakadt: szerettem volna segíteni nekik, jobb életet biztosítani, és visszaadni mindazt, amit tőlük kaptam. Ez a motiváció segített, hogy idáig eljussak.

Jól látom, hogy a motivációd az volt, hogy fejlődj, és ezáltal a szüleidnek is segíthess?

R.: Pontosan, így van. Amikor az általános iskolában végeztem, eldöntöttem, hogy érettségit szerzek, és rendészeti pályára lépek. Rendőr szerettem volna lenni, ezért Nagyállóba, a Budai Nagy Antal Szakközépiskolába jelentkeztem rendészeti szakra. Ott is nagyon jó tanuló voltam, és élsportolóként már akkor elértem az első komolyabb eredményeimet.

Tudtad ezt az intenzív sportolást folytatni a középiskolában is?

R.: Kilenc-tíz éves koromtól kezdve rendszeresen jártam edzésekre. Először Máriapócon edzettem három évet, majd Nyíregyházára kerültem, ahol a helyi egyesület támogatásával tudtam minden nap bejárni edzeni. Az anyagi körülményeink nem tették volna lehetővé, hogy naponta utazzak, de az edzőm, Nagy Lajos, és az egyesület is segített, mert látták, hogy tehetséges vagyok, és jöttek az eredmények.

Tehát naponta ingáztál a középiskola és az edzések között?

R.: Igen, mindennap. Reggel iskolába jártam, utána hazamentem, majd mentem edzésre Nyíregyházára. Ez nem volt könnyű, de kialakult a napi rutinom, és a tanulás mellett is jól teljesítettem. Az érettségim is nagyon jól sikerült.

A középiskolában volt valaki, aki inspirált a pályaválasztásban?

R.: Igen, a testnevelő tanárom, aki válogatott karatés volt, nagy hatással volt rám. Nagyon jó kapcsolatban voltunk, és tetszett, ahogy tanít, ahogy a gyerekekkel bánik. Ő mondta, hogy próbáljam meg a testnevelői pályát, szerinte ez nekem való lenne. Otthon is megbeszéltem a családommal, és eldöntöttem, hogy a rendészeti pálya helyett a Nyíregyházi Egyetem testnevelés-történelem szakára jelentkezem. 2016-ban érettségiztem, majd rögtön felvettek az egyetemre.

A szakkollégiumba hogyan kerültél?

R.: Egy kedves ismerősöm ajánlotta, aki már ott tanult előttem. Nagyon örültem a lehetőségnek, mert amikor először bementem az egyetemre,

teljesen elveszettnek éreztem magam. A szakkollégiumban hamar barátokra találtam. Öt évet töltöttem ott.

Gondolom, nem volt egyszerű összeegyeztetni a szakkollégiumi programokat, az edzéseket és a tanulást, hiszen már tizenkilenc évesen felnőtt élsportoló voltál!

R.: Valóban, amikor először indultam a felnőtt magyar bajnokságon, rögtön magyar bajnok lettem, majd az egyetemi világbajnokságon ezüstérmet szereztem. Ez volt az a pont, amikor nemzetközi szinten is megismertek. A szakkollégium nagyon támogató volt, figyelembe vették az edzéseimet, versenyemet, és segítettek, hogy mind a tanulmányaimban, mind a sportkarrieremben helyt tudjak állni.

Közben a tanulmányaidra is koncentrálni kellett. Az egyetemisták a diploma megszerzésért is sokat dolgoznak, és neked még ott volt a profisport-karrier!

R.: Főleg a vizsgaidőszakok voltak nehezek. Szerencsére Szabina, a feleségem, nagyon sokat segített: jegyzeteket készített, kiszűrte a lényeget, én pedig megtanultam az anyagot. Az egyetemen egyéni tanrendes voltam, mert az edzőtáborok és felkészülések miatt szinte alig tudtam bejárni órákra. Különösen nehéz volt, amikor már a tokiói olimpiára készültünk. Volt olyan tanár, aki nem nézte jó szemmel a hiányzásaimat, de végül kiderült, hogy nem a hiányzások miatt, hanem előítéletek miatt. Később bocsánatot is kért, a többi tanárom viszont nagyon támogató volt.

Nem élveztéél semmilyen kedvezményt, mindent ugyanúgy teljesítened kellett?

R.: Mindent ugyanúgy meg kellett csinálnom, csak éppen nem voltam ott az órákon, így utólag kellett megszereznem az anyagot. Ebben is sokat segített Szabina.

Mi volt a fő motivációd, hogy a sikeres sportkarriered mellett az egyetemet is elvégezd?

Őszintén szólva, mindig is azt szerettem volna, hogy a gyerekem biztos háttérrel nőjön fel, ne kelljen nélkülöznie, mint nekem gyerekként. A szüleim

is nagyon szeretnék volna, hogy diplomázzak, hogy ott állhassanak a diplomaszótmon. Ez hajtott végig. Amikor lediplomáztam, láttam rajtuk, hogy elérték azt, amit szerettek volna, és én is elértem egy fontos célot. A másik nagy álmom az volt, hogy olimpián szerepeljek, és szerencsére mindkettő megvalósult. Az egyetem és a sportkarrier egymást erősítették.

Hogyan tudod összehangolni a karrieredet és a családot? Ha jól értem, az eredményeid elérésekor mindig mellett állt a párod is.

R.: Az iskolában dolgozom, és ha komolyabb felkészülés van, reggel fél ötkor kelek, elvégzem az erőnléti edzést, elmegyek futni, majd gyors zuhany után beérek az iskolába, megtartom az óráimat. Délután újra edzés, este pedig otthon vagyok a családdal. Mindezt értük csinálom, hogy a gyerekeknek mindent meg tudjunk adni.

Ez rengeteg lemondással járhatott.

R.: Nekem teljesen más fiatalkorom volt, mint a kortársaimnak. Ők péntek este elmentek bulizni, vagy hétvégén hajnalig szórakoztak. Az én esetemben, ha vége volt a szezonnak karácsonykor, a családdal együtt ünnepeltem, de a hétköznapiakban mindig az edzés és a versenyek voltak az elsők. Az egyetemi éveim sem a bulizásról szóltak, öt év alatt egyszer sikerült elmenni szórakozni. Nagyon sok lemondással jár ez az élet, amit mások talán nem is értenek.

Szerinted mi hajtott előre? Azon túl, hogy többször is említetted, hogy szeretted volna, ha a szüleid büszkéek lehetnek rád. Voltak saját céljaid is? Nem érezted néha, főleg a nehezebb időszakokban, hogy talán fel kellene adni, és csak az egyik utat követni, legyen az a sport vagy a tanulás?

R.: Voltak hullámvölgyeim, ez tény. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem. De a tanulásban mindig ott volt a párom, aki biztatott: „Már végigcsináltad ezt a három-négy évet, ezt az utolsó évet már nehegy otthagyd!” Tehát mindig kaptam támogatást.

A párod volt, aki mindig melletted állt.

R.: Mindig támogatott, és hajtott is. A sportban is, ő is, és a családom is. Jó példa erre a tokiói olimpia esete. Mindent feltettem arra, hogy kijussak, azt gondoltam, hogy ki tudok jutni. Az akkori riválisomat mindenhol megvertem, minden célt teljesítettem, amit kitűztek, mert azt mondták, hogy aki jobban szerepel, az utazik a kvalifikációra. Két éven át se itthon, se külföldön nem kaptam ki, mindenhol bizonyítottam, mégsem engem vittek. Ez óriási érvágás volt, hiszen négy-öt évet tettem fel arra, hogy ott lehessek. Még a kvalifikációra sem engedtek ki, pedig tudtam, hogy abban a mezőnyben szinte biztosan kijutottam volna Tokióba. Ez nagyon megviselt. Volt olyan pillanat, amikor azt mondtam, abbahagyom, és kellett hozzá az edzőim, a családom és a párom támogatása, hogy ne adjam fel. Végül új erőt vettem, mert húsz év munkája volt abban, hogy egyszer olimpián szerepelhessek. Így jött a párizsi olimpia lehetősége.

Mielőtt a saját családotról beszélnék, beszéljünk egy kicsit a származási családotról. Mindkét szülőd roma származású?

R.: Igen, mindketten azok.

A romaság mennyire volt téma nálatok otthon? Mennyire tartottátok a hagyományokat, volt-e kapcsolatot a tágabb közösséggel?

R.: A hagyományokhoz nem ragaszkodtunk különösebben. Nyilván a női-férfi szerepek megvoltak, apám ezt mindig betartatta, de talán ez nem romaspecifikus: sok nem roma családnál is erősen megtalálható. A feleségem tanult, művelt nő, aki a világot is eszerint látja, és a cigány nyelvet sem beszéljük.

Mégis, hogyan tudtad megélni a cigány identitásodat? A származásod miatt volt pozitív vagy negatív tapasztalatod?

R.: A sportban szerencsére nem nagyon néznek mást, csak a teljesítményt. Sőt, néhány éve a válogatott többsége cigány származású volt: tehetségesek voltunk, ott nem számított a származás. Az élet más területein viszont sajnos számít. Például amikor diplomával jelentkeztem egy elitiskolába Nyírbátorba, testnevelés–történelem szakra, a biztonsági őr felkísért, és az igazgató csak annyit mondott: „Betelt az állás.” Később, az olimpia után már

megkerestek, hogy nem szeretnék-e ott tanítani. Voltak ilyen tapasztalataim, sajnos az előítéletek jelen vannak.

Hogyan tudtad ezeket kezelni? Gondolom, nem volt könnyű, de valószínűleg ugyanúgy, mint minden más kudarcból, talpra álltál.

R.: Nem volt könnyű, de éppen ezért csinálom ezt az egészet, hogy ne vegyenek minden cigányt egy kalap alá, és halljanak jót is rólunk. Nagyon büszke vagyok a cigány szakkollégistákra, azokra, akik tesznek valamit a közösségért. Azért dolgozom most is hátrányos helyzetűekkel foglalkozó iskolában, hogy a gyerekek lássák: van előttük egy cigány tanár, aki példát mutat, hogy igenis lehet tanulni, sportolni, elérni a célokat. Azért hoztuk létre az alapítványunkat is, hogy ne közmunkára menjenek a gyerekek, hanem sportoljanak, tanuljanak.

Jól tudom, hogy katona is vagy? Honnan jött ez az irány?

R.: Igen, az olimpia előtt keresett meg egy katona ismerősöm, hogy van lehetőség bekerülni a Magyar Honvédség Sportszázadába. Elmondta, miről szól ez a program. Az MH 1. Sportszázadba olimpikonokat vesznek fel, akik komolyabb eredménnyel rendelkeznek, az MH 2. Sportszázadba pedig olyanokat, akik magyar bajnokságon vagy kisebb nemzetközi versenyeken értek el eredményt. Beadtam a jelentkezésemet, és meg is egyeztünk: a sportszázadban csak a sporttal kell foglalkozni, továbbá katonai rendezvényeken kell részt venni, népszerűsíteni a katonaságot. Ez nagy segítség volt számomra, mert így a sportkarrieremre tudtam koncentrálni.

A sportszázadban mi a fő feladatod?

R.: Elsősorban a katonaság népszerűsítése, kommunikációs és reprezentációs feladatok. Iskolákba járunk előadásokat tartani, különböző fesztiválokon veszünk részt, bemutatókat tartunk, például bokszbemutatót, és igyekszünk a fiatalokat megszólítani, motiválni.

Mondtad, hogy a sport miatt sokszor kellett fogyasztanod, diétáznod. Ez mennyire nehezítette meg a közös programokat?

R.: Gyakran előfordult, hogy például elmentünk volna vacsorázni, de én nem fogyaszhattam semmit. Ilyenkor értelemszerűen nem mentünk étterembe,

hiszen számomra nem lett volna értelme. Ez az életem része volt, és a párom is alkalmazkodott ehhez. Akkor is, ha éppen nem volt versenyidőszak, próbáltunk odafigyelni, hogy ne kelljen annyit fogyasztanom, mert az nagyon nehéz, nem egyszerű dolog.

Amikor megszületett a gyerekeitek, mennyire tudtál jelen lenni az első időszakokban?

R.: Rami születése után az első másfél évben szinte alig voltam itthon. Eb-kvalifikáció, olimpiai felkészülés... Sajnos pont nem láttam, amikor először talpra állt. Csak azt kívántam, hogy amikor itthon vagyok, akkor induljon el, mert ha lemaradok róla, az nagyon fájna. Végül pont egy Eb után, amikor elmentünk kikapcsolódni Törökországba, akkor kezdett el totyogni, így szerencsére azt mégis láthattam. Ezek a pillanatok nagyon sokat jelentenek. Sokan nem is tudják, akik nincsenek benne ebben az életformában, hogy mennyi mindenről lemond az ember. A kapcsolatunkban is mindig közös célokat tűztünk ki: először a ház megszerzése, aztán a családalapítás, és mindenért együtt dolgoztunk.

Sz.: Én mindig azt mondtam, hogy amit ő el akar érni, az nekem is fontos, sőt, sokszor fontosabb, mint a saját céljaim. Ricsi mellett váltam ilyen emberre, mert előtte sokkal önzőbb voltam, csak magamra figyeltem. De a kapcsolatunkban a közös célok mindig előrébb valók voltak.

Ezek szerint a kapcsolatotokban nagyon tudatosan terveztetek előre.

R.: Igen, mindig megbeszéltük, hogy mit szeretnénk elérni. Az első közös célunk a ház volt, ezért dolgoztunk, hajtottunk. Szerintem fontos, hogy a közös célok felé vezető út ki legyen mondva, mert sokan dolgoznak külföldön, három műszakban, vagy kamionoznak, és ők sincsenek többe otthon, mint én.

Sz.: Én mindig bíztam benne, hogy ez a sok áldozat nem hiábavaló, és soha nem nehezítettem meg Ricsi dolgát, amikor mennie kellett edzőtáborba vagy versenyre. Sosem mondtam, hogy ne menjen, vagy hogy maradjon inkább itthon, még akkor sem, ha éppen fogyasztott, és emiatt nehezebb volt neki.

A kapcsolatotokban mindig ilyen támogató voltál?

Sz.: Kemény vagyok vele, de támogató is. Nálunk ilyen a kapcsolat: megvannak a szabályok, az együttélési formák, de mindig őszinték vagyunk egymással.

R.: Már az elejétől fogva komolyan vettem a sportot és a tanulást, ezért megválogattam a barátaim is, és csak olyan emberekkel vettem körül magam, akik támogattak. Olyan barátokkal, akik nem húznak vissza.

Soha nem mondtad neki, hogy ne menjen edzeni?

Sz.: Soha. Még akkor sem, amikor láttam, hogy fáradt, vagy alig van ereje elmenni másodjára is edzeni aznap. Sőt, ilyenkor inkább segítettem neki összepakolni, és mondtam, hogy induljon el. Lehet, hogy keményen hangzik, de nekünk ilyen a kapcsolatunk, és ezt mindketten így éljük meg.

Ismerjük már, honnan indultatok, és hol tartotok jelenleg. Hogy jutottatok el idáig?

Sz.: Az érettségi idején még laza volt a kapcsolatunk, aztán összeköltöztünk a kollégiumban, és ahogy jöttek a sportban a sikerek, egyre komolyabb lett minden. Eleinte egyikünk sem volt jó anyagi helyzetben, szegény családból származunk. Én elmentem dolgozni, hogy segítsek otthon, Ricsi pedig mindenét a sportba és a tanulásba fektette. A szüleink megteremtették a legszükségesebb dolgokat, például buszbérletet, ételt, de minden mást magunknak kellett előteremtenünk. Az edzőnk is sokat segített, és az egyetemi ösztöndíjakból is sikerült egy kis pénzt félretenni, így tudtuk megvenni ezt a házat. A ház felújításában Ricsi apukája rengeteget segített, szinte mindent ő csinált meg a két kezével.

Mikor éreztétek azt, hogy ti már egy pár vagytok, és hogy ez egy életre szól?

R.: Amikor már két éve együtt voltunk, egyre komolyabban vettük egymást. Mindig voltak céljaink: először az volt a cél, hogy együtt legyünk, aztán a diploma megszerzése, majd a ház megvétele és felújítása. Mindig volt egy következő cél, amiért együtt dolgoztunk.

A házasság nálatok alapvető lépés volt, egy jó párkapcsolat eredménye? Mikor házasodtatok össze?

R.: Nálunk a családban, főleg a cigány családoknál, nem szokás a házasság. Ha együtt vagyunk, az már elég, úgyis mindenki a „feleségemnek” hívja a páromat. Nálunk ez sosem volt téma, nem is beszéltünk róla. 2022-ben, amikor Szabina már terhes volt, felmerült, hogy kellene apasági nyilatkozatot írni. Ekkor az edzőmmel – aki olyan, mintha az apám lenne – is beszélgettem erről, és végül úgy döntöttünk, hogy legyen egy polgári esküvő. Így házasodtunk össze, de nálunk ez nem volt különösebb esemény, inkább a gyerek miatt, praktikus okokból történt.

Nálatok a sorrend fordított volt, mint a legtöbb családban: előbb jött a gyerek, aztán a házasság.

R.: Igen, nálunk ez így alakult, de számunkra ez teljesen természetes volt.

Ha már itt tartunk, a gyerekvállalásról kérdeznék: hogyan született meg a döntés nálatok? Tudatosan terveztétek, hogy közös életetek része lesz a gyermek, vagy inkább úgy alakult, hogy jött Isten áldása?

R.: Nálunk ez mindig tervben volt, hogy együtt szeretnénk élni, de Rami érkezése inkább váratlanul jött. Nem terveztük meg előre, de amikor megtudtuk, hogy úton van, nagyon örültünk neki, és igyekeztünk úgy alakítani az életünket, hogy minden rendben legyen körülötte. Szerencsére akkor már kész volt a ház, megvolt a diploma, biztos jövőt tudtunk teremteni neki.

Volt bennetek olyan gondolat, hogy csak akkor vállaltok gyermeket, ha már minden adott: ház, karrier, biztos fizetés?

R.: Igen, ezek a szempontok mindig is fontosak voltak számomra. Mindig azt mondtam, hogy csak akkor szeretnék gyereket, ha már van diploma, biztos állás, mert a sportkarrier, bármennyire is jól megy, nem örök életű. Egy sérülés bármikor közbeszólhat, ahogy most is történt, és ilyenkor akár egy év is kieshet. Ezért volt fontos, hogy legyen egy stabil hátt terem, amellyel a családomat biztosítani tudom, és csak ezután jöhetett a gyerek.

Ezek mellett az egzisztenciális kérdések mellett mi az, ami szerintetek még szükséges ahhoz, hogy egy házasság jól működjön? Milyen emberi, lelki tényezők kellenek?

Sz.: Amint már korábban is mondtam: nálunk speciális a helyzet, hiszen az élsportolók élete teljesen más, mint az átlagé. Reggel felkelek, elkészítem a kávéját, átnézem a napját, mit visz az iskolába, mit visz edzésre, mit főzök neki. Ez azt jelenti, hogy az ember tényleg feladja az egész életét a másikért. Az ő álma az én álmom is lett, mert teljesen alárendeltem magam annak, hogy ő elérje a céljait. Sokan ezt nem vállalnák be, én tudom, hogy tízből kilenc ember nem csinálta volna végig ezt mellette.

Ez óriási alázat, és úgy tűnik, nálatok a kapcsolat szentsége is nagyon erős.

R.: Igen, mindig arra törekedtünk, hogy mindkettőnknek jó legyen, de az is fontos volt, hogy ő elérje az álmait. Én mindent értük csinálók, és ezt ő is tudja. Azért dolgozom, hogy nekik legyen jó, és ezt meg kell érteni, mert ezért megyek el edzőtáborba vagy versenyre is.

Hogy sikerült ezt az életet összehangolni az egyetem alatt és után?

Sz.: Nagyon sok megértés kellett hozzá, sokkal több, mint egy átlagos kapcsolatban. Nálunk tízszer annyi türelem és alkalmazkodás kellett, mint máshol. Egy élsportoló mellett élni rengeteg nehézséggel jár, például ha nem sikerül egy verseny, akkor hetekig kell támogatni lelkileg, vagy ha valami nem úgy alakul, az az egész kapcsolatot próbára teszi.

Akkor a kapcsolati elégedettség, az összhang is folyamatosan változik a profi karrierrel együtt?

Sz.: Egy-egy nehézség akár közelebb is hozhat minket egymáshoz, de ugyanígy szét is szakíthatná a kapcsolatot. Szerencsére nálunk inkább megerősítette a köteléket.

Mi tartott össze titeket ezekben a nehézségekben?

R.: Az, amit már most is érzünk: a közös célok, a család, a gyerekek. Ez mindkettőnket megerősít.

Mikor megszületett a gyerek, hogyan változott meg a kapcsolatokatok?

Sz.: A kapcsolatunk már az elején is szoros volt, de a gyerek érkezése új feladatokat adott. Nekem például plusz teher lett, de semmiért nem adnám. Ricsi nagyon jó apa, minden szempontból. Mindent megteszünk azért, hogy a fiunk jó közegben nőjön fel, ne szenvedjen hiányt semmiben, és mindenben támogatjuk majd, akár a sportban, akár a tanulásban.

Az elején nehéz volt elfogadni, hogy már nem csak egymásra figyeltek?

Sz.: Főleg Ricsinek volt nehezebb, mert eddig minden figyelmem rá irányult, most pedig meg kellett osztani a figyelmet. Néha észrevette, hogy már nem minden van előkészítve, mint korábban, de ezt is meg kellett tanulni kezelni.

Neked milyen volt a gyerek érkezése mellett a munka, a sport összeegyeztetése?

R.: Nagyon nehéz volt lelkileg. Amikor Rami megszületett, onnantól kezdve sokkal nehezebben mentem el edzőtáborba, mert tudtam, hogy hosszú időre távol kell lennem. Ez rosszul esett, de motivált is, mert tudtam, hogy ha érmet hozok haza, annak együtt örülhetünk.

Az olimpiai felkészülés alatt mennyit voltál távol?

R.: A kvalifikáció és az olimpiai felkészülés alatt szinte fél évet nem láttam őket. Volt, hogy egy hónapig edzőtáborban voltam, aztán egy-két hétig itthon, majd újra elmentem. Ez nagyon nehéz időszak volt.

A tanítás mellett hogyan tudtad ezt megoldani?

R.: Volt, mikor tanítás után fizetés nélküli szabadságot vettem ki, hogy el tudjak menni edzőtáborba vagy versenyre. Volt olyan időszak, hogy hétvégente csak egy-két napot voltam itthon, és ha a család kórházba került, a hétvégémet is ott töltöttem velük. Ha nem engedték volna haza őket, nem mentem volna vissza edzőtáborba, mert nem tudtam volna ott lenni fejben, ha tudom, hogy itthon baj van. Szerencsére mindig sikerült megoldani.

Sz.: Volt olyan időszak, amikor Ricsi Tatán volt edzőtáborban, majd hétvégén hazajött, hétfőn pedig visszament, és ez hónapokig így ment. Olyan is előfordult, hogy amikor kórházban voltunk, Tatáról jöttél vissza hozzánk.

A gyerekek volt probléma?

Sz.: Igen, Rami volt beteg, és akkor kórházban voltunk vele.

R.: Ilyenkor a hétvégémet is bent töltöttem velük a kórházban. Ha nem engedték volna haza őket, egyszer sem mentem volna vissza edzőtáborba, mert nem tudtam volna ott lenni fejben, ha itthon baj van. Szerencsére végül mindig hazaengedték őket, így nyugodtan tudtam visszamenni.

Mik a közös céljaitok most? Hiszen már elértétek a diplomát, szerepeltél olimpián is, gondolom, jönnek az új tervek.

R.: Az egyik közös célunk a ház bővítése: szeretnénk még egy szobát, mert a jövőben tervezünk még egy gyermeket. Már megvannak a tervrajzok is, szeretném hátrafelé bővíteni a házat, és egy kis edzőtermet is kialakítanék. Ezek most a legfontosabb közös célok.

Az olimpia után megfogalmazódott bennem, hogy szeretnék segíteni a gyerekeknek. Rengeteg megkeresés érkezett hátrányos helyzetű családoktól, akik figyelemmel kísérték a pályafutásomat, és szeretnék volna, ha a gyerekük is bokszolhat, de nem voltak meg hozzá a feltételek.

Innen jött az alapítvány ötlete?

R.: Igen, bár már korábban is gondolkodtam rajta, de az olimpia után vált igazán fontossá. 2023 decemberében lett hivatalos az alapítvány, de már előtte is dolgoztam a terveken. Részt vettem egy sportvezetői továbbképzésen, amit a Magyar Olimpiai Bizottság szervezett. A képzés végén projektet kellett bemutatni, és én az alapítványom terveit mutattam be. Ott ismerkedtem meg olyan emberekkel, akik később támogatták az alapítványt, és végül támogatást is kaptunk. Így tudtunk a gyerekeknek bokszesztyűt, bandázst, sportfelszerelést adni, aminek nagyon örültek. Nagyon büszke vagyok rá, hogy ezt el tudtam indítani. Az iskolában is nagy szükség volt rá, mert a régi felszerelések már elhasználódtak, így most a gyerekek új eszközökkel sportolhatnak.

A gyerekek nevelésében milyen értékeket szeretnétek figyelembe venni, hogyan nőjön fel, mit képviseljen?

R.: Számomra nagyon fontos, hogy a fiam büszke legyen a származására. Ezt sosem szabad szégyellni, én is mindig bátran felvállalom, hogy cigány vagyok, és őt is erre fogom nevelni. Szeretném, ha tudná, honnan jött, és büszkén vállalná, hogy egyszerre cigány, egyszerre magyar, de soha ne tagadja meg egyik oldalát sem. Fontos, hogy bátran vállalja önmagát.

Szeretném, ha a sport az életében jelen lenne, de nem feltétlenül az ökölvívás, bármilyen sportot kipróbálhat majd, és abban fogjuk támogatni, amihez kedvet érez. A sportolás mindenképpen fontos, ahogy a tanulás is, hiszen mindketten tanárok vagyunk.

Sz.: Most még csak kétéves, és kizárólag cigányzene szólhat. Ha megszólal a zene, rögtön táncolni kezd, nagyon élvezi. Természetesen lehetnek ebből hátrányai is: a cigány gyerekek csúfolhatják, hogy csak félig cigány, a többség pedig azért, mert félig cigány. De ezekre fel lehet készülni, és mi is gondolkodunk azon, hogyan kezeljük majd ezeket a helyzeteket.

Beszéltetek már erről, van stratégiátok?

R.: Őszintén szólva, én még nem gondolkodtam ezen komolyan, de már láttam ilyen helyzeteket. Sajnos a mai gyerekek néha nagyon kegyetlenek, ez a világ is ilyen lett. A romaságról is beszélgettünk, és tudjuk, hogy az előítéleteket senki sem fogja teljesen lebontani, bármilyen végzettsége, eredménye is legyen az embernek. Én arra fogom tanítani, hogy vannak jó és rossz emberek, és azokat kell megtalálnia, akik szeretik és tisztelik. Ki kell majd zárni az életéből azokat, akik neki árthatnak, és nem kell harcolni velük. Ő nagyon értelmes, okos gyerek, rengeteget foglalkozunk vele, szinte a nap huszonnégy órájában.

Sz.: Félek ettől, de tudom, hogy nem lehet őt mindentől megóvni. Meg kell tapasztalnia, át kell élnie a saját élményeit. Mi mindig itt leszünk neki, és biztos vagyok benne, hogy az apja mindig támasza lesz, ahogy eddig is. Remélem, hogy amit eddig letettünk az asztalra, az segíti majd őt, hogy ne kerüljön nehéz helyzetbe.

R.: A legfontosabb, hogy jó embert neveljünk belőle.

Szerintetek egyértelmű, hogy sikeres család vagytok? Mi a siker kulcsa nálatok?

R.: Amikor előadást tartok egy iskolában, mindig azt mondom a gyerekeknek: cél nélkül nem lehet élni. Sok mai gyerek céltalan, még nyolcadikban sem tudja, merre tovább. Én már ötödikesen tudtam, hogy középiskolába megyek, sőt, rendőr szerettem volna lenni. A mostani gyerekeknél ezt kevésbé látom, talán a digitális világ miatt is. Régebben kevesebb választási lehetőség volt, ma már rengeteg, és sokan nem találják a helyüket. A mi generációnk más volt, kevesebb lehetőséggel, de talán céltudatosabban. Ma már sokan influenszerek, YouTube-sztárok akarnak lenni, nem klasszikus szakmákat választanak. Mi mindig tudtuk, hogy mit akarunk, és a családi háttér is nagyon fontos volt ebben. De sajnos ezerből egy család az, ahol minden adott a sikerhez.

Ezek szerint a családi háttér a kulcsfontosságú?

R.: Igen, de nem csak az anyagiak számítanak. A szülőknek ott kell lenniük a gyerekeik mellett, támogatniuk kell őket. Ha nincs, aki segítsen, irányt mutasson, akkor nagyon nehéz boldogulni.

Sz.: Nem csak a szülőkön múlik a gyerek sorsa, de nagyon sokat számít a szülői háttér. Szerintem a sikeresség 70%-ban a személyiségen, 30%-ban a családon, környezeten, lakóhelyen múlik. Sok tényező együttállása kell ahhoz, hogy valaki sikeres legyen. Én például nem érzem magam sikeresnek nőként, mert nem abban a szakmában dolgozom, amiről álmodtam, de családayaként, feleségként igen, mert tudom, hogy a családom boldog, és a gyermekem jól fejlődik.

Mikor éreznéd magad igazán sikeresnek?

Sz.: Akkor, ha mérnök lehettem volna, és saját vállalkozást indíthattam volna. Most a párom sikeréhez járultam hozzá, de ezt elfogadtam, és családayaként sikeresnek érzem magam. Nőként viszont még nem teljesen.

Szerinted, ha mérnök lettél volna, ugyanezt az életet élhetnétek most?

Sz.: Ha mérnöknek megyek, lehet, hogy nem vagyunk együtt. Ez egy nehéz kérdés. Őszintén szólva, én minden körülmények között ezt az életet választanám, amiben most élünk. Lehet, hogy ha mérnök lettem volna, akkor most máshol tartanánk, talán anyagilag is jobban állnánk, de nem biztos, hogy boldogabbak lennénk. Nekem az a fontos, hogy együtt vagyunk, van egy közös gyerekünk, és támogatjuk egymást mindenben. A siker nemcsak a karrierben, hanem a családban is mérhető.

Ha visszatekintetek az eddigi utatokra, van olyan pillanat, amit kiemelnétek, mint a legfontosabbat?

R.: Több ilyen pillanat is volt, de talán a diplomaosztó, az olimpiai szereplés, és természetesen a fiunk születése a legmeghatározóbbak. Ezek mind olyan mérföldkövek, amelyekért rengeteget dolgoztunk, és amelyek igazán összekovácsoltak minket.

Mit üzentek azoknak a fiataloknak, akik most állnak életük nagy döntései előtt?

R.: Merjenek nagyot álmodni, de legyenek kitartóak és türelmesek is. Nem szabad feladni, ha akadályok jönnek, mert minden munkának megvan a gyümölcse. Fontos, hogy legyenek céljaik, és ne féljenek segítséget kérni, ha szükségük van rá. És ami talán a legfontosabb: mindig tartsanak ki azok mellett, akik igazán fontosak számukra.

Mi a legfontosabb, amit a gyermekednek át szeretnél adni?

R.: Legyenek céljai, és mindig kitartóan dolgozzon értük. Ne adja fel, ha nehézségek jönnek, és mindig legyen mellette valaki, akire számíthat. Megtanítanám arra is, hogy becsülje meg azt, amije van, és ne másokhoz mérje magát, hanem önmagához.

Mi az, amit a saját szüleidtől kaptál, és tovább szeretnél adni?

R.: A szeretetet, a kitartást és azt, hogy soha ne adjuk fel. A szüleim mindig mellettem álltak, még akkor is, amikor nehéz volt. Ezt a példát szeretném továbbadni a fiamnak is.

Ha egy mondatban kellene összefoglalni, hogy mi a ti családod ereje, mi lenne az?

Sz.: Az összetartás. Bármilyen történik, mindig számíthatunk egymásra, és ez adja az igazi erőt.

Köszönöm az őszinte válaszokat, és hogy megosztottátok a történeteket!

R.: Mi is köszönjük a lehetőséget! Reméljük, hogy másoknak is erőt adhat a mi példánk.

Balázs János
Besszer Szilvia

BALÁZS János

*Liszt- és Kossuth-díjas
zongoraművész, egyetemi
docens, érdemes művész*

BESSZER Szilvia

közgazdász, fesztiváligazgató

Kedves Szilvi, rólad kevesebbet tudunk, mint Jánosról, pedig a családban a nők szerepe is meghatározó – ráadásul nemcsak feleség, anya, hanem a Cziffra Fesztivál igazgatója is vagy. Mesélnél arról, honnan származol, milyen családban nőttél fel, és milyen karrierutat jártál be?

Sz.: Vidéken, Tolna megyében nőttem fel, egy igazán sokszínű, többnemzetiségű községben, ahol magyarok, erdélyiek, svábok és cigányok éltek együtt. A családom minden tagja közel lakott egymáshoz – nagyszüleim, nagynéném, nagybátyáim –, ez lehetővé tette, hogy közösen alkossunk egy nagy családot. Minden második vasárnap a nagymamámnál gyűltünk össze ebédre, húsleves mellett beszélgettünk, miközben a sváb hagyományokat is őriztük: nagyszüleim szőlőtermeléssel és földműveléssel foglalkoztak, és természetesen tartottak disznót és tyúkokat is. Akkor a legtermészetesebb volt, hogy a kertből szedett zöldségeket, gyümölcsöket esszük. Mekkora kincs lenne ez ma már! Szép emlékek, amikor a nagymamámmal reggel találgattuk, hogy vajon ma mennyi tojást tojtak a tyúkok, vagy, hogy vajon lesz-e ma eső, mert az már nagyon kellene a földekre.

Hárman vagyunk testvérek, én vagyok a legidősebb. Az öcsém hat, a húgom kilenc évvel fiatalabb nálam. Gyerekként természetes volt, hogy vannak testvéreim, de ma már úgy gondolom, a testvéreim jelentik a legnagyobb ajándékot, amit a szüleimtől kaptam. Mi hárman is összetartóak vagyunk, és szerencsére mindannyiunk párijai is nagyon jól kijönnek egymással. A gyereink között szoros unkatestvéri viszony van, nagyon szeretik

egymást. Ehhez persze kell a szeretetteljes, kiegyensúlyozott légkör és a nevelés is. Örülök, hogy a család alapértékeiről mind ugyanazt gondoljuk.

Milyen volt az iskolai pályafutásod?

Sz.: Az általános iskolát helyben végeztem, majd szakközépiskolába jártam Szekszárdon, mert az volt elérhető távolságban. Később Budapesten folytattam tanulmányaimat: van egy külkereskedelmi felsőfokú képesítésem, majd közgazdász diplomát szereztem. Így kerültem Budapestre, majd itt is maradtam.

Hogyan talákoztál Jánossal? Hiszen a pályafutásotok elsőre nem tűnik olyanak, amely abban segít, hogy találkozzatok.

Egy budapesti belvárosi szórakozóhelyen talákoztunk. Innen indult a történetünk.

Innen folytatjuk, viszont most Jánoshoz fordulok. Hasonló kérdéseket tennék fel neked is. Mesélnél a családdról, a zenei hagyományaitokról és a tanulmányaidról?

J.: Az én családom apai ágon több generációra visszatekintve zenész család, és szinte mindenkit Balázs Jánosnak hívnak. Ez a név és a hagyomány egyfajta életfilozófiát is jelentett: a zene volt a mindennapok középpontjában. Otthon a próbákat, gyakorlást hallgattam, a családi beszélgetések is mindig a zenéről szóltak. Anyai ágon is vannak zenészek, de ott kevésbé domináns ez a hagyomány.

A nagypapám, Jáger Balázs János, híres csellista volt, az Aranyosi Rajkó zenekar alapító tagja, akinek felvételei máig fennmaradtak. Kodály Zoltánnal is fellépett. Bár személyesen nem ismerhettem, mégis hallhattam a játékát. Mindig nagy szeretettel emlékeznek rá azok, akikkel találkozom. Jóleső, fontos érzés, hogy nemcsak mint zenész, hanem mint ember is példakép volt.

Édesapám már bárzongorista lett, én pedig – bár a hangszer maradt a zongora – a klasszikus zenében találtam meg a saját utamat. A családban mindenféle műfaj megtalálható: cigányzene, jazz, popzene. Rokonságban állunk például Balázs Elemér jazz-zenész családjával is.

Hogyan választottad a klasszikus zenét, amikor a családban inkább a cigányzene és a bárzene volt meghatározó?

J.: Ez érdekes kérdés, mert amikor én gyerekként a klasszikus zene felé fordultam, otthon még nagy megbecsülése volt a cigányzenész és bárzongorista pályának. Én vagyok talán az első generáció, aki a komolyzenében találta meg magát. Az én korosztályomhoz tartoznak többen is, akik szintén cigányzenész dinasztiákból származnak, de már a komolyzenét tanulták, és abban alkotnak.

Visszatérve a klasszikus zenei pályához meg kell említenem a legnagyobb roma származású zongoraművészt, Cziffra Györgyöt. Apám Cziffra György lemezeit hallgatta, ezek inspiráltak engem is, és ezek miatt kezdtem el foglalkozni a klasszikus zenével.

Kezdetben apám tanítgatott, majd zeneiskolába kerültem Becht Erika tanárnőhöz, később a Zeneakadémia kivételes tehetségű osztályában tanultam Keveházi Gyöngyinnél és Gulyás Istvánnál, majd Dráfi Kálmán vezetésével diplomáztam, aki egyébként Cziffra Györgynél tanult külföldön.

Nem merült fel, hogy más pályát válassz? A családban mindenki zenélt. Ezért nem akartál más szakmát kipróbálni?

J.: Volt egy rövid időszak, amikor jogász akartam lenni, de ez csak egy film hatása volt, és hamar elmúlt. Igazából soha nem volt bennem, hogy feladjam a zenét. Ez egy hívás volt, amit követnem kellett annak ellenére, hogy a klasszikus zenei pálya rengeteg kihívással jár.

Éreztem, hogy nekem ezt kell csinálnom annak ellenére is, hogy ahogy haladtam előre a tanulmányaimmal, egyre jobban láttam, hogy micsoda verseny van, milyen mennyiségű repertoárt szükséges ismerni, micsoda követelményrendszernek kell megfelelni.

Milyen kihívásokkal kellett szembe nézned, milyen kihívásokat kellett legyőznöd, hogy eljuss eddig, ahol most vagy?

J.: A kihívások igen sokrétűek. Egy zongoraművésznek például elengedhetetlen, hogy legyen saját hangszere, ami hatalmas anyagi teher. De a szakmai fejlődés szempontjából fontosak a mesterkurzusok. Egy-egy

nemzetközileg is jegyzett tanár külföldi kurzusára elmenni szintén anyagi teher. A családom támogatott mindenben, ahogy tudott, de a lehetőségekért keményen meg kellett dolgozni.

Minden művésznak van olyan művész etalonja, mint nekem Cziffra György. Ez olyan, mint amikor a kisgyerek olyan akar lenni, mint az apukája, a kislány olyan akar lenni, mint az anyukája, aztán a példaképekre akarunk hasonlítani. Minden kisserác úgy akar szabadrúgást löni, mint Messi, vagy mint Ronaldo. Én úgy akartam zongorázni, mint Cziffra György, de ugye egyrészt úgy nem lehet, másrészt meg művészként önmagam kell legyek. Ezt az utat megtalálni nehéz.

A magánéletben is vannak az embernek kihívásai. A felnőtté válás folyamatában is meg kell találni azt a racionális és emocionális egyensúlyt, amivel fenn lehet tartani egy hosszú távú, sikeres és boldog karriert. Ennek a legelején érdekes a tehetség, mert anélkül nem tudunk mit csinálni: ha nincs, akkor nem is érdemes elindulni az úton, de a tehetség önmagában kevés.

A racionális részhez tartozik a karrier és az egzisztenciális önállósódás, az emocionális részhez a család, a párod megtalálása, a családalapítás, aminek itt vagyunk a kellős közepén. Persze sikerült, de nagyon sok nehézség volt. Sok olyan pillanat volt, mikor egyszerűen azt éreztem, hogy annak ellenére, hogy tehetséges vagyok, annak ellenére, hogy mindent megteszek és szorgalmas vagyok, mégsem jönnek az eredmények, mégsem jönnek a lehetőségek. Ilyenkor kellett egy kicsit várni, egy kicsit hátulról szemlélni a dolgokat, és akkor, mikor valóban kellett, jöttek a lehetőségek, amikre egyébként fel voltam készülve. Manapság nagyon sokszor hallom azt a fiataloktól, hogy majd akkor gyakorlok, ha felkérést kapok, de akkor már késő. A munkát el kell előre végezni. Ha nem vagyunk felkészültek, akkor már az indulás is nehezen megy.

Mi jelentette a legnagyobb szakmai kihívást és elismerést?

J.: A legnagyobb kihívás az, hogy az ember önmagával szemben is óriási elvárásokat támaszt, és folyamatosan fejlődni akar. Olyan csúcsoakat kellett megmásznom, mint például Rahmanyinov összes zongoraversenye vagy Liszt összes magyar rapszódíája. Ezek maratoni teljesítmények. A legnagyobb elismerés mindig is a közönség szeretete lesz, az, hogy a koncerteken

telt ház és álló ováció fogad. Emellett többek között hatalmas megtiszteltetés volt a Kossuth-díj, amit a legfiatalabbként vehettem át. A díjakkal járó elismerések is erőt és inspirációt adnak a folytatáshoz.

Az előbb már szó esett arról, hogyan találtak egymásra, és miként fonódott össze a karrieretek. Folytassuk innen! Milyen volt együtt haladni, együtt építkezni, és hogyan lehetett ezt a sokféle feladatot, szerepet összehangolni?

Sz.: Az elején, amikor még csak ismerkedtünk, nem gondoltam volna, hogy egyszer majd a munkánk is összefonódik. Akkor még mindketten a saját utunkat jártuk: én vezetőként dolgoztam egy szállítmányozási cégnél, János pedig a zenei pályája elején állt. Két-három évig ez tudott működni, de János karrierje egyre jobban ívelt felfelé – egyre több versenyt nyert, díjakat kapott, sokasodtak a koncertmeghívások. Ekkor már éreztük, hogy szükség lenne valakire, aki segít menedzselni ezt a pályát, összefogni a szervezési feladatokat. Sokáig kerestünk erre a feladatra egy klasszikus értelemben vett menedzsert. Sokan segítettek egy-egy területen, és voltak olyanok, akikkel különböző projekteket vittünk végig, de végül a munkám mellett én kezdtem el komplexitásában elvégezni ezeket a feladatokat. Nem volt ez tudatos döntés az elején, inkább a szükség és a bizalom hozta magával.

J.: Valóban, az a klasszikus zenei menedzser, aki 0–24 órában ott van, és mindenben támogat, nagyon ritka. Nekem is kellett az a bizonyosság, hogy aki mellettem áll, az nemcsak szakmailag, hanem emberileg is teljesen elkötelezett. Szilvi ezt a bizalmat és támogatást adta meg, és így váltunk igazi csapattá – nemcsak az életben, hanem a munkában is.

Ez a közös munka, közös élet, nem jelentett túl nagy terhet? Hogyan tudátok összehangolni a magánéletet és a karriert, amikor mindkettő ennyi energiát igényel?

Sz.: Nehéz volt, és most is az. Mindig van egy terület, ami éppen előtérbe kerül. Ha sok a koncert, a szervezés, akkor a munka kerül hangsúlyosabb szerepbe, máskor a család. Igyekszünk tudatosan kijelölni olyan időszakokat, amikor csak egymásra és a családjunkra figyelünk. Például megfogadtuk, hogy júliusban minden évben csak a legszükségesebb dolgokra reagálunk, minden mást félreteszünk. Ez az egyensúlykeresés kislányunk születése óta még inkább előtérbe került.

J.: A gyerekünk érkezése mindent megváltoztatott. Most már a napjainkat is úgy szervezzük, hogy reggeltől délutánig, oviidőben dolgozunk, utána pedig a lányunkkal vagyunk. Ez az egyetlen dolog, amiben nincs kompromisszum: ő az első. Nem is tudnánk máshogy elszámolni a lelkiismeretünkkel.

A családotokban, a szüleitek részéről milyen fogadtatása volt annak, hogy ti így egymásra találtatok?

Sz.: A szüleimet az emberi kapcsolatok kialakításában és egy ember megítélésében a körülmények sosem befolyásolták. Azt nézték, milyen maga az ember. Amikor megismerték Jánost, nagyon megszerették.

J.: Nálunk is hasonló volt a helyzet, bár a roma közösségben gyakran előfordul, hogy a szülők szeretnék, ha a gyermekük is roma párt választana. Nálam is volt ilyen, hol ezt mondták, hol azt, de végül mindig az volt a legfontosabb, hogy boldog vagyok-e, és hogy működik-e a kapcsolat.

A családi minták, hagyományok mennyire határozták meg a kapcsolatokat alakulását? Volt-e elvárás a sorrendre – ismerkedés, házasság, összeköltözés –, vagy ez természetes módon alakult?

Sz.: Ment minden a maga útján. Megismerkedtünk, egyre több időt töltöttünk együtt, majd összeköltöztünk, és amikor már láttuk, hogy ez működik, jött a házasság. Nem volt ebben semmiféle kényszer vagy elvárás, egyszerűen így alakult, ahogy a legtöbb mai fiatalnál is.

A gyermekvállalás mennyire volt tudatos döntés?

Sz.: Nagyon is tudatos volt. Már a házasság előtt is vágytunk rá, sokat kellett várni, mire sikerült, de hála Istennek, megérkezett a kislányunk. Érdekes, hogy éppen akkor jött a gyermekáldás, amikor az életünk egyik legnehezebb időszakát éltük a munka és a magánélet területén is, ráadásul a világjárvány közepén. De éppen ez adott erőt, és a kislányunk érkezése mindent átértékel.

Hogyan változott meg az életetek a gyermek születésével?

J.: A legnagyobb változás a lelkünkben történt. Amikor először megláttuk a kislányunkat, minden másodlagossá vált. Azóta minden döntésünkben

ő az első, és a művészetemre is nagy hatással volt: ugyanazokat a műveket egészen másképp játszom, mint előtte. A mindennapokban is ő a középpont, minden hozzá igazodik.

Sz.: A gyerekközpontúság most már mindent meghatároz. Az a legfontosabb, hogy olyan környezetet biztosítsunk számára, amelyben boldog és kiegyensúlyozott emberré válhat. Nem az a cél, hogy mindent megkapjon, hanem hogy megtanulja értékelni azt, amit kap.

A mai világban, ahol rengeteg kihívás, értékzavar, információáradat éri a gyerekeket, hogyan próbáltok eligazodni, milyen eszközeitek vannak, hogy a lányotok egészséges, boldog emberré váljon?

Sz.: Hosszú évszázadokon át a vallás adta az erkölcsi irányt, a családi kötelék a biztonságot, a kiteljesedés lehetőségét. Nem gondolom, hogy ma lenne más vagy jobb út. Igyekszem olyan értékrendet, gondolkodásmódot átadni a kislányunknak, amelyben boldog emberré válhat. Nem halmozzuk el ajándékokkal, próbálunk mértéket tartani. Fontos, hogy az ünnepeknek, ajándékoknak is megmaradjon a jelentősége, és hogy a mindennapokban is észrevegyük az örömeiket, de ne legyen minden természetes és magától értetődő. És például nagyon fontos a kommunikáció is. Igyekszünk a helyzeteket, az ok-okozatokat kislányunknak a saját kis nyelvén elmagyarázni. Bízom benne, hogyha ki tudunk alakítani egy szeretetteljes, bizalmi légkört, és következetesen ésszerű határokat szabunk, akkor az segít egy egészséges személyiség kialakulásában. És így, hogyha majd eljön az az idő, amikor szükség lesz rá, jó döntéseket fog hozni.

J.: Szilvivel ebben is teljesen egyet értünk. Nekem néha nehezebb nemet mondani a lányomnak, de tudom, hogy ez fontos. A világ nagyon gyorsan változik, de mi azt szeretnénk, ha a gyerekünk értő, megértő ember lenne, aki tud örülni az apró dolgoknak is.

Érintőlegesen már a családi szerepekről beszélünk. Ti tartjátok a klasszikus szereposztást – Anyuka ezt teszi, Apukának ez a feladata –, vagy ez nálatok máshogy működik? Szilvi, te is dolgozol, menedzser vagy, János is dolgozik. Mennyire látjátok ezt megvalósíthatónak a hétköznapiakban?

Sz.: Őszintén szólva nem szeretem, ha menedzsernek hívnak, sokkal inkább segítem, generálom a közös ügyeinket, szervezek, igazgatok. Néha a munkatárs hangsúlyosabb, néha a társ. Ami a klasszikus szerepeket illeti, nálunk a munkamegosztás teljesen rugalmas. Aki éppen „közelebb van a feladathoz”, az csinálja. Úgy gondolom, ebben az életformában ez a leghatékonyabb. Bár én nagyon szeretnem a rendszert, de beláttam, hogy rugalmasabban kell kezelni a dolgokat.

J.: Valóban, ma már nincsenek dedikált szerepek. Persze vannak olyan dolgok, amiket inkább az egyikünk csinál. Például nálunk az esti meseolvasás, a fürdetés legtöbbször az én feladatom, de ha épp nem vagyok otthon, Szilvi csinálja. A mindennapi életben, a háztartásban, a gyerek körül is így van: ha épp nekem van több munkám, Szilvi főz vacsorát, ha ő elfoglalt, akkor én segítek be. A művészeti vezetés, a szervezés is egy teljes állás, de a családi logisztika is az. Ha külföldön vagyok, sokszor előfordul, hogy videótelefonálunk reggel, együtt reggelizünk a képernyőn keresztül, vagy autóban ülve mesélek a lányomnak, ha éppen nem vagyok otthon. Nincsenek kőbe vésett szerepek: a lényeg, hogy mindenki kiveszi a részét, és minden helyzethez alkalmazkodunk.

Sz.: A női és férfi harmóniák, rezgések persze jelen vannak. Például a kislányunk velem inkább összebújik, Jánossal viszont történeteket találnak ki, fantáziálnak, szerepjátékokat játszanak. Ezek a klasszikus női-férfi minták spontán módon, természetesen jelennek meg.

J.: Családi vállalkozás, amit közösen csinálunk. Csak így működhet. Ha mindent leosztanánk, ha mindenki csak a saját dolgával foglalkozna, az egész szétesne.

A roma identitás, a kulturális háttér hogyan jelenik meg nálatok a mindennapokban, a gyerek nevelésében?

J.: Nálunk a roma identitás elsősorban a művészeteken keresztül jelenik meg. A Cziffra György Fesztivál, amit létrehoztunk, egy cigány művész előtt tiszteleg, és ezzel nemcsak a magyar közönségnek, hanem a világnak is üzenünk: vannak, voltak és lesznek is kiemelkedő roma művészek. Az elmúlt tíz évben azon dolgoztunk, hogy Cziffra György nevét a neki járó helyre emeljük. Ez persze csak egy része a származásomnak, de fontos, hogy a lányunk is ebben a szellemiségben nő fel.

A mindennapokban a roma identitás inkább az értékrendben jelenik meg: családcentrikusság, szeretet, művészetek iránti elhivatottság, vallás. A kultúra, a zene, a képzőművészet mindennapjaink része: sokat járunk kiállításokra, szeretjük a festményeket, könyveket. Otthon a zenei paletta is nagyon színes: egymás után szól a Camille Saint-Saëns *Állatok farsangja*, Csajkovszkij *Hattyúk tava*, aztán jönnek a cigányzenei felvételek, Bangó Margit, Horváth Pista és a nagyapám felvételei. Nagypapámat mindig hallgatjuk, és büszkén mondom kislányomnak, hogy ott a dédipapa, de persze a táncos videók sokszor jobban megfogják, mint a csellózás.

Az identitás a valláshoz hasonlóan nagyban az anya nevelésétől függ. Én apaként a tőlem telhetőt odateszem a magam módján. Például van egy mesénk, ami a romaságról szól. A Jóistennek van egy nagyon nagy titka, ami a világot fogja megváltani, és ezt a titkot cigányokra bízta. És ebből a meséből elindulnak különböző beszélgetések a kislányunk saját nyelvén. Hogy miért a cigányokra, és miért élnek a cigányok, és hogy azok miért mások, és lehetne sorolni. Én a művészet és a mese eszközával próbálom kislányomnak a cigányságát jelenleg megmutatni. Mi nem fogunk sztereotipikus mintákat mutatni a lányunknak, a saját érzelmi és lelki életünk alapján mutatjuk meg a cigányságot is. A családi történetek, mesék, a vallásos nevelés is mind-mind része annak, amit a lányunknak átadunk.

Sz.: Nálunk az identitás azokban az értékekben mutatkozott meg, amiket a családuktól kaptunk. Néhány generációval ezelőtt a családi kötelékek erősebben voltak. Minden korosztálynak megvolt a helye és a feladata, ki tudtak alakítani egy működő dinamikát. A legfontosabb érték a gyerek volt. A nagyszüleimnek vagy a szüleimnek eszükbe se jutott volna, hogy először karriert építsenek, saját lakást vásároljanak, majd utána, ha

már körbeutazták a világot, akkor vágjanak bele a gyermekvállalásba. Boldogok voltak, hogy kaptak nagyapámnál egy kis lakrészt. Húszéves volt édesanyám, amikor születtem, szerintem az akkor is fiatalnak számított, viszont így természetes volt számomra, hogy a dédnagyanyám hoz el az oviból, és még az üknagyanyámat is ismertem. Napjainkra a súlyok eltolódtak, a kapcsolatok jelentősen lazultak. Ami persze ad egy jóleső szabadságérzetet, de rengeteg hátulütője van, amit mintha a társasalom nem akarna észrevenni. Nyilván ez a világ őrült pörgésének az eredménye, és természetesen tudom, hogy nem lehet úgy élni, mint ötven-hatvan évvel ezelőtt, amikor a technika és a társadalomszerkezet is teljesen más volt. De miért ne lehetne a megváltozott makrokörnyezetbe a „rég” értékeit átültetni? Én szívesebben vállalom egy kompromiszumokkal telibb életet, ha cserébe egy erősebb családi közösség építhető ki. Visszatérve a roma családokra, én azt látom, hogy ők jobban meg tudták tartani ezeket a – számomra – alapértékeket. Nekik ötven évvel ezelőtt, húsz évvel ezelőtt és most is a család és a gyerekek voltak a legfontosabbak.

Utolsó témánk a sikeresség. Szerintetek mi a siker? Mitől sikeres egy család?

J.: A legnagyobb siker, hogy van családunk. Ez az alap. Minden más – karrier, anyagi javak, elismerések – másodlagos. A család az, ami megmarad, bármi történjék is. Ha van egy erős bázis, abból minden nap erőt meríthetünk, és ez az, ami igazán számít. Ez tényleg egy óriási dolog, és ez a jó Isten legnagyobb adománya, úgyhogy ez önmagában is siker. Azt hiszem, mindent elvehetnek tőled. Nem biztos, hogy lesz koncert, nem biztos, hogy lesznek meghívások. Nem biztos, hogy nagy házad lesz, de a család, egymásnak, megmarad. Ez egy olyan siker, amit egész életében, amíg itt élsz, a Földön, megkaptál.

Sz.: A siker és az arról alkotott véleményünk életkoronként változik. Az iskolás években például az számít sikeresnek, akinek jók a tanulmányi eredményei. Felnőttként nyilván azt tartja a társadalom sikeresnek, aki a munkájában rendkívüli eredményt produkál. De ha sikeres életéről beszélünk, akkor, azt gondolom, együtt kell kezelni a szakmai eredményeket és a magánélet minőségét. Sikeres-e az élete annak, aki a munka területén rendkívül alkotott, de a magánéletében nem találja a helyét, nincs társa, vagy folyton konfliktusokkal teli emberi kapcsolatai vannak? Számtalan példát látunk arra, hogy egyének elképesztő sikeresek a szakmájukban, de

a magánéletük tartalmatlan vagy magányosak. A siker látszata sok esetben megtévesztő tud lenni. A hírnév, a csillogás vonzó, amit mindenki a maga „szemüvegén” keresztül lát.

De a sikernek, mint mindennek, két oldala van: a másik, ami nem mindig látszik, nem biztos, hogy olyan vonzó. Itt is azt látom, hogy mintha a fiatalok csak a számukra értelmezhető jót látnák és kérnék a „csomagból”. A munkát, az árnyoldalakat, a nehézségeket kevésbé vagy egyáltalán nem. Nagy feladat a mai környezetben a mértéktartás és az egyensúly kialakítása vagy fontosságának és hasznosságának a felismerése.

Persze, egyénenként eltérő lehet, ki mit tekint sikernek, de nekem a szakmai eredmények akkor teljeseznek ki, ha családi életünk is rendben van, és ez lelki nyugalommal és békével párosul.

Szerintetek van különbség a roma és nem roma családok sikeressége között?

J.: Alapvetően minden ember más, nem értékbeli, hanem tulajdonságbeli különbségek vannak. Ezért színes a világ, és ezért választunk barátot, párt is különböző szempontok szerint. Minden családban más a fókusz, mások az értékek, de a sikeresség kritériumai mindenhol megtalálhatók. Ez nem nemzetiségi kérdés.

Sz.: A roma és nem roma családokban is megvannak ugyanazok az értékek, csak lehet, hogy más-más hangsúllyal. A sikeresség minden családban mást jelenthet – van, akinek az a fontos, hogy sok gyereke legyen, másnak a karrier számít. A lényeg, hogy mindenki megtalálja az egyensúlyt az életben, a saját útját, a saját boldogságát.

J.: Talán csak annyit, hogy mi még az életünk közepén járunk, más generációk más válaszokat adnának. A legfontosabb, hogy mindenki megtalálja a saját lelki békéjét, legyen szó bármilyen hivatásról vagy családi helyzetről.

Köszönöm a beszélgetést!

Ásós Géza
Ásós Gézáné Klári

ÁSÓS Géza

*vállalkozó, az ország első
cigány vendéglőjének (Kíra
Étterem) tulajdonosa*

ÁSÓS Gézáné Klári

anya és feleség

Vállalkozóként váltál ismertté az országban, az első rólad szóló cikkeket 2021-ből találtam. Részben már ezekben is mesélsz a családról, szülői háttéréről. Megtennéd, hogy most is beszélsz róluk?

G.: 1979-ben születtem Békésen, egy kétkezi munkából élő család első gyerekeként. Két öcsém van, anyukám nagyon nehéz gyerekkor után ment férjhez apukámhoz, akinek egyébként szintén nagyon nehéz gyerekkora volt, nem volt egyszerű az élete. Apukám ötvenhetes születésű, anyukám pedig hatvanegyes, és hát nagyon keserves gyerekkoruk volt. Anyukám anyja elvált, így őt egy darabig a nagymamája nevelte, később pedig lett egy mostoha apja. Apukámnak pedig elég idősek voltak a szülei, ő már a nagyapám harmadik vagy negyedik házasságából született.

Mind a két szülőm fizikai munkásként dolgozott. Apukám egy betonkeverő telepen volt cementes, ami azt jelentette, hogy a betonkeveréshez szükséges cementet zsákokkal hordta oda a keverőgéphez, és borította abba bele. Anyukám pedig virágkertészként dolgozott, ami szintén nagy fizikai megterheléssel járt. Ők 1978-ban házasodtak össze, én pedig már '79-ben megszülettem, akkor még a békési cigánytelepre.

Egyébként ezt a telepet Párizsnak hívják, úgyhogy én Párizsban életem! 1986-ban költöztünk be a magyarok közé. Ezt azért így mondom, mert akkoriban ezen a részen még nem nagyon éltek cigányok, persze ez mostanra megváltozott az integráció hatására. Apukám a két kezével építette fel azt a házat, amiben felnőttünk.

Honnan jön a Párizs elnevezés?

G.: Nem tudom pontosan, gondolom, gúnyból... Egyébként itt Békés megyében a környező nagyobb cigánytelepeknek mindnek van valamilyen világváros neve is. Mezőberényben például van London és Delhi, illetve úgy tudom, hogy ott is van Párizs.

Ma is így hívják még azt a részt, ahol felnőttél?

G.: Igen, és az anyósom is ott él, Párizs közepén. Most is onnan jöttem! Egyébként a hetvenes évek közepén kezdtek el ötvenkettes lakásokat építeni a putrik helyén. Ez azt jelentette, hogy ötvenkét négyzetméteres lakásokat építettek oda. Szerintem mostanra ez Magyarország legkorszerűbb cigánytelepe, átlagos kertvárosi rész, teljesen kulturált közeg, a legkulturáltabb romákkal. Én nagyon büszke vagyok a békési romák megjelenésére és viselkedésére.

Szóval, akkor a gyerekkorod egy részét a cigánytelepen töltötted.

Igen, és alapjaiban véve csodálatos gyerekkorunk volt, nagyon-nagyon szép gyerekkorunk volt... amit kétkezi munkás megadhatott a gyerekeinek, abból mi mindent megkaptunk. Biciklit, ruhát, cipőt... nagyon-nagyon jó szívvel emlékszem vissza erre! Mi egyébként hétéves koromban már elköltöztünk onnan, de minden hétvégét a nagyanyámnál töltöttünk. Őt mi is „anyámnak” szólítottuk, mert anyukánktól is ezt hallottuk mindig. A szüleinket pedig amolyan békési cigányosan úgy szólítottuk, hogy „anyum”, „apum”. Valahogy ez nekünk megmaradt felnőttkorunkra is.

Az általános iskolát itt, Békésen végezted el, ugye?

G.: Igen, de ez akkoriban még nem volt cigány iskola, hanem ez volt „az iskola”. A feleségem is ide járt. Igazából azt kell róla tudni, hogy nagyon jó intézmény volt annak ellenére, hogy a gyerekek hatvan-hetven százaléka cigány volt... A két öcsémrel együtt szerintem a tanulmányainkból is kihoztunk mindent, amit akkoriban lehetett. Nekem egy érettségim van, és egy évet jártam tanítóképző főiskolára, de azt sajnos nem tudtam elvégezni. A nagyobbik öcsémnek kőműves szakmája van, a kisebbnek pedig technikai végzettsége. Ő középvezető egy gépgyártóüzemnél.

Klári, mesélsz te is a gyerekkorodról?

K.: Én is a férjem által már említett telepen születtem, egy nagycsaládba, négy bátyám van. Illetve igazából öt, mert apukám első házasságából is van egy fiú, akit én soha nem úgy vettem, mint egy féltestvér. Ő a legidősebb testvérem.

Veletek élt ő is?

K.: Nem élt velünk, de anyukám az a fajta anyuka volt, aki őt is ugyanúgy fogadta, ha jött, tálalt neki, segítette. Én kicsiként ebben nőttem fel, hogy jön a nagytestvérem. De a szüleim közös házasságából én vagyok az ötödik, és én vagyok az egyedüli lány. Anyukám minden második terhességénél azt gondolta, hogy most már lány születik, de végül csak én lettem.

Akkor te voltál a várva várt lány!

K.: Igen, és a fiútestvéreim mindig kérdezték, hogy „Mikor lesz már lányunk? Nekünk nem lesz?” Ilyenkor anyukám azt válaszolta, hogy még nem jön, még háborúzik valahol. Ugye a fiúk így tudták érteni, hogy még nem érkezem. Aztán, amikor vége lett a „háborúnak”, akkor egyszer csak megérkeztem... Egyébként nekem is nagyon szép gyerekkorom volt. Ha lehet azt mondani, álom volt az egész. Mivel legkisebbként és egyedüli lányként voltam a családban, én voltam mindenkinek a kis csillaga, főleg a szüleimé. Kicsi koromtól kezdve éreztem, hogy fontos vagyok, persze ennyi fiú mellett nem kell elmesélnem, hogy mennyi harcot kellett megvívnom... (nevetés). A legkisebb bátyám volt korban a legközelebb hozzám, és én állandóan mászkáltam utána, de ő nem engedte, nem akarta..., én viszont mindig menni akartam vele!

Mindig apás voltam, anyukámat is szerettem, de mivel egyedül voltam lány, apukámnak én voltam a mindene, és azt csinálhattam vele, amit akartam. Dédelgettem, csatoltam a haját... Két éve, hogy sajnos meghalt, ami nagy törés bennem!

Én nem voltam olyan jó tanuló, mint Géza. Ha dolgozatírás volt, és valamit mondjuk nem tudtam – ez azért elég sűrűn előfordult –, akkor nekem mindig fájt a hasam. Persze ezt csak apukámnak tudtam eljátszani, mert anyukám már tudta, hogy valami nem kóser. Mondogattam, hogy nekem

hányingerem van..., és akkor apu mondta anyámnak, hogy hát valami nem stimmel velem, és vegyek ki egy szabadságot. Szóval én ezt első-második osztályban elég sokszor eljátszottam.

Ők mivel foglalkoztak?

K.: Anyukám gazdasági munkát végzett a nyári időszakban, de egyébként háztartásbeli volt, ő tisztázott, rendezett minket. Apukám pedig kukás-kocsin dolgozott negyven évet. Tizenkét éves kora óta mindig dolgozott. Ő egy nagyon-nagyon jó erőben lévő ember volt. Neki nem volt haragosa, a telepen is úgy szerette mindenki... Nem csak az én szememen van ez a köd, hogy így látom őt, hanem mások is, a mai napig. Kétkezi munkások voltak a szüleim ugyanúgy, mint Gézának. Anyukám pedig tulajdonképpen ugyanazt a fajta feladatot végezte velünk, a gyerekeivel, mint amit én most csinálók a sajátjaimmal.

Általános iskolás korodban már ismerted Gézát?

K.: Igen, ismertem, de még csak futtában. Én az öccsével jártam egy osztályba, egy padban ültünk. De őrá úgy tudok abból az időből visszagondolni, hogy mindig edzésre ment, mindig sportolt. Mi egy napköziben voltunk, és haragudtunk rá, mert hamarabb elmehetett a sport végett, és akkor mi mindig azt mondtuk rá, hogy milyen „nyális”. Szóval orroltunk rá, de persze közben valamilyen formában felnéztünk rá, de nem adtuk meg neki azt, hogy ezt ki is fejezzük.

Minden tanár imádta, engem meg voltak tanárok, akik szerettek, mert nem voltam problémás, de azért kis nyelves voltam, és ha nem tetszett valami, akkor azért azt megmondtam. Otthon is a fiúk mellett ki kellett állnom magamért, de a tanáraink azt mondták, hogy nagyon el vagyok kényeztetve. Apukám a fizetését borítékba leszámolta anyunak, de ami volt zsebpénze, abból nekem mindig az akkori legdivatosabb ruhákat vette meg. Békésen van egy butik, ami már akkoriban is volt, nekem tizenöt éves koromban ott vette meg a ruhákat. Engem a telepen élők olyan kis elérhetetlennek láttak, a fiúk is, meg a lányok is, mert nekem az anyukám soha nem engedte meg – pedig mindig vágytam rá –, hogy leüljek a porba játszani. Ha engem kiengedtek az utcára, akkor valaki mindig kijött velem, vagy a szüleim közül, vagy a testvéreim közül valaki. És ha le akartam ülni a padra, akkor azt előtte nekem le kellett törölni, nehogy piszkos legyek. Ez akkoriban nagyon nagy

különtség volt. Vagy az, hogy a játszótéren a többiek ott ültek a gödörnél és énekeltek, gitároztak, én oda soha nem mehettem.

Akkor te nem bandáztál a többiekkel, ha jól értem!

K.: Nem. Nem is tartottam velük a kapcsolatot, csak néhány unokatestvéremmel, az egyikőjük volt a barátnőm. A bátyáim voltak a lelki társak..., szóval így nőtem fel. Aztán eljött az a kor, hogy Gézával már beszélgettünk... Az első alkalom, hogy beszélünk, egy játszótéren volt egy közös rokonunk társaságában, de ez csak olyan megszólítás volt.

G.: Mi gyerekkorunk óta ismertük egymást. A feleségem az öcsémnek volt osztálytársa. Miután az én családom kiköltözött a cigánytelepről, a kapcsolatunk az ottaniakkal megmaradt, de igazából Klári tizenégy-tizenöt éves koráig fel sem tűntünk egymásnak! Fel sem merült, hogy mi egyszer lehetünk férj és feleség, elvöltünk egymás mellett, mint két idegen. Aztán, amikor én olyan tizenhat-tizenhét éves lettem, akkor Klári tizenöt volt..., hosszú hajú, csinos, szép arcú..., és akkor felmerült, hogy ki tudja felszedni! Igazából ez a sztori így indult el, hogy na, majd én odamegyek..., és huszonhat éve együtt vagyunk, és van három gyermekünk!

A feleségemnek van öt bátyja, akik eléggé figyelték őt, úgyhogy ment a verseny, hogy ki mer egyáltalán odamenni, de a többség nem volt elég bátor. Hála Istennek, teljesen jól megvagyunk a kisebb-nagyobb nehézségek ellenére!

Nálunk a feleségem is romungro (magyar cigány – *a szerk.*) családból származik, és megmondom őszintén, hogy nem is nagyon tudom elképzelni magam olyasvalakivel, aki nem hozzám hasonló családból jön.

Mikortól számítottok egy párnak?

G.: Onnantól, hogy először kezdtünk együtt járni! Nekem nem sokat jelent, hogy mikor aludtunk együtt, vagy hogy mikor volt a házasságkötésünk. A papír nem sokat számít! Hivatalosan egyébként kettő évvel később lettünk házasok, de én 1999. január 7-e óta számolom az együttlétünket. Nálunk nem úgy megy, mint a többségi társadalom tagjainál, hogy együtt jártunk négy évet, közben volt egy szakításunk, de aztán van egy papírunk, hogy mikor házasodtunk, és onnantól számítjuk. Nekünk 1999. január 7-e,

amit az idén sajnos elfelejtettem, illetve nem elfelejtettem, csak annyi bajom volt akkor, hogy elmaradt a megünneplése! A huszonötödik évfordulónkat megünnepeltük, ez most a huszonnyolcadik, de majd bepótoljuk az ünneplést!

Hány éves is voltál, Klári, te, ekkor?

K.: Tizenöt és fél. De, ahogy mondtam, először csak megszólított, én viszaszszóltam, és ennyi volt. Aztán amikor nagyjából tizenhat éves lettem, akkor megállított, ott a házunk előtt lévő sarkon, és beszélgettünk. Nagyon sokan akartak akkoriban engem megállítani, de nem mertek, féltek az elutasítástól. Én elég nyers voltam, ha valaki nekem nem tetszett, akkor én azt rögtön megmondtam. De amikor ő megszólított, akkor tőle meglepődtem. Ő mindig magyarok (nem romák – *a szerk.*) között mozgott, a sportolók között, számára ők voltak a társaság. Aztán, ahogy bementem a házba, a bátyáimnak azonnal elmondtam, hogy én beszélgettem vele. A Gézát a legidősebb bátyám nagyon szerette, mert ő is focizott, úgyhogy ő gyorsan visszareagált ott a többiek előtt is, hogy „hát hadd beszélgessen, hát már tizenhat éves, meg a Géza jó gyerek”.

Lehet, hogy a többiek megvétózták volna?

K.: Nem, mert ő nagyon jól nevelt családból származott, és ismerték. A nagymamája velünk szemben lakott. Nem volt soha szemtelen, bár azért csinálta a maga kis dolgait..., de soha egyszer sem tettek célzást rá, hogy ne kedvelnék. Egyszer egy másik bátyám kérdezett vissza, hogy biztos-e, hogy én vele akarok beszélgetni, és erre azt mondtam, hogy hát csak beszélgettünk. Aztán rá egy évre megkérte őket, hogy együtt járassunk, ennek most már huszonnyolc éve.

Mekkora súlya, jelentősége van, hogy egy közegből jöttök? Van ennek jelentősége abban, hogy ilyen tartós lett a kapcsolatotok?

K.: Segíti... Az, hogy nekem ő rögtön megtetszett és szerelmes lettem belé, az egy dolog. De az meg nagyon nagy segítség, hogy nekem nem kellett beletanulnom az ő életébe, mert az az enyém is volt. Nekem nem kellett megtanulnom, hogy én hogyan viselkedjek a szülei előtt, vagy, hogy hogyan beszéljek velük, mert ugyanúgy voltam a sajátjaimmal is. Vagy, hogy hogyan szólíthatom meg őket, hogy rakom le a poharat... Nekem

ilyen problémám nem volt. És ez szerintem nagyon nagy segítség egy kapcsolatban. Amikor levitt hozzájuk bemutatni a szüleinek – mert ők csak tudták, hogy ki vagyok, de nem ismertek –, olyan volt, mintha hazamentem volna. A szülei is olyanok voltak, mintha mindig is ismertem volna őket, és szerintem ez visszafelé is igaz volt, ők is így éreztek velem kapcsolatban. Mindig ezt éreztették velem..., mindig vártak, amikor mentem.

Szerintem ez az egyik legfontosabb dolog az első pár hónapban, hogy hogyan tudjuk egymás szüleit tisztelni. Ha valahol nem úgy alakul, hogy tudjuk szeretni, tisztelni egymást vagy az anyóst... Fontos, hogy tisztelje, hogy az anyós adott neki egy lányt vagy egy fiút, aztán utána majd megszereti, de előbb tisztelje! És ha a családról beszélünk, akár így, huszonnyolc év után, akkor az nekem nemcsak az én családom, hanem az ő családjá is, egyben. Ez egy nagyon szerencsés helyzet, hogy én így találtam meg a páromat. A mai fiataloknak ez sokkal nehezebb lehet.

G.: Ahogy mondtam, mi 1997 óta vagyunk együtt, én '98 júniusában érettségiztem, és a következő év januárjában derült ki, hogy már úton van az első gyerekünk. Ekkor tizenkilenc-húsz éves voltam. Úgyhogy mi visszaköltöztünk az anyósoméék házába, ők kiköltöztek a konyhába, mi voltunk a nagyszobában, a kis szobában meg a sógorom, akinek addigra volt egy két-három éves kislánya. És így éltünk 2001 novemberéig, akkor tudtunk beköltözni a sajátunkba, ahol most is élünk. Disznókkal és takarmánnyal foglalkoztam, így sikerült egy félkész házba beköltöznünk. Aztán 2002-ben született a második gyermekünk, Géza, és rá hat évre született a kisebbik lányunk. Amikor kiderült, hogy a feleségem gyereket vár, akkor én egyszerre dolgoztam egy takarmányüzemben, az önkormányzatnál kézbesítőként és egy békési vállalkozónál is, ahol gipszkartonozási munkák kivitelezésében vettem részt. Három éven keresztül hétfőn mentem, és pénteken vagy szombaton jöttem vissza. Közben folyamatosan maszek munkákat vállaltam hétvégente.

Az, hogy ti nagyon fiatalon találkoztatok össze, és kerültetek kapcsolatba egymás családjával is, meghatározó volt abban, hogy így bele tudtatok simulni egymás életébe?

K.: Biztos, hogy fontos, hogy mi fiatalok voltunk. De én azt mondom, hogy ennél még fontosabb, hogy egy nőnek mindig tudnia kell a helyét, hogy hol van. Én otthon is úgy próbáltam alakítani a dolgokat, hogy Gézának

jó legyen, és az én dolgaimat mindig inkább hátra tettem. Tudtam nagyon jól, hogy ha a Gézának jó, akkor nekem is jó lesz. Én erre mondom azt, hogy nem mindegy, hogy az ember hogyan házasodik. Hogy szerelemből házasodok, vagy csak házasodok.

Amikor a párján azt látja az ember, hogy amit adott, az öröm a számára, hogy az értékes, akkor az, neki is öröm. Akkor én is jól érzem magamat a bőrömben. Soha nem kellett megmondania, hogy én hogyan viselkedjek vele vagy akár a családjával, mert én tudtam, hogy ő minek örül, és én ugyanannak tudok örülni, aminek ő.

Azon felül, hogy fiatal voltam, nagyon szerelmes! Nekem utána a külvilág – Békéscsabára jártam iskolába, virágkötészetbe, ahol voltak nem roma lányok is – nem annyira számított. Azok a lányok teljesen másnak láttak akkor egy kapcsolatot, megnézték a fiúkat, hogy na, ennek jó a haja, ez meg csinos... Én nem is nagyon értettem, hogy miről beszélnek, mert nekem a fiú, a pasi, Géza volt akkor már. És ez a mai napig így van, hogy minden, ami a férfi, az nekem a Géza! A lányaim szokták mondani, hogy jaj, anya, te már huszonnyolc éve rózsaszín ködben látod apát! Mondtam nekik, hogy addig örüljetek (nevetés)!

Szoktam mondani nekik, hogy úgy ne menjenek férjhez, hogy nincs szerelem. Olyan dolgokat hallok, hogy szörnyű... Csak úgy szabad házasodni, ha van szerelem!

G.: Egyébként meg minden a kölcsönös megértésen múlik! Ha nekem nem egy ilyen cigányasszony lenne a feleségem, akkor én már jó párszor lehet, hogy fel vagyok szarvazva, vagy el vagyok hagyva. El lehet képzelni azt a stílusú életet, amit én napi szinten élek! Reggel 3.30-kor kelek, de ez már egy lazább időszak, mert volt olyan, amikor 0.50-kor keltem, mert Szegedre jártam főzni, ott volt egy üzletem. Reggel elindulok, és sokszor csak este kilenc óra után érek haza. És őszintén, abban a napi három-négy órában az ember mire képes? Sok mindenre nem, sem így, sem úgy. És azok a cigányasszonyok, akik ilyen mellett a férjüknek megadnak mindent, gondoskodást, szeretetet..., az egy óriási dolog. Ne felejtjük el, hogy kilenc évig én szerdán elmentem, és vasárnap vagy hétfőn jöttem vissza, mert fesztiváloztam! Ezeket a dolgokat nem tudod úgy csinálni, hogy otthon nincs rendben minden! Ha azokra a nehézségekre, amiket egy vállalkozás hoz, még az otthoni gondok is hozzá jönnek..., azt már megette a fene! A kettő nem

megy együtt! Vagy akkor azt csinálod, hogy nincs élet, lezársz mindent, és egyedül megpróbálod a vállalkozást. De úgy, hogy otthon „ütnek-vernek”, csal a feleséged, azt nem lehet bírni. Csak úgy tudsz megmaradni, ha otthon minden rendben van!

Ezek szerint az a kulcs, hogy van egy feleség a háttérben, teljes támogatással és elfogadással.

G.: Igen! Meg megértéssel, hogy amikor hazaérsz, és meglátja az arcodat, akkor látja, hogy gond van, és megkérdezi, hogy mi történt. Valamelyik nap is mentem haza, és a feleségem megkérdezte, hogy mi a baj, mondtam, hogy nincs semmi. „Na, mondd, hogy mi a gond! Eltört két üveg ital.” Az jó érzés, ha úgy tudsz haza menni, hogy, jaj de jó, hogy újra itthon vagyok, és nem úgy, hogy már alig várom, hogy reggel legyen, és újra elindulhassak otthonról... Ráadásul szerencsések vagyunk, hogy mi még huszonnyolc év házasság után sem vagyunk öregek, én is még csak negyvenhat éves vagyok. Más pároknál a ennyi év házasság után már közel hatvanévesek, mert kitolódik a házasságkötés. Nagyon ritka az, hogy tizenévesen összejönnek, és el is köteleződnek. Arra azért kíváncsi leszek egyébként, hogy a mostani fiatalok közül jutnak-e el valakik addig, hogy ennyi ideje házások legyenek.

Hogyan oszlanak meg a feladatok a családon belül a gyerekek körüli teendőkben?

G.: Az én kislányom már egészen kicsi korától kezdve abban volt, hogy ha kérdezték, hogy apád hol van, mit csinál, akkor azt válaszolta, hogy dolgozik. Ha Klárit kérdezték, hogy Géza hol van, ő is azt válaszolta, hogy dolgozik. A gyerekek ebbe nőttek fel! Szoktak velem viccelődni azzal, hogy az unokám első kifejezése az lesz, hogy korlátlan étkezés (nevetés)! Olyan szinten belenevelem a családot a munkába és a feladatokba..., de nem tudok mást csinálni. Azok a dolgok, amik eddig fontosak voltak, azok még fontosabbak. Az ember, amikor már elért egy kort, még többet szeretne elérni.

Én is szeretnék még többet adni a gyerekeimnek és az unokáimnak. Képzeld el, hogy negyvenhat éves vagyok, és az unokám most lesz két éves, másnak ennyi idősen a gyereke két éves. Mekkora potenciál van ebben, hogy húsz év múlva, amikor én hatvanhat éves leszek, akkor lehet, hogy nem is a fiamnak adom át az üzletet – neki egyébként is mást szeretnék –, hanem az unokámnak! Azt a rengeteg tudást és tapasztalatot, amit megszereztem

a munkámmal, azt senki nem tudja elvenni tőlem, és a családomnak ezért a tudásért nem kell egyetemre járnia vagy drága tanfolyamokat kifizetnie, mert én mindent át tudok adni nekik. Amiért másnak négy-öt évet iskolába kell járnia, az az én gyerekemnek meg unokámnak családon belül megadatik. Ezért gondolkodom mindig abban, hogy még többet és többet hozzak létre!

Klári, neked mennyire volt nehéz, hogy az idő nagy részében ti nem tudtatok együtt lenni Géza vállalkozása, munkája miatt?

K.: Nagyból tizenhét éve, hogy ő ezt a pályát választotta. Neki a munkája a hobbi. Ez egyrészt nagyon jó, mert boldog tőle. Viszont az én szempontomból ez egy kicsit nehéz, mert így nincs közös hobbink, hogy elmegyünk együtt..., de megtanultunk ezzel együtt élni. Megtanultuk azt, hogy aminek ő örül, annak én is tényleg nagyon tudok örülni. Az ismerősök meg szokták kérdezni, hogy nem hiányzik-e, hogy elmenjünk kettesben valahova vagy, mondjuk, nyaralni. Erre én azt szoktam mondani, hogy amit nem ismersz, az nem tud hiányozni. Egyébként vagyunk otthon kettesben, tudunk beszélgetni. Számomra az a fontos, hogy ő jól érezze magát, és hogy én is jól érezzem magam, szóval nem arról szól, hogy csak ő, hanem hogy megtaláljuk azt a közös pontot. Amikor fesztiválózni járt, akkor az nagyon sok volt. A kicsi lányom túl kicsi volt, a fiam kamaszodott, a nagylányomnak pedig akkor udvarlója volt, és ez mind rajtam volt. Mindegyik gyerek teljesen másban volt. Akkoriban még karácsonykor sem volt Géza itthon, mert vásár volt..., csak szentestére ért haza. Öt éven keresztül úgy oldottam meg az otthoni dolgokat, hogy őt ne terheljem, hogy amikor haza jön, tudjon pihenni. De egy idő után nekem el kezdett hiányozni a jelenléte, mindig egyedül kellett mennem a családi eseményekre is, egyedül kellett megvennem az ajándékokat és mindent elrendezni..., és akkor azt mondtam, hogy ez nekem nem jó. És akkor erre ő azt mondta, hogy akkor váltunk. És akkor úgy váltottunk, hogy abbamaradt a fesztivál, és egy állandó helyet kezdtünk bérelni.

Viszont a döntésünk után az Isten, komolyan mondom, hogy mindent a kezünkbe adott! Egyik nap megbeszéltünk valamit, és másnap már ott volt a terv az étteremre is, amit béreltünk. És elkezdhattunk mindent felépíteni. Persze Géza így is nagyon sokat dolgozik, de legalább otthon fekszik le, a saját ágyában, és ha valami van, akkor azért itt vannak a gyerekek, az unokák, tudunk velük találkozni. Kénytelenek vagyunk ezt csinálni, mert

ehhez értünk. Nem csinálhatunk olyan dolgot, amihez nem értünk. Ő ért hozzá, mi pedig beletanultunk!

Akkor ebben is partnerek tudtok lenni.

K.: Igen. A gyerekek ebben nőttek fel, nekik ez már nem furcsa helyzet. Az lenne az, ha az apjuk otthon lenne két hetet, és – mondjuk – feküdni. Akkor tudnák, hogy valami baja. Így tudunk megélni, haladni, így tudnak a gyerekeink iskolába menni, így tudjuk őket támogatni. Ezt otthonról mi így hoztuk, és így adjuk tovább.

Klári, nagy mosollyal az arcodon, kedves hangon mesélsz a nehezebb időszakokról is, de – gondolom – megélni nem volt olyan nagyon egyszerű!

K.: Nem, és sokan kérdezik, hogy hogyan tudom ezt úgy csinálni, hogy mindig jól vagyok, mindig mosolygok... Én mindig ezt csináltam, gyerekkoromban is ez volt. Öt fiú mellett megtanulod, hogy van, hogy vigyázban kell lenni, de van, hogy le kell osztani őket. Én a mai napig leosztom a bátyáimat. Az egyik bátyám azt mondta, hogy tőlem jobban fél, mint a feleségétől (nevetés)!

Egyébként meg anyának lenni nem nehéz, imádod a gyerekeidet, jót akarsz nekik, eléjük teszed az ételt... Most már, hogy éttermünk van, a gyerekek többnyire bejönnek az étterembe enni. De van olyan, hogy kéri, hogy anyu, ezt most te főzd meg. Akkor megfőzöm, esznek... Szóval anyának lenni nem nehéz, nagymamának lenni meg még nagyobb öröm. Géza mellett feleségnek lenni nem nehéz, nekem öröm. Harmincöt emberrel dolgozik, amiből hús biztosan nő, amit nem mindig könnyű kezelni. Az egyiknek lelki problémája van, a másiknak otthoni gondjai vannak... Bemennek hozzá az irodába megbeszélni, és akkor már örömmel jönnek ki az ajtón.

Van olyan időszak, amikor sok-sok mindenen keresztülmegy, és hazajön, és megkérdezem, hogy beszélgessünk, és akkor mondja nekem, hogy „most nem, Rozi”, mert Rozinak hív. Akkor én erre azt tudom mondani, hogy jó! És akkor lehúzom a zokniját, a helyére teszem, megkérdezem, hogy csináljak-e egy levest, és ha azt mondja, hogy igen, akkor gyorsan készítek neki egy levest, odaadom... Szóval, amikor ő hazajön, ő nekem a negyedik gyerekem, otthon semmit nem kell csinálnia. Hazajön, leveszi a cipőjét,

beleül a foteljába, tévé és kikapcsolódás. Tehát neki otthon ez a dolga... Én így tudom őt segíteni, hogy szeressen otthon lenni, hogy érezze, hogy törődnek vele. És van, hogy nem akar beszélgetni, de van olyan, hogy hajnal háromkor, amikor felkel, megkérdezi, hogy Rozi fent vagy? És akkor felülünk, és még négyig beszél, csak mondja és mondja, én közben kifőzöm a kávé...

Akkor te nagyon simulékony és rugalmas tudsz lenni, és szépen az ő szükségletei köré tudsz rendeződni, ugye?

K.: Így van, így van! Egy feleségnek meg kell tudnia látni, hogy mit tesz meg a férj érte és a családért! Látnia kell, hogy ő nem egy ember helyett dolgozik, hanem négy ember helyett. Bent, az étteremben is ő a főnök, a szakács, a beszerző..., de ha kell, akkor mindent megcsinál. És ezt egy feleségnek tudnia kell a helyén kezelni és értékelni. Persze nekem is vannak olyan napjaim, amikor szeretném, hogy megkérdezze, hogy hova vigyelek, meg mit csináljunk... Én is érzem néha, hogy ez jó lenne! De valaki így kapja meg a szeretetet, valaki meg úgy, hogy a párja ránéz, mosolyog, megsimogatja, és csak annyit mond, hogy „jaj, Rozi, de jó, hogy itt vagy!”. Kész, ennyi!

Honnan jön ez a fajta hozzáállás?

K.: Otthonról is ezt a mintát hozom, meg egy erős férfi mellett ezt megtanulod. Kénytelenek vagyunk megtanulni, ha nem akarunk arra az útra lépni, ami nem egy tisztességes nő útja. Én is ráléphettem volna arra az útra, hogy amikor ő odavan, akkor elmegyek ide-oda, ugye, akkoriban még fiatalasszony voltam. De én soha! Én mindig figyeltem rá, hogy mire nyáron is eljött a sötétedés, addigra én már a három gyerekkel otthon legyek, hogy engem még ne is lássanak sötétedés után az utcán, hogy én kint vagyok, miközben nincs is itthon az uram. Hát cigányok között vagyunk! Nem akartam, hogy pletykáljanak!

Pedig a fiamnak akkoriban volt az a korszaka, hogy mindig menni akart, ment volna csajozni... Én megfogtam a motoromat, felültem, megkerestem a fiamat, felültem a motorra, hazavitettem, bezártam a kaput. A gyerekekkel este még kártyáztunk, próbáltam családias légkört teremteni, de az én gyerekeim fél kilencre mindig ágyban voltak, velem együtt. Volt, hogy a fiammal aludtam, hogy el ne szökjön! (Nevetés.) Sokan voltak a cigányok között, akik mondogatták, hogy amikor az urad távol van, ki tudja, hogy

mit csinál, de én soha az életbe nem hittem el semmit, soha semmit nem tudtak belém beszélni. Tudtam, hogy mi a dolgom, és azt is tudtam, hogy az én uram mit csinálna, és mit nem. Engem ezzel soha nem tudtak felhúzni, hogy mondjuk ő vagy én másfele nézegetnénk!

Ahogy Géza is mondta, hogy ha nem ilyen felesége lenne, akkor az már biztosan megcsalta volna. De én soha nem hoztam volna szégyent a bátyáimra, és főleg nem őrá! Ilyen soha meg sem fordult volna a fejemben! A lányaim mondogatják, hogy anya, te még mindig olyan szerelmes vagy apába (nevetés)! És ez tényleg így is van!

Géza, te mennyire vagy elégedett?

G.: Ha a serpenyő két oldalára teszem a sok keserves munkát, a rengeteg eltelt időt, és beleteszem a másik oldalon mindazt, amim van, a vállalkozásom, a gyerekeim, unokáim, anyám, apám, autóm, feleségem, az teljesen egyensúlyban van. Szóval azt kell mondjam, hogy megérte. Semmit nem kaptam ingyen, de nem is fizettem érte túl sokat!

Káli-Horváth Kálmán
Borkó Marianna

KÁLI-HORVÁTH Kálmán

*festő- és előadóművész, költő,
kommunikációs szakember, a
Budapesti Református Cigány
Szakkollégium igazgatója*

BORKÓ Marianna

*Képzőművész, pedagógus, a
Budapesti Református Cigány
Szakkollégium közösségi életének
vezetője, a kreatív műhely oktatója*

Amikor Kálmánnak feltettem a kérdést, hogy elvállalnátok-e, hogy szerepeltek az új interjúkötetünkben, akkor kicsit bizonytalan volt, és az első reakciója az volt, hogy meg kell beszélnie veled. Azt tudtam, hogy neki van már rutinja abban, hogy beszéljen magáról, a gyermekkoráról, munkájáról, hiszen öt évek óta láthattuk, hallhattuk számos platformon nyilatkozni. Rólad azonban keveset tudhatunk, és én Kálmántól úgy tudom, hogy nem is igazán érzed magad komfortosan olyan helyzetben, amikor magadról kell beszélned.

M.: Igen, ez így van!

Ennek tükrében előre is köszönöm neked, hogy így is vállaltad, vállaltátok az interjúban való részvételt! Mariann, mesélsz nekem egy kicsit a gyerekkorodról, hogy honnan származol, hol nevelkedtél? Milyen családi közegből jössz?

M.: Kisvárdán születtem, Nyírtasson nőttem fel, Kisvárdától nem messze. Hárman vagyunk testvérek. A szüleim korán meghaltak... Kálmánnal úgy ismerkedtünk meg, hogy érettségihez közeledve én is intézetbe kerültem. Az általános iskolát még Nyírtasson végeztem, aztán a szüleim támogatásával már Kisvárdán tanultam tovább gimnáziumban. Ezután Nyíregyházán az állami gondozás ideje alatt a kozmetikus szakmát is elvégeztem, de szintén ez idő tájt immár a felsőfokú tanulmányokkal is ismerkedtem. Először a szülésznő szakkal kezdtem ismerkedni, de hamar beláttam, hogy az nem nekem való, ezért nem folytattam. Mikor már együtt voltunk Kálmánnal,

akkor végül az óvodapedagógus szak mellett állapodtam meg. Zsámbékon szereztem meg a diplomám. Ezután óvónóként dolgoztam egy magánóvodában és bölcsődében. A munkahelyi igény miatt elvégeztem a kisgyermekgondozó képzést is.

Nagyon gyorsan eljutottunk addig, hogy Kálmánnal találkoztál!

M.: Igen, mert korán, már tizennyolc-tizenkilenc évesen egymásra találtunk.

Visszatérve a gyerekkorodra, ha jól értettem, akkor jó ideig családban nevelkedtél, a szüleiddel és a testvéreiddel éltél, viszont a szüleid egymáshoz közeli időben hunytak el.

M.: Igen, először anyukám halt, meg amikor gimnazista voltam, majd édesapám elkezdett inni, a család kezdett szétesni. Nagyon egyedül maradtam a magam és a család gondjaival. Az osztályfőnököm azt mondta, hogy van arra lehetőség, hogy állami gondozásba kerüljek, így bekértem magam. A gimnázium idején kollégista voltam, de hétvégéken Nyíregyházára, az otthonba mentem vissza, ez adott nekem háttérrel. Nem éreztem jól magam ott, hiszen az egész addigi életemtől idegen volt, de ez akkor szükséghelyzet volt. 17 éves voltam akkor, de igyekeztem minél kevesebb időt tölteni bent. Ez akkor változott meg, amikor Kálmán is odakerült és megismerkedtünk.

Milyen volt az első tizenhét éved, amikor a családdoddal értél? Milyen értékeket hoztál otthonról, a szüleidtől?

M.: Rendes családban nőttem fel, szerető, gondoskodó, szorgalmas, melegszívű szüleim voltak... Dolgoztak, és van két bátyám is. Sok mindenben, amit a családdal kapcsolatban magammal hozok, ez a szocializációs minta, amiből merítek. Nagy értéknek tartom, hogy abban a szűkebb és tágabb családi, rokoni és falusi közösségben nőhettem fel. Nagyon sokat számított, amit otthon kaptam...

K.: Szerintem számít a mai napig is...Abból építkezünk, mi is, mint család, amit Mariann behozott mintaként a saját családjából. Nem tudom, mennyire lennének működőképesek e nélkül.

Mariann, te nem vagy roma származású, ugye?

M.: Nem... (Nevetés.) Illetve, most már roma származású vagyok, már annak vallom magam, hiszen közösséget vállaltam a cigánysággal akkor, amikor a férjem és a gyerekeim is ebből az etnikai és kulturális gyökérből jönnek! Ők pedig ugyanannyira magyarok, mint ahogyan általuk én is cigány vagyok, és kulturális identitásom részének tekintem a cigányság értékeit. Az én többletem, hogy általuk cigány is lehetek, mint ahogyan a közös szülőföld és haza által ők is teljes joggal hozzám hasonlóan magyarok. Nekik pedig ez a kulturális identitás többletük.

Kálmán, veled kapcsolatban tudom, hogy kétéves korodig az egyik nővéred nevelt, ezután viszont állami gondozásba kerültél.

K.: Igen, az a nővérem, aki nevelt, a második gyerek volt a nyolcból, én pedig a nyolcadik. Tiszakoródon, a cigánytelepen éltünk, de a gyámhatóság intézkedésére állami gondozásba kerültem. Az otthonban próbáltam megtalálni azokat az embereket, akik mintaadók, iránymutatók lehetek számomra, de ezeknek a megtalálása abban a közegben nem volt egyszerű. Egyébként is az állami gondozásban inkább az életben maradáshoz szükséges tudást kellett megszerezni. Mariann egy jól működő, szerető, dolgos falusi családból, paraszti, gazdálkodó kultúrából jön, annak minden értékével együtt. Ő ezt a tapasztalatot hozta, és ez adja a gerincét annak, ahogyan mi családként tudunk funkcionálni, de nekem máshonnan kellett merítenem.

M.: Amikor én állami gondozásba kértem magam, akkor – és azt megelőzően is – a keresztanyám nagyon sokat segített nekem. Sok időt töltöttem nála, visszajárhattam hozzá. Vele a mai napig tartjuk a kapcsolatot...

K.: Igen, és közben nekem is a családommá vált Mariann rokonsága, úgy érzem, hogy teljesen a része vagyok... Ilyen családpótló kapcsolataim alakultak szinte minden intézetben: óvodás koromban Papp Ibolya óvónő, általános iskolában Havasiné Kulin Edit és Feró Mihályné Marika néni, Tiszadobon pedig Fenyvesi János és családja, valamint egyfajta mentorként Dovák Miklós, a szobafestő szakmai tanárom. Majd Sátoraljaújhelyen az osztályfőnököm és magyartanárom, Kurucz Andrea.

M.: És ők nagyon sokat segítettek nekünk.

Mariann, te tartod az élő családtagjaiddal, testvéreiddel a kapcsolatot?

M.: Igen.

És te, Kálmán?

K.: Én nem, az ő családja az én családom is. Nagyon furcsán alakult az én kapcsolatom a szüleimmel és a testvéreimmel. Három testvérem lehetett, akik nem kerültek állami gondozásba, a három legidősebb. A többiek közül hárommal találkoztam a berkeszi nevelőotthonban, de ők hazaszökdősek voltak... Nem alakult ki közöttünk testvéri kötődés, nem tudtam még az intézetben sem rájuk számítani. Rajtuk kívül még volt egy bátyám, aki korábban szintén állami gondozott volt, de vele már nem így találkoztam. Budapesten dolgozott. Amikor kilencéves lettem, azon a nyáron a szüleim megbízásából hazavitt, de ő nem maradt ott, visszament dolgozni. Ő egy olyan bátyám volt, aki hozzám hasonló attitűdű volt, de neki nem adatott meg, hogy tanuljon, beleragadt a családi dolgokba.

Nagyon jólelkű volt, és a család ezt kihasználta, végül öngyilkos is lett. Ő volt az egyetlen, akivel azt éreztem, hogy hasonló lelkiületűek vagyunk, de nem volt lehetőségem rá, hogy megismerjem. Azon a nyáron sok minden megfordult bennem a vérszerinti családommal és az élettel kapcsolatban... Ott váltam felnőtté... Otthon nagyon kiszolgáltatott, megalázó helyzetben voltam, amiben a testvéreimnek is nagy részük volt. Ezért nem is kerestem a társaságukat. Kisebb koromban is voltam otthon többször, de az óvodai bejegyzések szerint mindig kék-zöld foltokkal és kacsás, csámpás lábakkal vittek vissza. Nem bántottak, inkább csak elhanyagoltak. Az állami gondozásban lévő néhány társamat sokkal inkább testvéremnek, családomnak tekintettem, még ha vér szerint nem is voltak azok.

Mind a ketten diplomások vagytok. Honnan az indíttatás ehhez?

K.: Én eredetileg Szatmárcsekéről származom, de végül Berkeszre kerültem az óvodaotthonból, hogy elkezdjem az általános iskolát. Nagyon jó eszű gyerek voltam, első hallásra meg tudtam jegyezni, amit hallottam. És az egyik alkalommal, amikor szilencium volt, akkor megkérdeztem a nevelő tanáromtól, Edit nénitől, hogy én mehetek-e majd egyetemre, és ő azt

mondta, hogy persze, miért ne. Ő nekem sokat jelentett, és mivel neki is volt diplomája, valószínűleg szerettem volna olyan lenni, mint ő.

M.: Én az első pályaválasztás idején, ahogy említettem, még családban éltem, nyolcadikban nekem még segítettek a szüleim, hogy gimnáziumba testnevelés tagozatra jelentkezsek. A családom azokban az években kezdett szétesni, amikor én még gimnáziumba jártam. Addigra viszont nekem már megvolt az az elképzelésem, hogy a testneveléssel szeretnék foglalkozni, jártam sportversenyekre is. A Nyíregyházi Egyetemre jártam is előkészítőre tesiből és földrajzból, viszont, mivel nem tudtam megtanulni úszni, a felvételem nem sikerült. Anyuéknak ugyan csak általános iskolai végzettségük volt, de szerették volna, ha én továbbtanulok.

Hogyan és mikor találkoztatok egymással? Egy helyre kerültetek?

M.: Igen, ott találkoztunk a nyíregyházi GYIVI-ben (a Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Intézetben – *a szerk.*).

K.: Igazából Mariann került oda először, én Tiszadobon voltam, oda tartoztam hivatalosan. Nekem először el kellett végeznem a szobafestő szakmát Tiszadobon, és utána a porcelánfestő szakmát is megcsináltam Sátoraljaújhelyen, a Hollóházi Porcelángyár képzőhelyén, ezek összesen hat évbe teltek. Utána viszont, húszéves korom környékén, elkezdtem Tiszavasváriban tanulni, hogy megszerezsem az érettségit. Tiszadobon volt egy vezetőváltás, és az új igazgató segített bejutni a gimnáziumba annak ellenére, hogy a tizenkilenc éves korhatárt, – ameddig el lehetett kezdeni azt a képzést – már túlhaladtam. A támogatás ellenére, amit kaptam, úgy éreztem, hogy Tiszadobon már nem tudnak szellemileg hozzátenni ahhoz, ami felé haladok. Én ekkorra már elindultam a „Ki mit tud?”-válogatón (a Magyar Televízió kulturális ifjúsági tehetségkutató műsora 1962 és 1996 között – *a szerk.*). Úgyhogy átkértem magam Nyíregyházára, ahol több lehetőség nyílt.

Hogyhogy addigra nagykorúként a rendszerből még nem kerültél ki?

K.: Addigra a képzőművészettel és a versmondással néhány társammal együtt kitüntem a többiek közül, érmet nyertem a „Szép magyar beszéd” versenyen. Az intézet vezetője, Tóth István igazgató úr, illetve az érettségit

adó iskola igazgatója, Oleár László biztosított nekem plusz lehetőséget még úgy is, hogy nekem már nem lett volna ott helyem. Sőt, tudom, hogy ez nem volt akkor a rendszerben elfogadott megoldás, de ők akkor is elintézték... Igazából ennek köszönhetem, hogy a tévés verseny alatt én még a rendszerben tudtam maradni, és végezhettem a gimnáziumi tanulmányaimat is. Korábban pedig a szobafestő szakmai tanárom, osztályfőnököm adta be titokban a jelentkezésemet porcelánfestőnek. Ez egy fontos közbenső, sorsfordító állomásnak bizonyult. Sátoraljaújhelyen kezdhettem a versmondásban üstökösként kibontakozni.

És te, Mariann, hogyan voltál bent a rendszerben?

M.: Amikor meghaltak a szüleim, akkor egy darabig a keresztyámnál, meg itt-ott rokonoknál voltam. Aztán nem sokkal az érettségi előtt szólt az osztályfőnököm, hogy a kollégiumi bentlakás mellett kérhetem az állami gondozást is. A férje volt a kollégium igazgatója, így ő segített ezt elintézni nekem. Így a kollégiumból nem haza, hanem az otthonba mentem. Aztán leérettségiztem, és szerintem addigra az utógondozás már be volt vezetve. Közben mi már együtt voltunk, és kaphattunk egy közös szobát egy lakásotthonban, ahova már együtt költözhettünk. Viszont azt megelőzően még arra sem volt példa, hogy valakik párként költözhetek be oda.

Egy kicsit ugorjunk vissza, csak hogy időben is el tudjuk az eseményeket helyezni! Milyen évet írunk, amikor ti összetalálkoztok?

M.: Akkor volt a „Ki mit tud?”... Olyan '95-96!

Tehát, Kálmán, te ekkor gimnazista voltál, aki a versenyre is készült a tanulás mellett, te, Mariann, pedig akkor éppen kozmetikusnak tanultál, így a rendszerben tudtál maradni.

M.: Igen.

Hogy emlékeztek az első találkozásotokra?

K.: Kettő van...

M.: Jaj, ezt ne mondd! (Nevetés.) Kálmán mindig azt mondja, meglátott, ahogy felmostam... Vagy mi volt? (Nevetés.)

K.: Az első még gyerekkorunkban volt... Nyírtass és Berkesz szomszédos falvak, Berkesz az a hely, ahol én általános iskolás koromban voltam, egy kastélyban. Ott nevelkedtem fel. Volt egy kis összekötő csatorna, a Lónyai-csatorna. Annak egy távolabbi részén egy sodrás nevű hely, ami részben ki volt betonozva, és nyáron az otthonból időnként oda jártunk fürdeni. És egyszer fejest ugrottam, de valahogy rosszul, és egy darabig nem tudtam feljönni a víz alól. A testem tiltakozott, és ösztönösen a vízben lévő egyik fiú alsónadrágját húzogatta le a kezem. Azt hitték csak bohóckodom, de hogy le ne ráncigáljam a társam alsónadrágját, inkább kihúztak a vízből. Amikor a fejem a víz felé került és eszmélethez tértem, a part másik oldalán ott volt egy család, és én megláttam egy vörös hajú, bilifrizurás kislányt köztük. Mint később kiderült, az a kislány Mariann volt.

Ez hogyan derült ki?

K.: Amikor már látszott, hogy Mariannal a kapcsolatunk komoly, mivel a szülei nem éltek már, így engem a keresztanyjához vitt el bemutatni, hogy én vagyok az, aki ezt a lányt innentől fogva a magáénak tudja. (Nevetés.) És egy ottani beszélgetésben feljött, hogy ők is jártak a sodráshoz fürdeni, és hogy egyszer az ott játszó fiúk labdáját elvitték magukkal... A történet hallatán bennem feljött egy régi emlék erről, aztán láttam egy gyerekkori fényképet Mariannról, és akkor összekapcsolódott bennem, hogy ő volt az a kislány, akit akkor láttam.

M.: Igen, és a labdát, amit akkor kölcsönadtak, felnőttként meg is találtuk a keresztanyámnál!

Akkor tulajdonképpen ott csak az az élmény volt meg, hogy majdnem megfulladtál, valaki kihúzott, és megláttad a szeplős kislány arcát, ahogy feljöttél a vízből? És utána semmi?

K.: Annyi volt bennem, hogy milyen jó, hogy ott volt ez a kislány, mert engem azért húztak ki a vízből, mert nem akarták, hogy előtte lehúzzam a nadrágjukat. És aztán, amikor én már a nyíregyházi GYIVI-be kerültem, akkor körbevezettek engem ott, ahol elhelyezést kaptam, és akkor megláttam Mariannt, ahogy a szobát éppen felmosta. Láttam, hogy milyen szép és formás, és azt gondoltam, hogy én ezt a nőt megszerzem magamnak... Majd aztán tettem is érte! (Nevetés.)

A fulladásos és a takarítós élmény között mennyi idő telt el?

K.: Az első élménynél olyan ötödikes lehettem..., kilenc-tíz év.

M.: Sok idő eltelt, mert még gyerekek voltunk.

Milyen volt, amikor rájöttetek, hogy volt már előzőleg egy találkozásotok, hogy egy időben, egy helyen voltatok?

K.: Hát, látod, most is elmeséltem neked, szóval elég maradandó! Még ha nem is lenne igaz, akkor is egy jó történet lenne, de ráadásul igaz!

Úgy tűnik neked, mintha lenne ebben az egészben egy sorsszerűség. Tulajdonképpen akkor te, Kálmán, a második „első” találkozás után rögtön akcióba léptél, hogy megszerezd Mariannt?

K.: Igen, de ebben az is benne van, hogy én azért akkorra már megtértem, előtte sokkal nagyobb csibész voltam, és nyilván annál is, ahogy most ismernek... Egy intézetben, a hierarchiában vagy humorral, vagy erővel, szöveggel, de életben kellett maradni. Ott, a farkasfalkában, erővel azért nem olyan gyakran, de ha szükség volt rá, akkor úgy is harcoltam. Leginkább azért a humor és a beszédkészség volt az, amivel működni tudtam. De mire találoztunk, én már megtértem, hívó ember voltam. Bár már a csajozós időszakomban is mindig imádkoztam, hogy ha egy lány tetszik nekem, akkor se maradjon velem, ha nem ő az, akivel az életem sínre kerül. Azt kértem, hogy csak azt tartsa meg mellettem az Isten, aki hozzám való, és akihez én is való vagyok.

Ezért én nagyon komolyan imádkoztam. Mielőtt Mariann-nal találkoztam, volt olyan időszak, hogy egyszerre három lánynál is tűzben tartottam a vasat, és akkor azt éreztem, hogy jól kell tudnom dönteni... És én azóta is áldom a Jóistent, hogy akkor imára készítetett, és megadta nekem ezt a kapcsolatot. Jó, hogy ez így alakult!

A találkozásokotok előtt volt más komoly kapcsolatotok?

M.: Igen, nekem volt, de távkapcsolatban voltunk egymással. Közben nekem nyilván arra volt szükségem, hogy valaki mellettem legyen.

K.: Nekem is voltak lányok, akikkel jártam, olyanok is, akikbe szerelmes voltam, de kamaszként, bizonytalan jövővel nehéz lehetett velem komolyan tervezni. Biztos, hogy nagy helyzeti előny volt az, amikor Mariann-nal térben és időben hasonló helyzetben találkoztunk össze.

Hogyan jutottatok el ahhoz, hogy aztán az életetek összeszövődött, és összeházasodtatok?

M.: Nagyon hosszú folyamat volt, nem rögtön házasodtunk össze. Az intézetben is látták, hogy jól kijövünk egymással, ezért kaptuk a lehetőséget, hogy kiköltözhessünk egy utógondozói, félutas házba együtt. Egyébként nem csak egyedül voltunk abban a házban, többen is laktak ott, akik már dolgoztak, és ahhoz, hogy meg tudják kezdeni az életüket, egy darabig ott maradhattak. De a többiek nem párral voltak, hanem egyedül.

K.: Igen, ez is a rendszer felülírása volt a vezetők, Lippai Gergely igazgató és Holdas János lakásotthonvezető részéről... Közben egyébként én már Budapestre jöttem. Ez már a tévés verseny után volt, akkor kezdtem el színtitanodába járni. Egyébként Nyíregyházán Verebes István (Jászai Mari-díjas magyar színész, rendező, dramaturg, író, dalszövegíró, színházigazgató, műsorvezető – *a szerk.*) ösztöndíjas színészi állást ajánlott, de nem maradtam, mégis inkább feljöttem Budapestre. Aztán néhány hónapnyi, egy pincehelységben való csövezés után, szeptemberben elkezdtem a színtitanodát. Addigra sikerült bejelentkeztem egy volt állami gondozottakat támogató alapítványhoz, a Támasz Alapítványhoz. Rajtuk keresztül, Burdza Emilné Rózsika néninek hála, kaptam egy szobát egy általuk fenntartott lakásban. Nagyon nehezen éltem meg azt az időszakot. Viszont az előző év nyarán részt vehettem egy színházi darabban, amiről felvétel is készült.

Ezt a felvételt Hollai Kálmán színész, a darab rendezője beküldte a Sára Sándor (a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth-díjas, Balázs Béla-díjas magyar operatőr, filmrendező, érdemes és kiváló művész – *a szerk.*) vezette Duna Televízióba. Éppen a *Jeles napok* című, nemzetiségi tematikus sorozatuk keretében a cigány tematikus naphoz

kerestek műsorvezetőnek egy cigány fiú és lány párost. És hát a fiúk változtatására engem is behívtak. Innentől változott megint az életem, abbahagytam a színitanodát, mert nem voltam elégedett azzal, amit ott tapasztaltam, és elkezdődött a Duna Tv-s karrierem.

Hogyan érintett ez téged, Mariann? Te ott maradtál Nyíregyházán, Kálmán pedig Nyíregyháza és Budapest között ingázott.

M.: Kálmán majdnem minden hétvégén hazajött, meg én is jöttem hozzá Budapestre. Tudtuk, hogy nekem muszáj a sulit csinálni – akkor én a kétéves kozmetikusit csináltam –, neki meg muszáj volt itt lennie... De attól mi még találkoztunk.

Párkapcsolatilag nem távolított el benneteket ez a helyzet egymástól?

K.: Nem, az első költözéskori megszeppenés után nem volt kérdés, hogy összetartozunk, és most már kompromisszumokat kell kötnünk egymásért.

M.: Sőt, utána még az is elintéződött, hogy ide is felköltözhessek, Kálmánhoz, az alapítványi házba.

K.: Szegénykém titokban járt ide fel hozzám, de aztán a többiek beárulták Rózsika néninél, aki az itteni lakhatást nekem is intézte az alapítványnál.

M.: Lehetett egyébként menni oda látogatni, mert volt 3-4 szoba meg konyha, de éjszakára ott maradni nem lehetett, én viszont ennek ellenére maradtam. A többiek emiatt szóltak a Rózsi néninek. De ahogy mondtuk neki, hogy mi egy pár vagyunk, akik már együtt éltek, akkor elintézte nekünk, hogy én is ott lehessenek.

És akkor közben a nyíregyházi lakhatást felmondtátok?

M.: Egy darabig még meg volt az is, de aztán később mind a ketten igénybe vettük az életkezdesi támogatást, ami az állami gondoskodásban nevelkedetteknek járt, és abból meg tudtuk venni az első lakásunkat. Ebben is az egyik nevelőnk segített, aki az ismerőse lakását ajánlotta nekünk megvásárlásra... Az a lakás azóta is megvan.

K.: Amit akkor maximális összegként lehetett kapni, azt megkaptuk... Úgy emlékszem, hogy a „Ki mit tud?”-os nyereményből megtakarított pénzzel együtt 2,4 millió forint körüli megtakarításunk volt. Ebből akkor épphogy sikerült vennünk egy totál üres panellakást...

M.: Egy üreset...! (*Nevetve.*) Teljesen üres volt, emlékszem, hogy még parketta sem volt benne!

Hányadik kerületben?

M. és K. (*egyszerre*): Nyolcadik!

M.: Padlószőnyeg volt, de nem volt pénzünk porszívóra meg semmire! És diákmunkát végeztünk mind a ketten. Kálmán a Duna Tv mellett még jött velem diákmunkát végezni, borítékoltunk, hogy legyen pénzünk.

M.: Viszont akkor meg én kezdtem Kecskeméten tanulni a tanítóképzőn, ami túl messze volt Budapesttől. Addigra megvolt a lakásunk, de nekem vasárnaponként vissza kellett volna menni Kecskemétre, mert nappalis voltam. Nagyon nem tetszett ez a helyzet, úgyhogy otthagytam az iskolát. Utána elvégeztem az óvodapedagógus szakot.

K.: Támogattam, hogy hagyja ott az iskolát, mert addigra megvolt az otthonunk, már meglett a családi fészek, ugyanazt az életet élni, mint azelőtt, már nem passzolt nekünk.

Kálmán, te milyen diplomát szereztél?

K.: A Kodolányin (a Kodolányi János Egyetemen – *a szerk.*) végeztem kommunikációs szakon, tévés szakirányon. Azután átmenetileg pedagógiai, jogi és teológiai tanulmányokat folytattam, és most újra tanulok. Tanárit akartam, de azt nem lehet levelezőn, így a tanító szakot végzem a Károli Egyetemen. 2027-ben végzek.

Mariann, te benne vagy most valamilyen képzésben?

M.: Most nem, de újraszem az általános iskolai tárgyakat! (*Nevet.*)

A gyerekek miatt?

M.: Igen! Fanni most fog felvételizni, úgyhogy most vele tanulok. Kristófot felvették két éve a Lónyayba (a Lónyay Utcai Református Gimnáziumba – *a szerk.*), a kisgimibe, és Fannit is oda szeretnénk járatni.

K.: Meg a kisbabával az ovizás...

M.: Igen, ő mindennap jár oviba, de még nem nagyon tud beszélni, úgyhogy nagyon sokat kell vele foglalkozni, nagyon igényli.

Visszakanyarodhatunk a családdá válásotokhoz? Az együttélésetek kezdetéhez képest mennyi idő múlva érett meg bennetek az elhatározás, hogy összeházasodtok?

K.: 2001-ben házasodtunk össze, szerettük volna, hogy a kapcsolatunk legyen hivatalos, törvényileg is elismert, bár az eljegyzésünk, a gyűrű, már az intézetben megvolt. Onnan kezdve mi úgy vettük, hogy elméletileg lehetne már gyerek is...

Hogyan fogadta ezt a család?

M.: Kálmánt elfogadták, úgyhogy nem szóltak bele. Soha nem hoztam rossz döntéseket, így engedték, hogy úgy csináljam, ahogy az nekem jó.

Ha jól számolom, akkor a házasságkötések nagyjából öt év együttjárás után következett, ugye? Amikor a házasság formailag is megkötetett, adott az számotokra valami pluszt? Értékrendben, gondolkodásban, érzésben, bármiben ahhoz képest, amiben előtte voltatok párként?

M.: Amikor összeköltöztünk, akkor én úgy tekintettem őt már akkor is... Na most a papír igazából túl sok mindent nem jelentett...

K.: Én is úgy gondolok rá... Nyilván számít, de onnantól kezdve, hogy a gyűrűt felhúztuk, nekem ez már összekötődött azzal, hogy a végén a ceremónia is megtörténik, de mint ahogy a Bibliában is van, amikor Ábrahám bemegy Sárához a sátrába, onnantól kezdve ők már férj és feleség... Meg hát a románknál is van egy ilyen, hogy onnantól kezdve, hogy

„összeálltak”, ők már egy pár. Persze, nálunk nem ez volt a szempont, mert ez így, önmagában, hogy összeálltunk, akkor házasok vagyunk, az primitív lett volna. Az eljegyzés és a házasság is fontos volt, mert így lett kerek egész, de nekem addigra már ugyanaz volt. Egyébként a templomi részt tartottuk igazából fontosabbnak, és annak a dátumát tekintjük a házasságunk napjának, és nem a két héttel előtte lévő polgári esküvőt.

M.: Később Dániában voltunk együtt két évet, és ahhoz be kellett tudnunk mutatni az igazolást, hogy házasok vagyunk. Úgyhogy bementünk a polgármesteri hivatalba, de nem tudtuk megmondani, hogy melyik napon volt a polgári esküvőnk... És ahogy próbáltuk kikeresni az időpontját, akkor megkérdezték tőlünk, hogy biztos össze vagyunk-e házasodva! (*Nevet.*) Pancserok voltunk..., de végül összeraktuk, és azóta tudom, hogy október 6-án volt! Előtte nem tartottuk ezt a dátumot számon. De azóta tudom, hogy október 6-án volt a polgári esküvőnk, és november 27-én pedig az egyházi. Mi ez utóbbit tartottuk mindig.

K.: Az eljegyzés és a házasság lelkileg, valahol belül, egyben van. Mégis, azért amikor az ember benne van a szertartásokban, azért az nyilván mégis megerősíti a köteleket. De ezt csak akkor érzékeli az ember. Mariann is el-pityeregte magát még a polgári esküvőn is, miközben az spirituális értelemben nem jelentett olyan nagyon sokat. De mégis érzi az ember, hogy átlépett egy határt, elért egy mérföldkövet, jogilag érvényes dokumentummal is vállaltuk az eljegyzéssel szándékként már kinyilvánított, egymás melletti elköteleződésünket.

***Az istenhit mennyire volt ebben a folyamatban meghatározó?
Mennyire volt ez közös érték?***

M.: Én is úgy nőttem fel, hogy voltam elsőáldozó, a családuk is járt templomba. Én görögkatolikusnak lettem nevelve, de Kálmánnal már evangélikus lettem, aztán pedig református... Szerintem nem az számít, hogy hol vagyunk megkeresztelve, hanem hogy hiszünk.

K.: Számomra tizenhét éves koromtól elsődleges hajtóerőt jelentett a bennem lévő tehetség kibontakoztatásához, az önbizalomhoz, önszeretethez és önérvényesítéshez a nagyon erős, személyes hit Istenben mint Atyában. Említettem, hogy imádkoztam kamaszkoromban is, hogy Isten adjon mellém segítőtársat, hozzám illőt.

Mennyire számított ez aztán később a ti gyermekes családdá válásotokban? Mennyire volt ez jelen?

M.: Mi mindig is akartunk gyereket. Valahogy én is egy családot mindig úgy képzeltem el, hogy gyerekek is vannak. És Kálmánnal megbeszéltük, hogy örökbe is fogadunk majd. Volt egy ismerősünk, aki megígérte, hogy segít nekünk ebben, de sokáig lebeszélt minket, hátha lesz vér szerinti gyermekünk. Így eléggé elhúzódtott...

K.: Ahhoz képest, ami bennünk vágy volt, ahhoz képest később történt meg ez az egész. A mi víziónk az volt, hogy három gyermekünk lesz, de ezzel is egy kicsit úgy voltunk, mint az eljegyzés utáni esküvővel, hogy egymás között mi megbeszéltük, a szívünkben már megszületett az örökbefogadás három gyerekkel...

M.: Aztán mindig voltak akadályok előttünk, de mégis össze tudtuk hozni!

K.: Én úgy voltam vele, hogy lehet vér szerinti gyermekünk is, de az én fejemben az örökbefogadás mindenképp benne volt, bennem ez volt első-sorban az irány. De nyilván az is opció lett volna, ha úgy van, hogy biológiailag is... Nekünk ez nem egy kényszerhelyzet volt, hogy nem lehet biológiailag gyermekünk. Sok olyan történetet hallani, hogy a próbálkozások után kompromisszumként választják az örökbefogadást, ez a vonal nálunk nem volt a képben. Bennem egyébként valószínűleg erősebb volt, hogy örökbefogadott gyermekeink legyenek, számomra ez a működőbb forma.

Mikor érkeztek a gyermekek?

M.: Kristóf 2012-ben született, és háromévesen jött hozzánk, úgyhogy valahogy 2015-ben. Kristóf érkezése után körülbelül egy év múlva adtuk be újra a papírokat, és így került hozzánk Fannika 2017-ben, ő 2015-ben született. A harmadik gyermekünk, Kata pedig 2023 augusztusában jött hozzánk.

Akkor tulajdonképpen mind a három gyermeketek hároméves kora körül jött hozzátok, ugye?

M.: Kristóf, mire hozzánk került, addigra betöltötte a három évet, de már előtte ismerkedtünk vele. Fanni és Kata pedig kétévesek voltak.

K.: Nekünk nem lett volna akadály egyébként, ha nagyobbak a gyerekek! Már gyakorlottak voltunk, úgyhogy mi azt írtuk be, hogy 1–4 év közötti gyermeket szeretnénk. Úgy voltunk vele, hogy ha van is elmaradása a gyermeknek, akkor még fel lehet készíteni az iskolára, viszont egy négyéves is még meg tud minket szokni... Meg azt gondoltuk, hogy Fannihoz jobban illik egy nagyobb..., de Kata nagyon aranyos volt, már a képek alapján is!

Így akkor hány év van a gyermekeitek között?

M.: Fanni kilenc éves, Kata pedig három, szóval közöttük majdnem hat év van, Kristóf meg már tizenhárom éves... Tizenhárom lesz? Tizenhárom. (Nevetés.) Kristóf nagyobb nálam, nézzük egymást, hogy már lehagyott. Állunk az ablaknál vagy a tükörben, és nézzük, hogy magasabb nálam.

Hogy álltok a szülői szerepek megosztásával?

M.: Hát igen... Ha valami nem megy, akkor én azt jelzem! És akkor gyorsan mindenki segít... (Nevetés.)

K.: Mariann viszi a hátán a családot, annak a működtetése nagyrészt rá hárul, mert én meg csinálom az egyéb dolgaimat...

M.: De egy szavamba kerül, és tényleg rögtön ott van Kálmán!

K.: Nekem van egy olyan munkahelyem, ami szinte egy teljes embert kíván, emellett pedig Isten adott adományokat, az írást, festést..., ezekbe is időt kell fektetnem. Meg én más típus vagyok, szükségem van arra is, hogy legyen lehetőségem elvonulni. Én szellemi ember vagyok, és számomra fontosak és tőlem elválaszthatatlanok azok a szellemi dolgok, amiket csinállok... De a családi ügyeket Mariann viszi, persze ennek én is része vagyok.

Van olyan helyzet, amiben apának kell a szabályrendszert tartani, de én viszem azt a szerepet is, ami a kölykökkel való bohóckodás. Kristóffal már az elején is nagyon fontosnak tartottam, hogy ő fiú legyen, hogy a férfi dolgokról tabuk nélkül mindent megbeszéljünk. Tényleg mindent, akár a homoszexualitással kapcsolatban, hogy egy férfi hogyan férfi, és hogyan kell tisztelettel bánnia a lányokkal... Meg mindenféle dolgot, például a tanulás fontosságát. Igazából leginkább nála tudom vinni ezt az apaszerepet, de

most tudatosabban próbálok figyelni a nagyobb lányunkra is, hogy több legyen vele is a közös idő.

Mariann, te emellett főállású anya vagy?

M.: Nem, itt (a Budapesti Református Cigány Szakkollégiumban – *a szerk.*) dolgozom én is!

Hogyan hat a házasságotokra, hogy együtt is dolgoztok?

M.: Én amúgy is kivettem a részemet az itteni feladatokból. Amíg másik munkahelyen dolgoztam, emellett is sokat segítettem Kálmánnak a szakkollégiumi dolgokban is. Így legalább teljesen itt tudok lenni, és tudom támogatni őt!

K.: Mariann a közösségért, a közösségi életért felelős, kreatív műhelyt vezet, ahol alkotásokat készítenek, főznek, festenek...

Annak, hogy ti házaspárként is jelen vagytok, a szakkollégiumban, lehet hozzáadott értéke az itteni munkátokhoz. Mennyire vagytok mintaadók a diákjaitok számára? Rálátnak a párként való működésekre?

K.: Nekünk az egyik többletünk pont az, hogy részei vagyunk az ő életüknek, hiszen mi is itt élünk, szolgálati lakásban, és ők is részei a mi életünknek. Látják, hogy három gyerekkel hogyan állunk helyt, látják, hogy újra egyetemre járok és vizsgázom ugyanúgy, mint ők. Arra is mintát adunk, hogy család mellett hogyan lehet működni, hogyan lehet értékalapon részt venni a társadalomban is, hogyan lehet adni bele... Láthatják, hogy emellett, hogy apa és férj vagyok, még tanulok és könyveket adok ki, festek, és hozzátesszek valamit a roma közösséghez is. A saját mintánkon keresztül bátorítjuk őket az önkéntes munkára is, hiszen mi is plusz díjazás nélkül teszünk a cigány kultúra fejlődéséért. Ez minket is hitelesít. Ezenfelül a roma szakkollégiumokban a fordított integrációs szemlélet miatt nem csak cigány fiatalok vannak, és ez az együttélésen túl egymástól való tanulást is jelent. Mi ezt leképezzük a házasságunkban is, mivel én cigány vagyok, Mariann viszont nem az, de az örökbefogadott gyerekeink cigányok.

Mik azok az értékek, amelyeket ti szülőként, párként, igazgatóként, nevelőként leginkább képviseltek?

K.: Sok mindenre igent mondunk, de azért, mert számunkra a legtermészetesebb igent mondani ezekre a dolgokra. Isten munkálja bennünk az akarást azokra a feladatokra, amiket elénk hoz. Nem az van bennünk, hogy most meg kell feszülnünk..., hogy most nagyon jó cigány akarok lenni, meg nagyon jó magyar akarok lenni. Nem így történnek a dolgok, meg nem amiatt veszünk részt egy ügyben, vagy lesz a mienk egy ügy, mert mi tudatosan így tervezzük. A tudatosságunk abban a döntésben van, hogy valami mellé odaállunk-e, vagy leginkább az a tudatos, hogy mi mellé nem. Mostanra tisztában vagyunk önmagunkkal, hogy mi az, amire azt mondjuk, hogy nem. A határvonalhúzás ideje van most már... Önazonosak vagyunk. Annyit adunk, amennyit tudunk, és nem annyit, hogy túlfeszítjük magunkat. Fontos, hogy ne érezzük áldozathozatalnak, amit csinálunk, és mi ezt most nem érezzük annak.

Áldássá válik az a fajta természetesség, ahogy mi ezt művelni tudjuk. Igazából a szakkollégistáknak is az a legfontosabb, amit át szeretnénk adni, hogy akár az otthonról, akár a közösségből jövő elvárások alól mentsék fel magukat. Tegyük szabaddá magukat, hogy olyan dolgokat tehessenek meg, amikhez pont ők kellenek. Tegyük magukat szabaddá tényleg olyan dolgokra, amik az életük szerves részévé kell, hogy váljanak. Fontos, hogy képezzék magukat, és jó szakemberek legyenek, de közben értékeljék önmagukban azt, akinek születtek, és akivé álmodják és cselekszik magukat. Szeretnénk, ha felismernék, hogy ők az értékesek, és nem a titulusok. Ebben az értékességtudatban érnek el oda, hogy képesek az élethez hozzátenni, és értékesek lesznek azok számára is, akikhez életük során kapcsolódnak.

Kálmán, te ugye roma származású vagy, említettétek, hogy a három gyermeketek is roma származású, és többségében roma diákokkal dolgoztok együtt. A roma identitás mennyire szövi át az életeteket, mekkora szerepe van benne?

M.: Hát ezért mondtam az elején azt, hogy én is roma vagyok! De igazából nálunk nincs ez nagyon jelen, mert Kálmán sem ebben nőtt fel.

Szóba kerül egyáltalán?

M.: Látjuk, hogy jön a Farkas Zsolti (Közéleti és Nemzetiségekért Díjjal kitüntetett zenész, táncos, koreográfus – *a szerk.*) a diákokhoz cigány táncot tartani, közösen főzni. Akkor azt a mi gyerekeink is látják... De a mi családkban pont Kálmán például nem tud táncolni. (*Nevetés.*) Tehát mi nem úgy élünk szerintem..., vagy én romásodtam el annyira, hogy már nem tűnik fel! (*Nevetés.*) De inkább Kálmán, te mondd!

K.: Direkt azért hagytam, hogy Mariann mondja, mert kíváncsi voltam, ő hogyan éli meg! Mindenkinek – és így nekem is, cigányként – magánk kell megteremtenie ezt az identitáscsomagot önmaga számára, hogy neki ez mit jelent! A hallgatónak is azt mondom, hogy felejtsek el azokat az elvárásokat, amik kívülről jönnek, hogy milyennek kell egy cigánynak lennie. Szerintem azzal kell önazonosnak lennem, ahogy én cigány tudok lenni. És minden más részidentitásnak megfelelően, hogy hogyan tudok nem cigány, meg keresztény, meg mindenféle lenni. A gyerekeink felé nyilván mást tud Mariann nem cigányként közvetíteni, és mást tudok én. Ez egy helyzeti dolog. De erőltetett módon nem szoktunk beszélgetni a cigányságról, ez tény!

M.: Viccesen szoktam mondogatni, hogy én milyen ronda fehér vagyok, és ők milyen szerencsések, hogy ilyen szép barna bőrük van! (*Nevetés.*) Szóval én ezzel egy kicsit szoktam erősíteni bennük ezt.

K.: Igen, ahogy te tudod... De a gyerekeink, ha akarják, ha nem, akkor is szembesülnek azzal, hogy ők cigányok. Én el szoktam vinni őket eseményekre, persze nem kényszerítem őket, mert nem kényszer, de egy nagyszerű lehetőség vállaltan is cigánynak lenni. Amikor eljönnek velem, akkor találkoznak a kulturális közéletben általam ismert személyekkel, akik odajönnek, megölelik, megszeretgetik őket. Ezáltal egy nagy család részei. Nem oktatom őket arra, hogy milyen cigánynak lenni, de ha kérdeznak, akkor mindenre válaszolok. De nem frusztrálom őket ezzel, hogy nekik mindenképpen cigánynak kell lenniük. Tudják jól, és természetes számukra, hogy az apukájukkal együtt ők is cigány szívveréssel magyarak.

A szakkollégiumon és ezeken az eseményeken keresztül teljesen természetes módon szívják magukba az értékeket. A fiunk, Kristóf, mikor kisebb volt, szívesen jött át velem a diákokhoz, és ő akkor nagy dózisokban kapott ebből.

De például, amikor látunk egy filmet, akkor nem felejttem el megjegyezni, hogy ő is cigány... Fontos, hogy legyen pozitív kapcsolódása a cigánysághoz. De nyilván találkozok azzal is, hogy vannak előítéletek, hogy vannak rasszisták... Ezekről volt már mélyebb beszélgetésünk. Szóval fontos, hogy mindegyiket lássák, de az váljon belőle belsővé, ami értékalapú, az fontos, hogy szeressék magukat cigányként is, és lássák, hogy attól, mert vannak nem cigányok és a cigányok között is vállalhatatlan emberek, attól még ők a szűkebb és tágabb közösség egészéhez értékalapon kötődnek.

Mindig mindent megbeszélünk, nincsen semmi tabu, úgy neveljük a gyerekeket, hogy mindenről lehet beszélni. Közben igyekszünk nem kényszerhelyzet elé állítani őket, hogy az lenne a fő dolog, hogy te cigány vagy... Hát nem! Egyáltalán nem az a legfőbb dolog az életben, hogy ő cigány, hanem az, hogy hozza ki magából, amit ki tud hozni, mert az Isten teremtette valamilyennek, és ennek a valamilyenségnek az is része, hogy ő cigány, de nem a legfőbb része! Nem azon áll vagy bukik az, amit csinál..., nem cigányként mos fogat... Megvan ennek a természetessége, ahogyan mi ezt kezeljük.

M.: Kristóf egyébként csak mostanában nem szokott átjönni, de nagyon szerette a diákokkal való együttlétet. Voltak olyan hallgatók, akik kapcsán a mai napig még az van benne, hogy ő majd olyan programozó lesz, mint az a diákunk volt. Én egyébként azt látom, hogy ez nem okoz gondot nekik, minthogy az sem, hogy örökbe fogadtuk őket. Ők úgy nőnek, hogy ezt tudják, mint ahogy azt is, hogy cigányok. Szerintem minden a helyén van náluk!

Az elmúlt 29-30 évben rengeteg dolgot éltetek meg együtt. Milyen mérföldkövek jellemezték a kapcsolatokat, mennyire voltak benne hullámok, buktatók?

M.: Hát, voltak buktatók, de együtt könnyen megoldottunk mindent. Nem? Egymást segítve..., meg szerintem repült az idő... Amikor Kálmán otthagyt a Duna Tv-t, akkor például újra kellett magát építenie, vagy amikor kimentünk együtt két évre Dániába, aztán visszajöttünk, akkor újra talpra kellett állnunk. Ezek nem voltak igazából buktatók, de olyan helyzetek voltak, amelyekben szerintem helyt álltunk. Vagy ő segített nekem, vagy én neki, de végső soron azt mondhatjuk, hogy aki segített nekünk, az az Isten!

K.: De jó, hogy végül te mondtad ki és nem én! Én is ide akartam kilyukadni! Számos ember volt körülöttünk, aki segített, ezért igyekeztem is nevükön

nevezni őket. Végso soron azonban mégis a gondviselésnek köszönhetjük, amit elértünk. Én azt vallom és hiszem, hogy azzal, hogy én árvaként nőttem fel, én az Istené lettem. Az Atyámnak, apámnak fogadtam őt el, ő pedig úgy viszonyul hozzám... És ebben az is benne van, hogy nem csak csupa jó dolgok történhetnek, hanem az is, hogy ahhoz, hogy többet tudjak adni, ahhoz jobban bele kellett mártani a vízbe. Akár szó szerint is, mint ahogyan gyermekkoromban, ahol akár ott is maradhattam volna. Mégis feljöhettam a víz alól. És azok a dolgok, amik a születésemnél társadalmilag adottak voltak, azokat az Isten a javamra tudta fordítani, hogy én beleerősödjek a sorsomba, kinőhessem a fogyatékoságaim. Mint ahogyan a törés után is erősebbre hegesedik össze a csont... Minden kihívásból megerősödve jöttünk ki, és utána így tudtunk már még többet vállalni, és tudtunk úgy igent mondani dolgokra, amikre azt megelőzően nem is gondoltunk volna.

Kívülről lehet, hogy úgy néz ki, hogy elindultunk, és csak úgy ment egyenesen felfelé az életünk, de a valóságban azért mindig kellett döntéseket hoznunk. Ehhez viszont azt mindig nagyon biztosan kellett tudni nekem magamról, hogy az, amit csinállok, az attól lesz érték, hogy én csinálom. A hallgatóink felé is ezt szeretnénk átadni. Az én identitásomnak ez a veleje, magja. Azért tudok jó – vagy olyan, amilyen – író, festő, igazgató lenni, vagy azért tudok úgy férj, apa lenni, ahogy, és úgy beletenni magam egy feladatba, tanulmányaimba vagy bármi másba, ahogy, mert én az vagyok, aki. És én elfogadom magam olyannak, amilyen vagyok, és elégedett vagyok azzal. Még akkor is, ha kihívások elé állítom magam, mert nem biztos, hogy ami ma elég, az az lesz holnap is. De ez nem kinszenvedés, hanem erre igényem van... Az identitás számomra egy létkérdés, de nem úgy, ahogyan az emberek általában gondolnak erre. Nem úgy, hogy roma vagyok, keresztény s a többi. Én Káli-Horváth Kálmán vagyok, aki ilyen is, meg olyan is.

De az ide vezető úton voltak olyan váltások, változások, amelyekben vagy Mariannak kellett mellém állnia, vagy nekem mellé. Volt, hogy elveszettséget éltünk meg, amikor például én Budapestre kerültem, és nem tudtam, hogy hol fogok lakni, és sok más hasonló helyzet is volt az életünkben, de hála Istennek, ezeknek a megoldása a maguk természetességében ment. Együtt tudtuk ezeket megküzdzeni abban a tudatban, hogy nem vagyunk egyedül. Mariann szokta régebben azt mondogatni..., nem tudom, Mariann, hogy emlékszel-e rá, hogy amikor szükségünk van valamire...

M.: ...akkor az pottyán! (*Nevetés.*)

K.: Soha nem volt olyan az életünkben, hogy nekünk csak úgy ott volt valami, hogy valami eleve adott volt. Soha nem azért vállaltunk valamit, mert a fedezet már ott volt mögöttünk. Mindig bátran előre léptünk, aztán amikor kellett, akkor valahogyan megoldódtak a dolgaink. Ez már akkor is így volt, amikor összejöttünk, nekem ezért is kellett imádkoznom, hogy megfelelő feleséget találjak magamnak. És ez megadatott!

Oláh Gergő György
Oláh Gergő Györgyné

OLÁH Gergő György

énekes, az X-factor harmadik szériájának nyertese, a Roma Soul zenekar alapítója

OLÁH Gergő Györgyné, Nikolett

anya és feleség

A közös életetek megismerése előtt a család női tagjának életét szeretném megismerni. Gergő életéről már sokat olvashattak a hallgatók, de téged még nem ismernek ilyen jól. Mesélnél arról, honnan indultál, hol nőttél fel, milyen családi háttérből származol?

N.: Négyen vagyunk leánytestvérek. A családi hátterem? A gyerekkorom kicsit nehéz volt, szegények is voltunk. Anyukám rengeteget dolgozott, és már tizenkét-tizenhárom évesen mi is mentünk vele segíteni. Cigány családból származom, sokan éltünk együtt, így nőttünk fel. Mondhatni, hogy sajnos a nagyon rossz helyzetben lévő cigány családok sorsát éltük mi is anno.

Rossz körülmények között nőttünk fel mind a négyen, és apukám mindig próbált tenni valamit, hogy jobb legyen, de nem nagyon sikerült. Együtt nevelkedtünk a szüleimmel. Nem is tudom, mit mondjak még igazán.

És az iskola? Szeretted iskolába járni?

N.: Nyolc osztályom van, mellette tanfolyamokat is végeztem. Nagyon szerettem iskolába járni, jó tanuló voltam. Mindig örültem, ha nem otthon kellett lennem, hanem iskolába mehettem. Nagyon szerettem a tanárokat, és ők is szerettek engem. Mindig figyeltem arra, hogy jó tanuló legyek.

Milyen tanfolyamokat végeztél?

N.: Nyolc osztályt végeztem, aztán az eladó-pénztárgépkezelő tanfolyamot végeztem el. Nagyon sok tanfolyamra csak a támogatások miatt jelentkeztem, hogy tudjak hazavinni valamit. Ezért is dolgoztam már tizenhét évesen egy gyárban, nem jártam tovább iskolába.

Gergő, hasonló kérdéssel fordulok hozzád is. Honnan indultál, milyen volt a családi háttered?

G.: Nekem a gyerekkorom teljesen ellentétes volt Nikiével. Neki nehezebb családi légkör jutott, nekem viszont jó család, jó nevelés, szeretet, gondoskodás. Az anyagi hátterünk viszont szegényes volt. Szegénységben nőttem fel, de nem is ez volt a lényeg: inkább az, hogy szeretetteljes közegben nőttem fel. Ez többet jelentett, mint bármi más. Volt, hogy kenyérre is alig futotta, de mindig összetartottunk. Van egy nővérem és egy húgom, nagyon jó gyerekkorom volt, csodálatos emlékekkel. Nyolc általánost végeztem, és nem is énekes akartam lenni, hanem táncos. Már egészen kicsi koromtól kezdve táncoltam.

Honnan jött a tánc szeretete?

G.: A véremben van a tánc, a zene, minden, ami zenei. A családban nem volt kiemelkedő táncos, de anyu, apu is szerettek táncolni. Én viszont nagyon szerelmese lettem a táncnak, főleg a néptáncnak, cigánytáncnak. Tanítottam is, majd tánciskolát nyitottam Karancslapujtón, a kis faluban, ahol általános iskolába jártam. És ott találkoztunk Nikivel.

Karancslapujtón laktál?

G.: Igen, ott nőttem fel, és ott találkoztunk a táncsuliban. Ő jött hozzám, és úgy indult a közös utunk. Próbálkoztam a zenével is, tehetségkutatókba jelentkeztem – Megasztár 3, 5, 6, Csillag Születik –, de sokszor csalódás ért. Mégsem adtam fel.

Hányszor futottál neki, mire sikerült a zenei pálya?

G.: Egészen kicsi koromtól színpadi ember voltam, óvodáskorom óta. Mindig szerepeltem tánccal vagy énekkel. Huszonhárom évesen értem el oda, hogy beteljesült a sok munka: megnyertem egy tehetségkutatót, készen álltam. Ez igazából egy élet munkája volt, nem csak kilenc évé. Óvodáskoromtól készültem erre.

Hogyan jött az ötlet, hogy tánciskolát nyiss egy kistelepülésen?

G.: Mindig szerettem táncolni, és volt bennem egy tudatalatti ösztön, hogy emberekkel legyek, adjak abból, amit tudok. Ez mozgat belülről, hogy mindig létrehozzak, alkossak valamit. Egy tánccsapatot akartam létrehozni, amivel adhatok magamból. Később Salgótarjánban is összeszedtem a fiatalokat, zenéltünk, táncoltunk. Akkor ezt nem tudtam volna így megfogalmazni, de mindig ez vitt előre.

Miből éltél akkoriban? Meg lehetett ebből élni?

G.: Nem szedtem pénzt a tánciskolában. Néha próbáltam összeszedni valamennyit, hogy ki tudjam fizetni a költségeket, de nem ebből éltem. A lényeg az volt, hogy szerettem táncolni, jó csapat volt, jó befektetés – lelkileg.

Mi motivált, hogy táncolj? A közösség vagy maga a tánc?

G.: Nagyon szerettem, tényleg, még a buszmegállóban is táncoltam. A közösség és a tánc öröme vitt előre.

És milyen táncot tanítottál?

G.: Hiphopot tanítottam, főleg azt, de reggaeton, latin táncok is voltak a palettán, és persze a cigánytánc sem maradhatott ki. Néha a próbák végén spontán, szinte ösztönösen jöttek a cigánytánc-mozdulatok, ahogy a zene diktálta. Volt, hogy csak néhányan maradtunk, és akkor együtt tanultuk egymástól is, ki mit tudott, ki mit hozott otthonról vagy a faluból.

Ezt hol tanultad? Videómegosztó platformokon, mint a mai fiatalok nagy része, vagy intézményes keretek között?

G.: A hip hopot többnyire magam sajátítottam el. Néztam a videókat, klippeket, filmeket, aztán próbáltam utánozni, fejlesztettem magam. A cigánytáncot már komolyabban tanultam: Nyíregyházán, a táncművészeti iskolában, Demcsák Gyuri bácsitól, akinek a neve szerintem sokaknak ismerős. Tőle lestem el a mozdulatokat, de a legtöbbet mégis a saját falumban, a közösségben, a mindennapokban tanultam. A városban is hamar csapatot szerveztem, Salgótarjánban rengeteg tehetséges fiatal van – énekesek, táncosok –, de sokan nem tudtak kiteljesedni. Nekem szerencsére sikerült, de tudom, hogy ez nemcsak rajtam múlt, hanem a közösségen is.

Ha jól érzed, akkor volt egy időszakod, amikor a tánc volt előtérben, de közben már ott volt az éneklés is benned.

G.: Igen, először a tánc volt az életem fő mozgatórugója. Sokszor elgondolko-dom, mi lett volna velem, ha nincs a tánc. Talán nem lenne most családom, nem lenne ilyen fantasztikus feleségem. Néha úgy érzem, hogy ezt a tehetséget csak azért kaptam, hogy őt megtaláljam, vagy hogy ő engem megtaláljon. A tánccal sosem tudtam igazán kiteljesedni, még az X-Faktor megnyerése után sem. Próbálkoztam tánciskolát nyitni, azt hittem, majd mindenki hozzám fog járni, de végül alig jött valaki. Énekesként ismertek meg, így a tánc háttérbe szorult. Most, ahogy beszélgetünk, egyre inkább érzem, hogy talán Istennek az volt a célja a tánccal, hogy összehozzon minket Nikivel. Másképp talán sosem találkoztunk volna.

Volt, hogy máshol is találkoztatok, nem csak a tánc miatt?

G.: Igen, párszor zenéltem egy vendéglátóhelyen, ahol ő is dolgozott. Ott zenéltem néha, ő pedig felszolgált, de akkor még csak futólag ismertük egymást. Aztán a tánc hozott össze igazán, amikor Salgótarjánból is eljártak a fiatalok Karancslapujtőre csak a tánc kedvéért.

Az éneklés is mindig jelen volt az életedben?

G.: Elsős korom óta jártam népdaléneklési versenyekre, mindig színpadon voltam, akár országos, akár megyei, akár falusi vagy szlovákiai tehetségkutatókon. A zene mindig ott volt, de az énekléssel mindig nagyobb sikereket értem el, mint a tánccal. Különösen, amikor már megismerkedtünk a feleségemmel, a tánc kezdett háttérbe szorulni, az éneklés pedig előtérbe került, és így jött a siker.

Amikor még nem ismert az ország, és próbálkoztál tehetségkutató versenyeken, közben pedig dolgoztál, hogy fejlődj, már akkor is melletted volt a párod. Hogyan alakult az életek ebben az időszakban?

G.: Tizenhét éves voltam, amikor összejöttünk, előtte voltam a Megasztár 6-ban.

N.: Oda el is kísértelek.

G.: Az a próbálkozás (ti. a Megasztár 6 – *a szerk.*) nem sikerült, de húszévesen összeházasodtunk. Akkor már nem a tehetségkutatók hajszolása volt a legfontosabb, hanem a család. Keresztények lettünk, és inkább azon dolgoztam, hogy eltartsam a családomat. A tehetségkutatók világa nem igazán volt összeegyeztethető a keresztény életünkkel – sokszor láttuk, hogy aki befut, annak rámeleg a családja, elválnak, széthullik minden. Mi ezt nem akartuk.

Mikor érkezett az első gyerek?

G.: Tizenhét évesen jöttünk össze, húszévesen házasodtunk össze, és utána hamar jött az első gyerek. Három évig jártunk együtt, aztán összeházasodtunk. Nem akartuk halogatni, nagy családban gondolkodtunk. Sokan mondják, hogy a cigányoknál szokás a sok gyerek, de mi szeretjük ezeket a sztereotípiákat rombolni. Nekünk eszünk ágában sem volt a családi pótlék vagy egyéb támogatások miatt gyereket vállalni – nagyon szegények voltunk, munkám sem volt, közmunkás voltam, de nem ezért akartuk.

Hol laktatok a kapcsolatotok elején?

G.: Külön albérletbe mentünk, ez tudatos döntés volt. Nem akartunk egyik szülőnél sem lakni, ahogy sokan szokták, hogy a fiatal pár beköltözik a szülőkhöz egy szobába. Mi ezt nagyon nem szerettük volna. A házasság másnapján költöztünk össze, de csak a házasság után – előtte fél évig megtartóztattuk magunkat, mert nekünk fontos volt, hogy tisztán menjünk bele a házasságba, Isten színe előtt, ahogy az Igében írva van. Szerettünk volna igaz keresztények lenni, és Isten Igéje szerint élni.

Hogyan jellemeznéd ezt időszakot, amikor a házasságra készültetek?

G.: Voltak nehézségek, de mindig ott voltunk egymásnak. A házasságunk elején már két gyerekünk volt, amikor egy Nógrád megyei tehetségkutatóba jelentkeztem. Azért jelentkeztem, mert a nyertes menedzsert és szerződést kapott – azt ígérték, hogy segítenek a zenei karrierben. Megnyertem, a menedzselés nem volt aktív, viszont ők neveztek be az X-Faktorba. Nekem eszem ágában sem volt jelentkezni, de ők elküldték a jelentkezésemet, aztán megbeszéltük a családdal, hogy elmegyek. Egy feltétellel indultam el: Isten vezetését láttam ebben. Azt mondtam, hogy engem senki nem választhat el Istentől és a családomtól. Ha ez nem tetszik valakinek, akkor inkább ne is legyenek ott.

Az X-Faktor időszaka milyen volt, hogyan bírtátok?

G.: Az élő show-nál be kellett költöznöm Pestre, ott kellett laknom, itthon hagytam a családomat. A közmunka béréből – 62 ezer forintból – éltünk, ami néhány napra volt elég. Az albérletet kifizettük, és nem is maradt belőle. Mindent egy lapra tettünk fel. Az albérletet felmondtam, és itthon hagytam a két gyerekem és a feleségem.

N.: A család segített. Hol az én anyukámhoz, hol az ő anyukájához vittük a gyerekeket enni. Volt, hogy csak vajás kenyér vagy zacskósleves-tészta jutott. Sok mindent nem mondtam el Gergőnek, mert ha tudta volna, milyen nehéz, feladja a versenyt, és hazajön. Nagyon nehéz volt, de kitartottunk egymás mellett.

Mennyi ideig tartott az X-Faktor időszaka, amikor a siker és a hírnév egyik pillanatról a másikra az életetek részévé vált?

G.: Maga a verseny 2012 áprilisában kezdődött, és egészen decemberig tartott. Az élő show-k miatt, amikor már ténylegesen el kellett szakadnom a családtól, októbertől decemberig laktam Budapesten. Ez tizenkét hét volt, amikor a családom nélkül kellett helytállnom. Mostanában már öt hét alatt lezajlik egy ilyen műsor, de akkoriban ez hosszabb, intenzívebb időszak volt. A hirtelen jött siker, az anyagi helyzetünk megváltozása, az ismertség mind hatalmas terhet rótt ránk. Az első két évben különösen nehéz volt

feldolgozni, hogy az utcán mindenki felismert, megállított, mutogatott ránk, és a gyerekek is nehezen viselték, hogy idegenek közelítenek hozzájuk.

N.: Voltak rajongók, akik szó szerint félrelöktek minket, csak hogy Gergőhöz jussanak. Nem szerettem volna őket megbántani, mert tudtam, hogy azért jönnek oda, mert szeretik Gergőt. Időbe telt, mire megtanultuk kezelni ezeket a helyzeteket. Eleinte hátul mentünk, vagy külön, hogy a gyerekek ne féljenek, de ahogy múlt az idő, a legkitartóbb rajongók is lemorzsolódtak, és könnyebb lett a helyzet.

Gergő, hogyan élted meg a hirtelen jött sikert, a rivaldafényt, az anyagi jólétet, miközben a családi életnek is működnie kellett?

G.: Elkezdtem megélni mindazt, amiről gyerekkoromban álmodoztam: híres lettem, színpadon énekelhettem. De végül sokkal többet kaptam, mint amiről valaha álmodtam, mert már családom is volt. A fő célom már nem a sztárság volt, hanem hogy Isten dicsőségére énekelhessek, és a családom biztonságban, jólétben éljen. Az egyensúlyt megtartani viszont csak úgy lehetett, hogy mögöttem ott állt egy erős háttér: a hitem, a családom, a feleségem, a szüleim, az anyósomé. Ez a támogatás tartott meg abban, hogy ne sodródjak el, ne veszítsem el önmagam. Nem akartam zülleni, nem akartam éjszakákba nyúló bulikat, hanem a családomért dolgoztam.

A kívülállók úgy láthatják, hogy a zenei pálya rengeteg utazással, fellépéssel jár. Hogyan tudtad ezt összeegyeztetni a családi élettel?

G.: Sokan azt hiszik, hogy alig vagyok otthon, de ez nem igaz. Azért vagyok hálás Istennek, mert olyan munkám lehet, ahol sok időt tölthetek a családommal. Legtöbbször csak hétvégén vannak fellépéseim, így a hétköznapiakat velük tölthetem. Az elején, amikor friss volt a siker, mindenhová hívtak: tévéműsorokba, fesztiválokra, színházakba, és ez nagyon sok időt elvett. Akkor megtapasztaltuk, milyen, amikor eltávolodunk egymástól, és ezt meg kellett küzdeni. Megtanultam nemet mondani, csak olyan felkéréseket vállalkozni el, amelyek beleférnek a családi életünkbe, amivel mindkettőnknek békessége van. Ha valamelyikünknek rossz érzése van, inkább nem vállalom el, még ha anyagilag nagyon megérné is. Ez a szakma sokakat tönkretesz. Nekem nem a pénz a célom, hanem hogy adhassak a közönségemnek, és természetesen eltartsam a családomat a munkámmal, de csak úgy, ha belül

a lelkem egészséges marad, mert nagyon sokan megerőszkolják magukat a pénzért. Én nem vállalom olyat, ami nem esik jól, de muszáj megcsinálni, mert nagyon sok pénzt kapnék érte. Sokan nem tudnak nemet mondani ilyen helyzetben, de én ezt Istennek köszönhetem, hogy képes vagyok rá.

Nálatok mennyire volt tudatos tervezés, vagy inkább ösztönösen alakítottátok az életeteket, amikor ilyen nagy változások jöttek?

G.: Nagyon ösztönlények vagyunk, általában ösztönből élünk, bár néha próbálok ezen változtatni. Ha előre látunk valamit, leülünk, megbeszéljük, közösen döntünk. Amikor például túl sokat voltam távol, felismertük, hogy ez a családukra is rámehet, és akkor leültünk, tervet készítettünk, hogy változtatni kell. Mindig közösen hozunk döntéseket, ez az egyik kulcs: mindketten akarjuk, hogy jobbak legyünk, hogy változzunk, és csak így tudtuk elérni az egészséget.

Ki segít a döntésekben? Van menedzsered, aki a háttérben segít?

G.: Nincs menedzserem, Jézus a menedzserem. Már hat-hét éve nincs menedzserem, csak a feleségemmel beszéljük meg, mi az, ami belefér, mi az, ami nem. Figyelek a családom érzéseire, nem csak arra, hogy én szerepelhessek. Már nem érdekel a szereplés önmagáért. Ha nem érzem jól magam egy felkérésben, vagy a feleségemnek nincs benne békessége, nem vállalom el. Csak pénzért nem megyek sehova, kell, hogy legyen belső motiváció, hívás.

A családon belül hogyan osztjátok meg a szerepeket? Van nálatok hagyományos férfi-női munkamegosztás?

G.: Nálunk nincsenek hagyományos szerepek. Nem csak az asszony főzhet vagy taníthatja a gyereket, és nem csak a férfi dolgozhat. Ha kell, én is főzök, mosogatok, takarítok, nincs kimondva, hogy mi kihez tartozik. Ha látom, hogy a feleségemnek sok, beállok segíteni, nem azért, mert nő, hanem mert társak vagyunk. Az egyetlen különbség, hogy több felelősség van az én vállamon. Persze, vannak férfimunkák, amiket inkább én csinállok, de csak azért, mert előzékeny vagyok, nem azért, mert ne tudná megcsinálni. Például a mosógépet együtt vittük be a házba – ismerjük egymás képességeit, és szeretetből, kedvességből segítünk egymásnak.

Azok, akik ilyen mobilitást érnek el, mint ti, egészen más kihívásokkal szembesülnek, mint a szüleik, a közvetlen rokonság vagy a barátok. Az olvasókat is érdekelheti, hogyan lesz valaki egyik napról a másikra példakép, és a tanult mintái hogyan tudják a viselkedését és a hozzáállását befolyásolni.

G.: Mindketten hoztunk magunkkal családi mintákat, de ezek nem teljesen határoztak meg minket. Az igazi fordulatot az jelentette, amikor megtértünk, keresztények lettünk. Már a házasságunk előtt eldöntöttük, hogy bibliai alapelvek szerint akarunk élni, Istennek tetsző módon. Ez formálta az identitásunkat, a gondolkodásunkat, a kapcsolatunkat is. A gyülekezetben, ahová ma is járunk, Isten Igéje alapján tanítanak minket arra, hogyan lehet jól és szépen élni. Ezeket az elveket gyakoroljuk nap mint nap, és ebből származik az a megtartó erő, ami a családjunkat összetartja.

A hittel, a vallással hol találkoztatok elsőként? A családok vallásos volt?

G.: Nem nevezném vallásos háttérnek azt, ahonnan jöttünk. Mi nem vagyunk vallásosak abban az értelemben, ahogy sokan gondolják. Nekünk élő hitünk és kapcsolatunk van Istennel, bibliai alapokon. Ez a kapcsolat nem csupán hagyomány vagy szokás, hanem valódi, személyes élmény és mindennapi iránymutatás. Nálam például édesapám megtérésén keresztül jött a hit: volt egy nehezebb időszaka a szüleim házasságának, és apukám megtért, teljesen új ember lett. Ezután sorban a család többi tagja is követte. Nyolcéves voltam ekkor, így ebben a szellemiségben nőttem fel. Hasonló történt a feleségem családjában is: az apukája megtért, és ez az egész családra hatással volt. A megtérés nemcsak a szokásokat, hanem a személyiséget, a jellemet is átformálja, helyreállítja az embert.

Beszéltünk a családi háttértekről, a sikereidről és a sikerek okozta családi kihívásokról. A hitetekről és arról, hogy ez teljesen körbefonja az életeteket. A roma identitásotok hogyan jelenik meg a mindennapokban, a családban, a zenében? Erről még kevesebbet beszéltünk.

G.: Gyerekkoromtól kezdve az autentikus cigányzene és a cigány kultúra az életem része volt. Édesapámnak is volt zenekara, én is ott voltam mellette, így ez a világ végigkísért. Amikor sikeres lettem, tudatosan döntöttem,

hogy ezt a vonalat nem hagyom el. 2016-ban ezért alapítottam a Roma Soul zenekart, ahol az autentikus cigányzenét modern, trendi alapokkal ötvöztük, és pozitív, vidám üzeneteket vittünk bele. Fontosnak tartom, hogy a cigány identitásomat, kultúrámat megmutassam a nagyobb közönségnek is, és hogy életemmel romboljam a negatív sztereotípiákat – nemcsak szavakkal, hanem a mindennapi példámmal, ahogy élek, beszélek, ahogy a családomhoz, gyerekeimhez viszonyulok.

A mindennapokban, a gyereknevelés és együttélés során is megjelenik ez? A gyerekeknek is átadjátok a roma kultúrát, hagyományokat?

G.: Igen, a táncot, a zenét is átadom nekik. Otthon is táncolunk, főleg a nagylányommal, aki már cigánytáncot is tud. A fiúknak is mutatom a zenét, beszélünk a cigányságról, az előítéletekről is. Fontosnak tartom, hogy tudják, kik ők, és felelősségünk, hogy ezt továbbadjuk nekik.

A feleségem családjában kevésbé voltak jelen a hagyományok, de a zene ott is meghatározó volt. Az iskolában sem találkoztunk komoly előítéletekkel, de mindig kiálltunk azok mellett, akiket bántottak.

N.: Az én szüleim nem éltek roma hagyományok szerint. Cigányzenét apukám hallgatott, de más cigány szokásokra nem nagyon emlékszem. Előítéletekkel sem találkoztam az iskolában és máshol sem, bár nem is néznek soha roma származásúnak. De ha valakit bántottak emiatt, én mindig kiálltam mellette, és megvédtem.

Sikeres roma családokról szól a kötet. Mit gondoltok a siker és a cigányság kapcsolatáról?

G.: Ha zenéről, táncról, művészetről van szó, akkor szokták mondani, hogy „neked úgyis a véredben van”, de azért sok meló van ebben. A másik véglét meg az, hogy a romáknak háromszor annyit kell dolgozni, bizonyítani. Én nem érzem, hogy a cigányságom miatt nekem többet vagy mást kellett volna tennem. Az országban rengeteg roma tehetség van, akiket elismernek: gondoljunk csak Caramelre, Gáspár Lacira, Mező Misire, Szakcsi Laktos Bélára, aki sajnos már nincs velünk, de mondhatom Radics Gigit is. De rengetek nevet tudnék még mondani más művészeti ágakból. Persze, vannak kihívások, de nekem a saját utamon nem kellett külön bizonyítanom

a származásom miatt. Vagyis vannak kihívások, de nem a származásunk miatt. A gyerekeink is néha találkozunk ezzel, de inkább az ismertségünk miatt. Ezeket megbeszéljük velük, megtanítjuk kezelni, de a mindennapokban nem érezzük a súlyát. Azzal nem találkozunk, hogy a cigányságuk miatt lenne probléma, hanem inkább azért, mert én vagyok az Oláh Gergő. Egyszer-kétszer a gyerekek belefutottak, meg bele is fognak valószínű futni emiatt esetleg kellemetlen helyzetekbe, de például a nagylányom ugyanolyan fehér bőrű, mint a feleségem, a fiam pedig már olyan, mint én. Szóval biztos bele fognak futni egy származásból adódó dologba is, meg akár abba, hogy én ismert vagyok, de ezekről folyamatosan beszélünk, és elmondtuk nekik, hogyan kell ezeket kezelni. Összességében nem érezzük a súlyát a mindennapi életünkben annak, hogy mi cigányok vagyunk. Azt, hogy esetleg más szemmel néznek ránk, azt már nem tudom eldönteni, ahogy azt se, hogy ennek mi az oka: az, hogy cigány vagyok, vagy az, hogy én vagyok az Oláh Gergő, esetleg mind a kettő... De egyik se érdekel.

Mitől lesz sikeres egy család? Mi a titka a jó házasságnak, családi egységnek?

G.: Te mit gondolsz?

N.: Az egység a legfontosabb: hogy a szülők milyen példát mutatnak, és hogy ezt a gyerekek is tovább tudják vinni. A boldog család alapja a jó házasság. Ha a házasság nincs rendben, a család sem tud jól működni.

G.: Ha röviden kell megfogalmazni, akkor azt mondanám, egy család akkor sikeres, ha a házaspárok jól vannak együtt. Ha a házasságban nincs rendben valami, akkor a család szétesik. Ez az egyik legfontosabb kulcs. Az életünk olyan, és úgy épül fel, mint a háromszálú kötél: Isten az első, utána a házastárs, és csak utána jönnek a gyerekek. Ha ez a sorrend felborul, az egész rendszer meginog. Ez nem mindig könnyű, de mindketten dolgozunk rajta, hogy a megfelelő sorrend megmaradjon. Sokan furán néznek rám azért, amikor azt mondom, hogy nekem nem a gyerek az első. És azt kérdezik, hogy ki? Nekem Isten az első, utána a feleségem, és ezután jönnek a gyerekek. És ha a párodnak is ez a sorrend, akkor áll helyre minden. De ha például feleségednek a gyerekek az első, utána Isten és utána te, akkor borul a rendszer, és akkor ott már nem tud jól működni valami. De van még, hogy ezen dolgozni kell neki is, nekem is, de ez a sorrend a megfelelő

sorrend. A hármas kötél – Isten, férj-feleség és a gyerekek – szövetsége tartja össze a családot.

Milyen tanácsot adnátok más családoknak, akár romáknak, akár nem romáknak?

G.: Az egység, az egyetértés nagyon fontos, mindenben közösen kell dönteni, a gyereknevelésben is. Nálunk a férfié a végső felelősség, de minden döntést együtt hozunk meg. Ha hibázunk, abból tanulunk, beismerjük a hibánkat, és továbblépünk. A fiataloknak azt tanácsoljuk, hogy figyeljenek oda a lelkükre, ne csak a külsőségekre, mert a világ ma nagyon elviszi a figyelmet a belső értékekről. Az egészséges lélek a sikeres élet alapja – ez a mottóm is.

Köszönöm az őszinte válaszokat! Van még valami, amit fontosnak tartanátok elmondani?

G: Most úgy érezzük, mindent elmondtunk, sőt olyat is, amit sosem vagy csak ritkán osztottunk meg. Jó volt ilyen mélyen beszélgetni, köszönjük a lehetőséget!

Mezei Tímea
Markócs Roland

MEZEI Tímea

kutató, tanár

MARKÓCS Roland

gépkezelő, festő-mázoló-tapétázó

A szokásoktól eltérően Rolanddal kezdeném az interjút, mert Timit már régebből, a szakkollégiumból ismerem, és Roland, rólad kevesebbet tudok.

R: Én Hódmezővásárhelyről származom, 1990. január 12-én születtem.

T.: Ugyanazon a napon születtünk, azonos évben, hónapban és napon.

R.: Másfél óra van közöttünk...

T.: Kettő óra van közöttünk!

Van testvéred?

R.: Egy lánytestvérem van. Anyukám, apukám házastársak, akik mezőgazdasággal foglalkoznak, előtte divatáruval foglalkoztak.

Milyen volt a gyerekkorod, hogyan jellemeznéd?

R.: Kiskundorozsmára jártak a szüleim piacra, nagyon sokat jártak Szegedre és még sok más helyre kereskedni.

Mi jellemezte a család anyagi hátterét? Meg tudtatok ebből élni?

R.: Igen, meg lehetett belőle élni, de így, az utóbbi években – főleg a válság óta – már nem volt jó a piacozás. A szüleim a kereskedés helyett a mezőgazdaságban próbáltak szerencsét, az már jobb volt, de most az se megy igazán, úgy, ahogy régebben.

Hódmezővásárhelyen születted. Ott is nőttél fel?

R.: Öt évig laktunk ott, utána Makóra költöztünk, ott jártam iskolába.

Milyen volt az iskolai életed? Sportoltál, tanultál?

R.: Tanulgattam, és inkább fociztam a szabadidőmben.

Gondolom, akkor ez volt a jellemző.

R: Igen, a többiek is hasonlóan álltak a tanuláshoz.

A romaságotok mennyire volt hangsúlyos? A hagyományokat tartottátok-e?

R.: Kicsi korom óta ebben nőttem fel. A hagyományokat tartottuk, főleg az ünnepeket! Például szenteste öregapámnál jöttünk össze, másnap pedig nálunk volt tartva az együttlét. A család összetartó volt. A nyelvet is többen beszéltük. Az öregek jobban összetartották a családot.

Te is beszéled vagy érted még a nyelvet?

R.: Valamennyit megértek, de visszaválaszolni nem merek, mert már nem olyan a kiejtésem.

Mi a helyzet a húgoddal?

R: A húgom hamar házasodott, és tizenkilenc éves korában szült. Van egy tizenkét éves kislánya. Ő nem végezte el az iskolát, nem szerzett szakmát, de szép családja van.

A családban ez korai gyerekvállalás volt, vagy nem volt kirívó ebben a korban gyermeket vállalni?

T.: A mi generációnkhoz képest ő nagyon korán szült.

A további iskolai karriered hogy alakult?

R.: Makón jártam középiskolába is, ott szereztem meg a szobafestő szakmám, de nem dolgoztam a szakmámban, hanem divatáruval foglalkoztam a családi vállalkozásban. Az iskola után négy-öt éven keresztül csináltam, de utána már én sem foglalkoztam vele, mikor a család abbahagyta ezt a tevékenységet.

Visszagondolva az iskola utáni időszakra, mi volt az a motiváció, az a cél, ami vitt előre?

R.: Akkoriban nem volt célom! Sokat szórakoztam. Aztán öregapám sarokba állított. Be kell vallanom, hogy apa is mondta, hogy nem jó, ahogy az életem élem, csak öregapám egy kicsit erőteljesebben és határozottabban fejezte ki: most állj meg, fiam! Hétvégén mehetsz bulizni, de hétköznap a pénzkeresetre kell figyelni. Meg a link élet nem jó. Nagyapám, ha azt mondta, hogy ez legyen így, akkor az úgy kellett hogy legyen! Hiába mondtuk, hogy nem, ő akkor is azt mondta, hogy de. Szóval öregapám azt mondta, ha megszerzed a jogosítványt, és elkezdesz dolgozni, akkor veszek neked egy autót. Úgy is lett. Megkaptam az autót.

T.: Nagyon nagy erkölcsi tartása volt az öregnek.

R.: A vasárnapi ebéden, ha nem jelentünk meg, akkor már telefonált, hogy hol vagytok, mit csináltok?

Mielőtt válaszolsz egy-egy kérdésre, Timire nézel. Várod a pozitív visszajelzést? Régi ismeretség van köztetek?

R.: Húsz éve ismerjük egymást.

T.: Igen, de volt nyolc év kihagyás.

Ez mit jelent?

T.: Majd elmesélem, amikor a történetünkben odaérünk. Egyébként akkor pont együtt voltunk, amikor a kocsit kapta, azért nézett rám!

R.: A Galamb József Szakközépiskolában ismertük meg egymást. Öt éve vagyunk együtt, amiből házasság és gyerek is lett.

Timi, a pályád követem, és ismerlek a Szegedi Roma Szakkollégiumból. Viszont a családról és a gyerekkorodról, valamint a pályád elejéről nincsenek információim. Beszélnél nekem erről?

T.: Roli oláh cigány családból származik, én viszont romungró családból. Apukám családja zenész család. Kutattuk, és a 18. században is már makóiak voltak az őseim az egyik ágról, a másik ágról pedig a Jászságból származom. Én Makón születtem és nőttem fel. Tizennyolc éves koromig ott is laktam. Nagyon jó oviba jártam, szerintem ott kezdődött minden. Ott találkoztam egy lelkes pedagógussal, aki, hála Istennek, most is él, de már-már idős. Ő nagyon jól felkészített minket az iskolára. Aztán nagyon jó általános iskolába jártam, Makó legjobb iskolájába és osztályába matek tagozatra.

Hogy kerültél be ezekbe az intézményekbe? Az ember azt gondolná, hogy egy vidéki cigány család nem tudja a gyermekét – különösen a lányát – beíratni a legjobb óvodába és utána a legjobb iskolába, főleg matek tagozatra.

T.: Igen... Egyébként anyukám nem cigány, egyrészt ez is benne lehet, másrészt apukám nagyon művelt ember. A tatám (vagyis a nagyapa – a szerk.), apukám apja, rendőr volt, és őt cigány jogásznak is nevezték. Ő tudott írni és jól fogalmazni. Sokan hozzá mentek, akiknek hivatalos ügye volt, hogy segítsen nekik. Tata a cigánytelepen született, Makón. Ő ott született, de később megkapta ezt a lehetőséget, hogy rendőr lehet, és így sikerült kiköltöznie onnan a településre. Kaptak egy bérlakást a belvárosban. Ez központi hely volt, így apáék is ugyanebbe az iskolába jártak, mint én, csak akkor még nem volt tagozatos.

A hatvanas évek vége felé közepes színvonalú iskolának volt mondható, de a kilencvenes években nagyon jó iskola volt már, és a mai napig is az. Nekünk az óvoda is és az iskola is körzetis volt, de felvételizni kellett. Konkrétan emlékszem a feladatokra. Tudod, voltak azok a számlálópálcák, és azokat kellett számolgatni. Az volt az egyik oka, hogy jól szerepeltem,

hogy jól felkészítettek. De már a bátyám is ugyanabba az iskolába járt, és ugyanaz lett az osztályfőnököm is. A tanár tudta, hogy normális család vagyunk, és sikerült bekerülni.

Hány testvéred van?

T.: Egy bátyám van, ő testnevelés–történelem–biológia szakos tanár, Pécsen végzett.

Ő hány éves?

T.: 1987-es, harmincnyolc éves lesz. Viszont volt egy nagy hátránya annak, hogy ebbe az iskolába jártam. Az osztálytársaim jobb módúak voltak. Volt még egy cigány lány az osztályban, de nem igazán tudtuk róla akkor, hogy cigány. A többi cigány gyerek „b” vagy „c” osztályba járt.

A szüleid már az óvodától kezdve törődtek azzal, hogy minél jobb oktatást kapj!

T.: Igen. Mi rengeteg szakkörre jártunk, egy csomó sportra: kézilabdára, aerobica, úszásra. Én már hatévesen úszóedzésre jártam. A tesóm is, én is zenekarban játszottunk, jártunk turnézni fúvószenekarral. Minden lehetőséget megadtak anyáék, hogy belőlünk legyen valami. Általánosban viszont volt egy időszak, amikor nem voltam jó tanuló, a hetedik-nyolcadik osztályban. Ott nagyon elment a motivációm.

Most tanár vagyok, nyilván most máshogy látom már a dolgokat. Lehet, hogy túlérzékeny voltam. Ugyan felvettek Makón az egyik gimnáziumba, de anya azt gondolta, hogy majd nem fogok tanulni ott sem, ezért azt mondta, hogy inkább menjek a szakközépiskolába. Így végül odamentem. Ott viszont jobb tanuló voltam, a legjobbak között voltam, nulla tanulással. Nem vettem nagyon komolyan, de jól teljesítettem. Ettől függetlenül nem voltam benne biztos, hogy főiskolára szeretnék menni.

Hogy jutottál el mégis a felsőoktatásba?

T.: Azt mondtam anyának, hogy még nem tudom, mi szeretnék lenni, és ki szerettem volna menni Angliába dolgozni. Azt gondoltam, hogy megtanulom jobban a nyelvet, és külföldön kitalálom, mit szeretnék magammal

kezdeni. De anyáék nem engedték. Azt mondták, végezd el az egyetemet, és utána. Hallgattam rájuk, és mivel gyerekkoromban óvónő akartam lenni, a jelentkezés utolsó napján beiratkoztam az óvodapedagógus szakra. Egyébként a testnevelés szakon is gondolkoztam már akkor is, viszont attól az évtől kezdve kötelező volt a testnevelés érettségi, amire már nem tudtam jelentkezni. Így erről lemaradtam. Úgy voltam vele, ha már elkezdtem, akkor megcsinálom. Az óvónői végzettség után elvégeztem a testnevelés-történelem szakot is.

Az óvónői három év, és utána megcsináltál még egy ötéves képzést.

T: Igen, de mellette én már dolgoztam. A másoddiploma ideje alatt roma szakkollégista lettem, ami egyébként az identitásom szempontjából nagyon fontos volt. Mi tudtuk, hogy cigányok vagyunk tata és mama felől, mert ők még a hagyományokból valamennyit tartottak, de beszélni nem nagyon beszéltek már ők sem. Tata zenélt, hegedült, és az ő családjából mindenki más is. A testvérem végzett családfakutatást, és régen még nemcsak azt írták bele a keresztkönyvbe, hogy cigány, hanem azt is, hogy mi a foglalkozása. Innen látjuk, hogy mindenki zenész volt. Viszont apukám és az ő generációja egyáltalán nem zenélt, nem is foglalkozott semmivel, ami a cigánysággal kapcsolatos. Apukámon nagyon látszik, hogy cigány, és a testvéreim is. Rajtam még valamennyire, tesómon egyáltalán nem. Nekem azért volt identitásproblémám, mert a családban erről nem igazán beszéltünk. Sokszor nem roma közösségekben voltam, olyan iskolába jártam, olyan szakkörökre, ahol nem voltak romák. Viszont legjobb barátnőm cigány származású, így általa valamennyire kapcsolódtam a cigánysághoz. Az apukája családja sok cigány hagyományt tartott, és így néha átszivárgott felém is ebből.

Mi alapján döntöttél úgy, hogy roma szakkollégiumba akarsz menni? Volt-e ennek köze ahhoz is, hogy roma közösséget kerestél, vagy inkább jó lehetőség volt minden más mellett?

T.: Nem igazán értettem, hogy ez mit fog jelenteni. Nem volt szó soha arról a családomon belül, hogy cigány vagyok, és arról se, hogy ez szegény vagy negatív dolog. Mi erre büszkék voltunk. Én hallgattam cigányzenét is, és apáék is, csak nem olyan rendszerességgel. Apa szereti az autentikus cigány zenét, de a mulatósakat nem kedveli. Az, hogy Rolival megismerkedtem, nagyban hozzájárult, hogy jobban megismerjem a kultúrát. Szóval igazából jó lehetőségnek tartottam a roma szakkollégiumot, kíváncsi voltam,

hogymilyen lesz. Nagyon jó volt, én nagyon jól éreztem magam, és azt gondolom, akik nem romák voltak – mert voltak nem roma társaim is –, ők is egy csomó mindent tanultak a romákról. Megerősödött az identitásom a programok által. Sok ismeretet szereztem, és sok embert megismertem! Szerintem ez az egyik nagy erőssége ennek a programnak: a kapcsolatháló kialakítása és erősítése.

És akkor ott tartunk, hogy van három diplomád!

T.: Utána beiratkoztam a Szegedi Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájába, reméljük, hogy most már tényleg hamarosan meglesz. Már csak a nyilvános védés van hátra, szóval remélhetőleg egy-két hónapon belül végzek. (TíMEA 2025. március 31-én sikeresen megvédte doktori disszertációját – *a szerk.*) De mellette közösségi és civil tanulmányokat végeztem, illetve most csinálom a HR-tanácsadóit. És időközben csináltam egy intézményvezetői szakvizsgát is.

Mi motivált, hogy ennyi mindent tanulj?

T.: Ezen már én is gondolkodtam, de mindig van egy következő. Legtöbb esetben azt tanulom, ami érdekkel, és látok benne fantáziát. Vagy úgy érzem, hogy hiányosságom van valamilyen területen, és akkor szeretném azt fejleszteni.

Erre is visszatérünk majd, mert érdekkel a mélyebb motiváció! Viszont korábban, a szakközépiskolai továbbtanulásodnál, már szerettem volna a kapcsolatokról kérdezni. Hogy történt a megismerkedések?

T.: Rolival ugyanakkor születünk, de ő később kezdte az iskolát egy évvel, mint én. Szóval én tizedikes voltam, amikor ő a kilencediket kezdte az iskolában. Én szeptember elsején megláttam, és mondtam a barátnőmnek, hogy nekem ez a fiú kell! (*Nevetés.*) Én ezt eldöntöttem akkor, és pár hétre rá megszereztem. Megkértem az egyik unokatestvérét, akivel jóban voltam, hogy mutasson be neki egy szórakozóhelyen. Ott kezdtünk el beszélgetni, de hosszú időbe telt, mire kapcsolat alakult ki köztünk, ebben az is közrejátszott, hogy Roli nagyon link volt, nem volt alkalmas kapcsolatra.

R.: Csavarogtam sokat. Igen, tényleg nagyon link voltam.

T.: Húszéves korunkra jöttünk össze. Akkor én már Szegeden tanultam, és még fél év volt az óvónői képzés végéig. Aztán a szak elvégzése után együtt éltünk fél évig Roli családjánál. Viszont én még gyerek voltam, szerettem volna egy csomó mindent kipróbálni. Nem egyeztek a céljaink. Ő már akkor komolyabb volt, és a gyerekvállaláson gondolkodott, amire én még nem voltam kész. Elváltak útjaink, és nyolc évig egy szót se beszéltünk egymással. Harmincévesek voltunk, amikor újra összejöttünk, és azóta együtt vagyunk. Májusban lesz öt éve. Roli, egészíts ki, ha nem jól mondom...

R.: Teljesen jól mondtad...

T.: Nekem nehéz volt, mert az én családomban azt csináltunk és akkor, amit akartunk. Nyilván egy oláh cigány családban ezek a dolgok máshogy történnek. Egyikünk sem akart rosszat, de máshogy értelmeztünk, definiáltunk dolgokat, és szerintem ez fiatalabban még nehezebb volt.

R.: Igen, akkor nehezebb volt. A mi családukban tartottuk a szokásokat, de szerencsére nem kellett erőltetnem ezeket. Például, ha mentünk lagziba, vagy a születésnapomat ünnepeltük együtt, akkor csak szoknyát húzhatott fel. Eltelt jó pár év, mindannyian változtunk, édesanyám is sokat változott. Már ő is felveszi a farmernadrágot is. Nincs az, hogy megmutatom, hogy én vagyok az apád, és akkor is az lesz, amit én mondok.

T.: Sok minden bizalom kérdése volt, Rolinak is, és nyilván nekem is. Nekem a szakmámmal azért elég sok minden jár együtt, és ezt elfogadni, mondjuk, tizenöt évvel ezelőtt, nem ment neki, most viszont megérti.

Mire gondolsz pontosan?

T.: Például egyedül elmegyek Budapestre konferenciára, ahová ő nem tud jönni, mert olyan időpontban van. Régebben ez elképzelhetetlen lett volna.

R.: Sokat változtam, muszáj több lábon állni. Ebben a világban nincs más választás. Ha Timi azt mondja nekem, hogy ma kaptam egy e-mailt, hogy három hét múlva Pestre kell menni, és nekem is dolgozni kell, és nem tudok szabatságot kivenni, akkor is azt mondom: persze, menjél!

T.: Próbálom mindig úgy alakítani, hogy tudjon jönni, mert akkor mindenki jobban érzi magát, és a lányom is velünk tud lenni. Alkalmazkodunk egymáshoz, és támogatjuk egymást.

Roland, mit csináltál abban a nyolc évben, amikor nem voltatok együtt? Mondtad, hogy húszévesen már szeretted volna családot alapítani.

R.: Igen, és lett is családom az előző házasságomból. Miután mi külön váltunk, lett egy másik párkapcsolatom, és született egy kisfiam, aki most tizenkét éves. Amikor az a kapcsolatom megszakadt, utána jöttünk össze Timivel ismét. Én kezdeményeztem, de féltem is tőle, mert úgy váltunk el, hogy nem beszéltünk meg semmit, és nyolc évig egyáltalán nem beszélünk, és csak nagyon ritkán láttuk egymást a városban. Öt évvel ezelőtt, amikor újra találkoztunk, féltem tőle, de tisztáztuk a részleteket, megbeszéltük a dolgokat, és azóta együtt vagyunk.

T.: Amikor kipoasztoltuk a közösségi oldalra, hogy mi együtt vagyunk nyolc év után, mindenki nagyon meg volt lepődve. Makó olyan, mint egy falu, és tudák, hogy régebben mi már próbálkoztunk.

Hogy alakult az együttjárásotok? Mikor volt összeköltözés? Neked, Timi, volt egy kialakult szakmai életed, és a doktori iskolát végezted a számításaim szerint. Roland, te egy válasz után voltál, ahol a fiad az anyukájánál maradt.

T.: Akkor már pont a komplex vizsgámat csináltam meg, és másnap jelölt be a közösségi oldalon.

R.: Májusban jöttünk össze, szeptemberben összeköltöztünk. Addig is minden nap ott volt nálunk, Makón. Reggel ment Szegedre, dolgozott, de délután, ahogy hazaértem, már jött is hozzám. Sokat voltunk együtt, ezért összeköltöztünk. Akkor még nem szerettem volna Szegedre költözni, mert Makón szerettem élni.

T.: Roli abban gondolkodott, hogy a családi házhoz költözünk, de oda már nem akartam költözni.

R.: Nyilván én se akartam, mert harmincévesen már nem erre vágytam.

R.: Van egy lakásom Szegeden, a belvárosban. Ezzel az volt a probléma, hogy Timinek sokat kellett volna utaznia, és korán is kellett volna indulnia a munkája miatt, és akkor ennek nem akartam kitenni. Így Makón költöztünk össze egy albérletbe. Kilenc hónapig ott laktunk, a lakásomat addig kiadtam albérletbe. Kéthetes volt a kislányunk, amikor azt mondtuk, hogy mégsem jó Makó. Első körben visszajöttünk a saját lakásomba, ami kicsinek bizonyult, és utána költöztünk át ide, ahol jelenleg lakunk, de ez is albérlet. A lakásom továbbra is ki van adva, és közben vettünk egy házat, ahová reméljük, hogy hamarosan költözhetünk.

Hogyan alakult a családalapítás? Nagyon gyorsan jött a gyerek.

T.: Három hónap telt el a találkozástól, és összeköltöztünk. És abban a hónapban már terhes voltam. Gyorsan jött a gyerek.

R.: Szerettem volna gyereket Timitől, ezt meg is beszéltük, de nem ilyen gyorsan. Azt terveztük, hogy összeköltözünk, és utána, pár év múlva, mikor megszerzi a doktori címet, akkor lesz gyerekünk. De én örültem neki.

Neked volt dilemmád a gyerekvállalással kapcsolatban?

T.: Igen, abszolút. Én nem akartam gyereket. Pontosabban nem az időzítéssel volt probléma, hanem egyáltalán nem akartam gyereket!

Mi változott benned, ami miatt másképp döntöttél?

T.: Roli. Biztos voltam benne, hogy jó apa lesz, hogy ott lesz, bármi történik. Roliról tudtam, hogy családcentrikus. Mindketten egész családban nőttünk fel, nem mozaikcsaládban, nem elvált szülők mellett. Egy gyereknek kell, hogy családban nőjön fel. És én ilyet szerettem volna, ha egyszer gyereket vállalok, és Roliban ezt láttam, és tudtam, hogy ő ilyen. Meg jó volt az időzítés is, mert harmincéves voltam, és azért felmerült a kérdés bennem, hogy ha ezt a gyereket nem tartom meg, akkor ki tudja, hogy lesz-e utána másik.

Volt összeköltözés, gyerekvállalás, és – mivel ismerősöm vagy a közösségi médiában, láttam, hogy – volt házasság is.

T.: A házasság az még durvább volt, mint a gyerekvállalás, nem akartam férjhez menni se.

R.: Szeptemberben mondtam neki, hogy elveszem feleségül. Akkor még nem is tudtuk, hogy gyereket vár. De akkor azt mondta, hogy nem akar házasságot. Erre azt mondtam, hogy ha nem, akkor nem. Aztán pedig a lányunk egyéves születésnapjára beszéltük, hogy összeházasodunk.

T.: Féléves volt, amikor már terveztük, de egyéves volt, amikor volt a lagzi.

Mi volt az elvárások a házassággal kapcsolatban?

T.: Azért nagyon nagy változást nem hozott a házasság. Igazából mondhatjuk, hogy egy papír, de azért szerintem többet jelent, mint egy papír, mert ez egy elköteleződés, és nem csak gazdasági értelemben. Amikor gyereket vállaltunk, négy hónapja voltunk együtt, és eldöntöttük, hogy megtartjuk. A házasságig eltelet két év, és már összeszoktunk. Remélem, hogy a mi házasságunk egy életre szól.

R.: Mi már ismertük egymást, laktunk is előtte együtt. Tudtuk, mi a másik rigolyája, mi nem tetszik benne. Nem volt az, hogy most kell összeszoknunk.

Élhet bennünk egy sztereotípia, hogy a roma férfi nem engedi tanulni a nőt, hogy ne legyen képzetebb nála. Ebben volt konfliktus közöttetek?

R.: Egy kérdést tettem fel neki, mikor megtudtuk, hogy kismama: a kettőt bírni fogja-e. Fogja-e bírni a házimunkát, a gyereket, a tanulást, és mellette a munkát. És akkor ő azt mondta, ha a kislánnyal kapcsolatos feladatokból kiviszem a részem, foglalkozok vele, mikor neki online órákat kell tartania vagy egyéb dolga van, akkor menni fog. Úgyhogy én erre azt mondtam, hogy akkor rendben.

T.: Én nagyon terhelhető vagyok, de összességében nagyon nehéz feladat. Tanulni, dolgozni és gyereket nevelni egyszerre úgy, hogy senki nem segít, az lehetetlen, mert nem tudod normálisan, mindegyikben száz százalékgig odatenni magadat. A mai apák – és most itt elsősorban Rolira gondolok és a tesómra, akiket ismerek, továbbá a barátnőmnek a férjére – szerintem nagyon jó apák! A mi apáink – imádom, szeretem az apámat! – nem vették ki ennyire a részüket a gyereknevelésből. Nyilván ehhez hozzájárul az, hogy mi is dolgozunk. Bár anyukám is dolgozott, apukám kevésbé vett részt a velünk való közös időtöltésben és a gondozási feladatokban

– talán akkoriban ez még kevésbé volt szokás. Roli a mai napig részt vesz mindenben. Ha elmegyek itthonról, akkor két emberben bízom, hogy a gyerekemnek nem lesz baja: az anyukámban és Roliban. Ha a kislányunk Rolival van, az olyan, mintha velem lenne.

Beszéljetelek még a feladatmegosztásról! Nagyon sok mindent csináltok, és még gyereket is neveltek. Hogyan oldjátok meg, hogy minden menjen?

T.: Az egész a logisztikán múlik. Mindent megoldunk, de nagyon meg kell szervezni. És azt szeretem Roliban, hogy rugalmas, bár eleinte még kevésbé volt az, de hozzászokott. Egyszerűen muszáj a gyerek meg a többi feladat miatt. Én azt nem ismerem, hogy nem lehet megoldani egy dolgot.

Roland, te egy autentikus cigány családban nőttél fel, ahol a nők megvannak a klasszikus szerepei. Ma már modernebb világot élünk, a családod is alkalmazkodott ehhez, de a te feleséged egyáltalán nem a klasszikus szerepeket tölti be. Egyszerre három karriert épít, plusz még gyereket is vállaltok. Hogyan tudtál ehhez alkalmazkodni?

R.: Először nagyon furcsa volt nekem, bár tudtam, hogy mi fog rám várni. Voltak nehéz időszakok, mikor például Timi dolgozott, és nem lehetett hozzászólni, mert annyira feszült volt. Kész kell lennie határidőre egy feladattal. Olyan is volt, hogy egész éjszaka reggel hétig dolgozott, és akkor nyilván már feszültebben válaszolt nekem, mikor kérdeztem, hogy te még mindig dolgozol. Szívem szerint én kértem volna számára haladékot akkor. Nehéz volt neki is, mert sokat vállalt, de nehéz volt nekem is, mert nagyon feszült volt mindig, és türelmesnek kellett lennem vele. Mondtam neki, hogy most meglesz a doktori, és utána maximum egy egy-másfél éves tanulmányba fogjon bele, mert az még belefér, de már háromévesbe ne. Szeretnénk másik gyereket is, és én se vagyok mindig itthon. Most azt várjuk, hogy a doktori legyen meg, és így már kicsit könnyebb lesz.

Hogy tervezitek a jövőt? Mi lenne az ideális állapot?

T.: Szeretnénk biztos egzisztenciát teremteni a családnak. A házprojektben benne vagyunk, szeretnénk majd beköltözni. Egyelőre Szegedben gondolkodunk, szeretünk itt élni. Kisvárosból származunk, és Szeged elég nagy,

de nem olyan nagy, mint Budapest. Nekem mondjuk még elviselhető és megszokható lenne Budapest, de örültem, hogy Roli Szegedre is elköltözött.

R.: Igen, Szegeden nagyon jól érzem magam, nekem ez tökéletes, nagyon tetszik.

T.: Amúgy szerintem nincsenek hatalmas igényeink. A kispolgári élet teljesen megfelelő számunkra. Ne legyen gondunk, hogy ki kell fizetni ezt vagy azt, vagy ha jön egy váratlan költség, akkor simán ki tudjuk fizetni. Tehát szerintem ezek azok a célok, amiket el szeretnénk elérni. Nyilván az ember álmodozhat, de ez a realitás, és ennek is örülünk.

És ha nem anyagiakra gondoltok, hanem akár egyéni, akár közös célokra?

T.: Jó lenne olyan közös elfoglaltságot találnunk Rolival, amire mondjuk heti szinten el tudunk járni, amit közösen, hasonló szenvedéllyel tudunk csinálni. Még nem tudom, mi lesz az, de a minőségi idő az, ami szerintem néha hiányzik, mert annyira sokat dolgozunk, és ahhoz képest keveset vagyunk szerintem együtt minőségben.

Mi a tervetek a roma identitással kapcsolatban a gyereknevelés szempontjából? Egyáltalán van-e tervetek erre vonatkozóan?

T.: Ez nagyon fontos kérdés. Rajtunk látszik, hogy cigányok vagyunk, az már pont elég ahhoz, hogy ő róla is tudják. Nyilván ez neki mindig – sajnós, hogy ezt kell mondjam – árnyéka lesz. Azon dolgozunk, hogy annak ellenére, hogy mi romák vagyunk, és mi tudjuk, hogy attól nem vagyunk értéktelenebbek, de sajnós a többségi társadalom részéről nem ezt tapasztaljuk. Úgyhogy én fontosnak tartom, hogy nagyon jó oktatást kapjon. Szegeden az egyik legjobb oviba jár. Szerintem lesz még sok konfliktusunk a roma identitásból adódóan. Egyrészt a szokások, másrészt a többségi társadalom hozzáállása miatt. Roli szigorúbb a szokások terén, mint én. Én annak vagyok a híve, hogy élje az életét, szórakozzon, ismerje meg, milyen az élet, utazgasson, csinálja a dolgát, tanuljon, és ráér minden mással. Nem tudom, hogy Roli majd ebben mennyire lesz nyitott és megengedő, de bízom benne, hogy támogatni fogja ezt. Ő is jót akar a lánynak, de neki más értékrendje van. Azt gondolom, hogy nem szigorral lehet egy gyereket jól nevelni, hanem meg kell tanítani számára azokat az értékeket, amiket mi

fontosnak tartunk, és őt bárhova el lehet majd engedni, mert tudni fogja, hogyan kell viselkedni anélkül, hogy fognánk a kezét, vagy megtiltanánk neki dolgokat.

R.: Most még jó így, hogy kicsi, de félttem magamat és őt is az időtől. Nem is tudom, mit mondjak akkor, mikor idehoz majd egy udvarlót. Nem tudom, akkor mi lesz, és hogy mennyire fog csalódni a lány bennem.

Nem hiszem, hogy ez romaspecifikus, mert biztosan sok nem roma apuka is hasonlóan vélekedne ilyen helyzetben...

T.: Egyedül elengedné a lányt szórakozni?

R.: Egyedül? Először elmennék én is. De azért meg kell bízjak benne, mert tizenhét-tizennyolc évesen majd mondja, hogy apa, itt vagyok, aztán meg ott vagyok. Nehéz lesz, az biztos.

Szerintetek mitől sikeres egy család? Mikor lehet egy családot sikeresnek nevezni?

T.: Akkor sikeres, ha van egy nagyon erős mag, mi hárman vagyunk és utána jön bármi más. Imádom a családomat, a szüleimet, meghallgatjuk őket, hogy mit mondanak, meghallgatjuk Roli szüleit is, de mindig mi döntünk. Amit mi ketten eldöntünk, az úgy van, és ebből nem engedünk semmiféleképpen.

Nekem nagy, erős baráti társaságom volt ezelőtt, a barátnőimmal beszéltem meg mindig mindent, de meg kellett tanulnom, hogy most már a mi hármasunk az alap, az a legfontosabb, hogy ez megmaradjon, és az, hogy közöttünk mi történik. Másokat már nem szabad annyira beleengedni a mi kapcsolatunkba. Ezért a társas kapcsolataim most sokkal szűkebbek.

R.: Ha valamin összevesztünk, egy óra múlva kibékülünk. Ez nem tartozik senkire! Vannak olyan barátai, akikkel jó viszonyban vagyunk, de nem előttük fogunk vitatkozni! Ami hármunk közt zajlik, az ránk tartozik, az maradjon itt, ne kerüljön ki semmi. Bízni kell egymásban, és tudni, hogy számíthatsz a másokra.

Mit tanácsolnátok egy fiatal párnak, akik családtervezés előtt állnak? Mik azok a teendők, kis részletek, amikre figyelniük kell mindenképpen annak érdekében, hogy sikeres családjuk legyen?

T.: Tartsanak össze! Az alkalmazkodásnak a képességét fejleszteni kell: hogy nem mindig nekünk van igazunk, és belássuk, ha tévedtünk. Ez nekem nehezen megy a mai napig. Szerintem örök életemre egy nehézség lesz, hogy ne higgyem azt, hogy mindig nekem van igazam. Vegyünk vissza az egónkból, hogy a családnak az érdekeit próbáljuk előrébb helyezni. A gyerek sokat könnyít ezen. Roli kedvéért nem biztos, hogy megcsinálnám, pedig nagyon szeretem, de a gyerek kedvéért igen.

R.: Az összetartás mindenféleképpen. Legyen biztos jövedelmük! Ha családot szeretnének, akkor az nagyon fontos, hogy a családuknak meg tudjunk mindent adni, amire szükségünk van.

Ti sikeres családnak gondoljátok magatokat?

T.: Amúgy igen, de ennek fontos része, hogy Roli az egy biztos pont, lehet rá számítani. Ott van mellettem, akármi történik velem. Szerintem, akinek ez nincs meg, az soha nem érzi majd azt, hogy sikeres a családja.

R.: Én is így gondolom. A család nagyon nagy biztonságot ad. Nincs az, hogy magamra vagyok hagyva, hogy mindent nekem kell megoldanom. Segítünk egymásnak, támogatjuk egymást. Szóval, mi egymásnak biztonságot adunk, számíthatunk sok mindenben egymásra. És ez a siker kulcsa.

Galamb Alex
Galamb Alexné Mónika

GALAMB Alex

pék, a Sütni jó! Alapítvány vezetője

GALAMB Alexné Mónika

eladó

Móni, mesélnél a gyerekkorodról? Hol nőttél fel, milyenek voltak az iskolás éveid?

M.: Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyéből származom, ott laktunk, de apukám 2000-ben, egyéves koromban meghalt, ezért pár év múlva végül visszaköltöztünk Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyébe, mert a nagymamám – az anyukám anyja – borsodi volt, csak Szabolcsba ment férjhez. Így kerültünk vissza Borsodba, három-négy éves koromban. Ott nevelkedtünk, de nekünk sem volt könnyű helyzetünk. Anyukám a testvérével lakott egy házban, de az kicsi volt, muszáj volt lépni, így anya állami támogatásból tudott lakhatást biztosítani számunkra.

Vannak testvéreid?

M.: Igen, van egy nővérem és egy húgom. Csak nyolc általános iskolai osztályt végeztem, de van egy dajka szakmám is, amiben el tudtam helyezkedni. Most Miskolcon dolgozom, a vendéglátásban.

Milyen volt a gyerekkorod, mennyire volt nehéz, hogy édesanyád egyedül nevelt benneteket?

M.: Alexnak és nekem sem volt könnyű, anya egyedül nevelt hármunkat. Nem volt könnyű neki, de amit tudott, azt megadott nekünk. Mindig igyekezett mindent megteremteni, még ha nehezen is ment.

Hogyan jellemeznéd a gyerekkorod szűkebb környezetét? Milyen volt a közösség?

M.: Én nem roma közösségben nőttem fel. Boldván van egy alsó rész, ott laktunk mi, és van a falu végén egy cigánytelep, amit egy híd választ el a falutól. Ott laknak a romák, de a faluban, ahol mi éltünk, ezerből talán tíz család volt roma. Szóval én nem nagyon találkoztam romákkal.

A kötetben sok vegyes házasság van, nem ti vagytok az egyetlenek. Hogyan ismerted meg Alexet?

M.: Egy társskereső oldalon ismerkedtünk meg. Hosszú ideig beszélgettünk, aztán Miskolcon találkoztunk először személyesen.

Milyen volt az ismerkedési időszak? Mennyi ideig tartott, míg komolyabbra fordult a kapcsolatotok?

M.: Négy-öt, talán hat hónapig ismerkedtünk. Mindig Miskolcon találkoztunk, sétáltunk, kávéztunk, beszélgettünk, vagy együtt ebédeltünk egy étteremben.

Hogyan tudtátok tartani a kapcsolatot, ha két külön településen laktatok?

M.: Főleg okostelefonon, Messengeren, videóhívásokkal.

Mikor vált komolyabbá a kapcsolat? Mikor érezted, hogy Alex lesz az igazi?

M.: Nekem már az első pillanattól nagyon szimpatikus volt. Az fogott meg, hogy rögtön őszinte volt. Egyre gyakrabban találkoztunk, és végül többet voltam náluk, mint otthon.

Az összeköltözés hogyan alakult?

M.: Eleinte sokat jártam le hozzájuk, néha ott is aludtam. Aztán egyik pillanatról a másikra, hirtelen jött a döntés: már többet voltam náluk, mint otthon, így adta magát, hogy költözzünk össze, és nézzük meg, hogy működik-e élesben is.

Alex, most hozzád fordulok. Mesélnél a saját gyerekkorodról, családi hátteredről, iskolás éveidről?

A: Gyerekként apám egy piacon dolgozott, anyukám a varrodában. Apám hozta a zöldséget, gyümölcsöt, fenyőfát, a piacon árulták. Gyerekkoromból az maradt meg, hogy mindig korán keltünk, apám kakaós csigát hozott, jó életünk volt, nem segélyből éltünk. De amikor apám 2005-ben meghalt, minden megváltozott: anyagilag is, lelkileg is mélyre kerültünk. Anyám nehezen dolgozta fel, egyedül maradtunk, átálltunk családi pótlékra, árvaellátásra, szociális segélyre. Az iskolában is látszott a változás: apám halála előtt rendszeren jártunk, utána már csak azért mentünk, hogy együnk, melegben legyünk.

Hány testvéred van, és hány évesek voltak apukád halálakor?

A.: Összesen öten vagyunk testvérek: bátyám kilenc, nővérem tizenhárom, én hét, a húgom öt, az öcsém egy-két éves volt akkor.

Apukád halála után anyukád egyedül maradt veletek, nehéz lett az élet. A tanulás háttérbe szorult, inkább a túlélés, a közösség számított?

A.: Anyám nem igazán látta el a szülői kötelezettségeit, nagyon elhanyagolt minket. Iskolába is csak azért mentünk, hogy legyen mit enni, melegben legyünk. A cigánytelepen nőttünk fel, szabados élet volt, sokszor csak a túlélés számított.

Hol nőttél fel?

A.: Tízéves koromig Miskolcon éltünk, a számozott utcákban. Majd elkerültünk onnan, Diósgyőrbe költöztünk, ami már egy kicsit jobb környék volt. Anyám a nővéremhez költözött, így mi is ott találtuk magunkat, és végre kicsit jobb helyzetbe kerültünk. Diósgyőrben voltak játszóterek, közösségi terek, ahol lemeheztünk játszani. Az idősebbek mindig tanítottak valamit, és hamar beilleszkedtem az ottani közösségbe. Az egyik legfontosabb hely a könyvtár lett: 2008-ban az osztálytársaim mutatták meg, hogy ott lehet tanulni, házi feladatot írni. Akkoriban nem voltam jó tanuló, harmadikban meg is buktam, de a könyvtáros néni segített behozni a lemaradásomat. Jutalomként néha leülhettem a régi számítógéphez, ami akkoriban nagy

dolognak számított. A könyvtárban közösségi élet is folyt: klubhelyiségek voltak, rendezvényeket szerveztek. Hétvégén is ott voltunk, mert otthon nem szerettem lenni. Reggel kilenckor bementünk, este hatkor jöttünk ki, amikor bezárt. A könyvtáros néni jó szívvel adott reggelit, ebédet, üdítőt, teát. Láttam, hogy szükségünk van rá, és én is megosztottam vele a történetemet.

Hogyan ment tovább az életed, amikor elköltöztetek Diósgyőrből?

A.: A nővéremék eladták a házat, majd Hernádnémetibe költöztünk. Ebben a házban lakunk most, de akkor nagyon gyűlöltem itt élni. Diósgyőrben minden közel volt: bolt, orvosi rendelő, óvoda, játszótér, villamos. Szerettem a központi életet, a barátokat, az iskolát. Anyám szeretne volna, ha iskolát váltok, de én nem hagytam ott a régi iskolámat, inkább naponta bejártam Miskolcra. Ez azt jelentette, hogy minden reggel öt órakor keltünk, hatkor indultunk a Volán-busszal, majd még tíz kilométert tettem meg a városon belül, hogy eljussak az iskolába. Megérte, mert a barátaim, a tanáraink tudták, mi a helyzetem, és fontos volt a közösség.

Hogy érezted magad az iskolában, hogyan viszonyultak hozzád a többiek?

A.: Sokszor voltam céltáblája a többségi társadalomnak: csótány, egér a táskámban, tetű... Mindenféle megaláztatás ért, de egy idő után a düh irigységgé változott bennem. Láttam, hogy másoknak szép ruhájuk van, reggelit kapnak, az anyukájuk gondoskodik róluk, és eldöntöttem, hogy tanulni fogok. Hetedik-nyolcadik osztályban fejlődött ki igazán ez az elszántság. Hernádnémetiben nagyon csúnyán összeveszttem anyámmal, végül elhagytam a családot, és önszántamból intézetbe mentem. Három napig az utcán voltam, húsz kilométert gyalogoltam, majd az iskolában elmondtam, mi történt, és segítettek bekerülni a miskolci Károlyi utcai gondozóintézetbe.

Milyen volt az intézeti élet, hogyan fogadtak ott?

A.: Az első benyomásom az volt, mintha börtönbe kerülnek, de amikor beléptem, saját ágyam, szekrényem volt, és a közösség nagyon befogadó volt. Fiú- és lánykörletek, közösségi helyiségek, nappali, tévé – mindez új élmény volt számomra. A nevelők segítettek, és végre egy olyan közösségbe kerültem, ahol kiálltunk egymásért. Ott derült ki számomra, hogy nem

minden gyerek születik rossznak vagy butának, csak foglalkozni kell velük. Élő példa voltam erre. Az intézet után a miskolci gyermekvárosba kerültem, ahol még szorosabb közösség alakult ki, a nevelőket már-már apának, anyának tekintettem.

Hogyan találtad meg a pék szakmát, és hogyan lettél sikeres ebben?

A.: Kilencedikes voltam, amikor a pék szakmát választottam. Négyen cigányok voltunk a harminc diákból, és az osztályfőnököm nem hitte el, hogy én leszek a legjobb tanuló. De mindennap tanultam, felkészültem, és két év múlva felkértek, hogy képviseljem az iskolát a Szakma Kiváló Tanulója versenyen, Nagykovácsán. Egyedüli cigányként indultam, és országos negyedik lettem, emelt szintű bizonyítványt, 300 ezer forintot és vizsgamentességet kaptam. A gyakorlati vizsgán is első lettem, külön dicséretet kaptam, a szóbelin is jól szerepeltem: a tanárok tapsoltak, amikor kijöttem. Az iskolában ünnepeltek, de a siker után magányossá váltam, mert a többiek féltékenyek lettek, és nem volt, akivel megoszthattam volna az örömet.

Miért választottad a pék szakmát?

A.: Már ötödikes koromban, amikor mindenki rendőr, tűzoltó akart lenni, én pék szerettem volna lenni. Sokat nélkülöztem, és mindig azt láttam, hogy a kenyér, a só, az élesztő mindenkinél ott van otthon – a tudást pedig nem lehet elvenni. Tudatos döntés volt, mert a szegénységben a kenyér biztonságot jelentett. Voltak letérők az úton, de mindig visszatálaltam a pék szakmához.

Mi történt azután, hogy megszerezted a bizonyítványt, és dolgozni kezdted?

A.: Már az iskola vége előtt dolgoztam, egy hónapig önszántamból jártam még be, mert nekem már nem kellett volna bejárni, mivel jó versenyeredményt értem el. Az utolsó öt hónapban már dolgoztam, és irányíthattam a fiatalabbakat a pékségben. Ez furcsa érzés volt, de sajnos hamar megutáltattam magam, nagyképű lettem, összevesztem a mestereimmel, és végül depresszióba estem. Nem akartam közösségbe járni, enni, fürödni – egy héten egyszer fürödtem csak. A csúcsról elbuktam, nem tudtam jól kezelni

a sikert, és nem volt, aki ebben segítsen. Az intézetből jártam be dolgozni, de végül ki is tettem onnan is.

Hogyan alakult az életed, miután elhagytad az intézetet? Milyen volt az első önálló időszak?

A.: Amikor végleg kikerültem az intézetből, huszonegy éves voltam, és kaptam egy kisebb összeget, amiből albérletbe költöztem. Ez az időszak egyszerre volt felszabadító és félelmetes. Először éreztem, hogy teljesen a saját lábamon kell megállnom, minden döntés az én felelősségem lett. Az albérlet egy egyszerű, szerény hely volt, de a szabadság érzése mindennél többet jelentett. Mégis, a magány gyakran rám telepedett. Az intézeti közösség után furcsa volt, hogy nincs körülöttem senki, akivel megoszthatnám a mindennapokat, a gondokat, az örömeiket. Az első hónapokban sokat dolgoztam, próbáltam minél többet félretenni, hogy biztosítsam a megélhetésemet.

Ekkor már dolgoztál pékként? Hogyan találtad meg a helyed a munka világában?

A.: Igen, már az intézet utolsó hónapjaiban is dolgoztam pékként, és utána is ebben a szakmában helyezkedtem el. A munka világában eleinte nehéz volt beilleszkedni. Az intézetben megszoktam a szabályokat, a közös életet, a munkában viszont mindenki a saját érdekeit nézte, és nem volt, aki igazán támogasson. Előfordult, hogy lenéztek, mert intézetből jöttem, vagy mert cigány származású vagyok. Ez sokszor fájt, de mindig arra gondoltam, hogy a tudásomat, a szakmai sikereimet senki nem veheti el tőlem. Voltak visszaesések, időszakok, amikor elvesztettem a motivációm, de mindig visszataláltam a szakmához, mert a kenyér számomra a biztonságot, a munkám gyümölcsét jelentette.

Mikor és hogyan ismerted meg Mónit? Hogyan kezdődött a kapcsolatotok?

A.: Mónival egy társkereső oldalon ismerkedtünk meg, ahogy már ő is elmondta. Eleinte csak írogattunk egymásnak, aztán egyre többet beszélgettünk videóhívásban is. Már az első pillanattól nagyon szimpatikus volt, őszinte, közvetlen, kedves. Hónapokig csak beszélgettünk, ismerkedtünk, aztán végül Miskolcon találkoztunk először személyesen. Az első találkozás

után egyre gyakrabban találkoztunk – kávéztunk, sétáltunk, együtt ebédeltünk. Éreztem, hogy valami különleges van köztünk, és egy idő után már többet volt velem, mint otthon.

Hogyan döntöttetek az összeköltözés mellett? Milyen volt az első közös otthonotok?

A.: Az összeköltözés szinte magától értetődő volt. Móni egyre többet volt nálam Hernádnémetiben, néha ott is aludt, és végül úgy döntöttünk, hogy próbáljuk meg együtt, élesben is. Az első közös otthonunk egy kis albérlet volt, szerény körülmények között, de mindkettőnknek nagy lépés volt. Először éltünk együtt valakivel úgy, hogy minden felelősség, minden döntés közös volt. Meg kellett tanulnunk alkalmazkodni egymáshoz, közösen beosztani a pénzt, elosztani a házimunkát, és együtt megoldani a mindennapi problémákat. Voltak nehézségek, viták is, de mindketten komolyan gondoltuk, hogy együtt akarunk élni, és ezért hajlandóak voltunk dolgozni magunkon és a kapcsolatunkon is.

Móni, neked milyen volt az első közös élet, az új környezet, a családtól való elszakadás?

M.: Nekem is nagy változás volt, hiszen előtte mindig a családommal éltem, anyukámmal, a testvéreimmel. Hernádnémeti teljesen új világ volt számomra, de Alex mellett biztonságban éreztem magam. Az első időkben sokat segített, hogy mindent megbeszéltünk, közösen döntöttünk. Persze, voltak nehézségek, főleg anyagiilag, de mindig igyekeztünk egymást támogatni, és a problémákat együtt megoldani.

Hogyan fogadta a családotok a kapcsolatotokat, az összeköltözést?

M.: A családuk elfogadta a döntésünket, bár mindkét oldalról voltak félelmek, aggályok. Az én családom féltett, hiszen még sosem éltem mással együtt, Alex családja pedig attól tartott, hogy túl gyorsan haladunk. De idővel mindenki megnyugodott, látták, hogy komolyan gondoljuk, és boldogok vagyunk együtt.

A vegyes házasságatok kapcsán voltak konfliktusok, akár családon belül, akár a tágabb környezetben? Milyen érzés volt, hogy két különböző háttérből jöttetek, és mennyire volt ez téma a családban vagy a mindennapokban?

A.: Őszintén szólva, én sosem mélyedtem el a cigány kultúrában, és a magyarsághoz sem kötnek különösebb hagyományok vagy szokások. Ez nem tudatos döntés volt, egyszerűen így hozta az élet. A családban sem volt téma, hogy ki honnan jött, vagy milyen a származása. Persze, amikor az emberek rám néznek, nem azt gondolják, hogy svéd üzletember vagyok... Látszik rajtam, honnan jövök.

M.: Sokan kérdezték, hogy hogyan jött össze egy cigány egy magyarral, de én örültem ennek, és sosem éreztem, hogy ez bármilyen hátrány lenne. Sőt, a családomban sem volt ez újdonság: a nővérem férje is roma, a húgomé is, így Alex nem az első „fecske” a családban – ez nálunk már természetes. Nekem sosem volt fontos, hogy valaki cigány vagy magyar, sosem tettem különbséget. A családom sem foglalkozott ezzel, nem volt kérdés, hogy elfogadjak-e minket együtt. Sokan mondják, hogy a cigány-magyar kapcsolat problémás lehet, de én mindig azt vallottam, hogy minden közösségben vannak jó és kevésbé jó emberek, legyen szó romákról vagy magyarokról. A szerelem számomra sosem származás kérdése volt.

Milyen tapasztalataitok vannak a társadalmi előítéletekkel kapcsolatban? Érték titeket vagy a gyerekeket megjegyzések, hátrányok miatt?

A.: Hallottunk már előítéletekről, de a mindennapokban nem volt ez meghatározó. Persze, sokan mondják, hogy „csak cigány nővel jövök össze”, vagy épp az ellenkezőjét, de mi sosem foglalkoztunk ezzel. Amikor Móni és én összejöttünk, nem azt néztük, ki milyen származású, hanem hogy milyen ember. A gyerekeknél sem látszik a származás, fehér bőrűek, nem indulnak hátrányból. Ezt őszintén mondom, bár szívből sajnálom, hogy ezt így kell kimondani. Tudom, hogy a társadalomban még ma is sok az előítélet, de mi azt szeretnénk, hogy a gyerekeinket ne a származásuk alapján ítéljék meg. Fontos, hogy tudják, honnan jönnek, de nem akarjuk, hogy emiatt hátrány érejtse őket.

Hogyan beszéltek a gyerekekkel a származásról? Szükséges ezt egyáltalán tematizálni, vagy természetesen kezelitek?

A.: A gyerekeink még kicsik, óvodások, de tudják, hogy az apukájuk roma. Nem titkoljuk, de nem is hangsúlyozzuk túl. Ha kérdezik, természetesen válaszolunk, de nem csinálunk belőle nagy ügyet. Fontosnak tartjuk, hogy elfogadóak legyenek, és lássák, hogy minden ember értékes, függetlenül attól, hogy cigány vagy magyar. Ha majd nagyobbak lesznek, biztosan előkerülnek ezek a kérdések, de akkor is őszintén, nyitottan fogunk beszélni velük erről.

Milyen élményeitek vannak a gyerekek közösségi beilleszkedésével kapcsolatban? Érte őket bármilyen negatív megkülönböztetés?

A.: Eddig szerencsére nem tapasztaltunk ilyet. Az óvodában és az iskolában is jól érzik magukat, barátaik vannak, nem volt még olyan, hogy a származásuk miatt bántották volna őket. Persze tudjuk, hogy a társadalomban előfordulnak előítéletek, de mi igyekszünk úgy nevelni őket, hogy legyen önbizalmuk, és ne hagyják, hogy mások véleménye befolyásolja őket.

Mit gondoltok, mennyit változott a cigányság megítélése az elmúlt években?

A.: Szerintem sokat változott, de a változás még mindig csak „csepp a tengerben”. Ma már rengeteg cigány származású ember van jelen a közéletben, a kultúrában, az oktatásban, és tehetségkutatókban, egyetemeken, minisztériumokban is találkozunk roma példaképekkel. Ez nekünk becsület, de még mindig vannak, akiket nem lehet meggyőzni, és akik automatikusan rosszra gondolnak, ha meghallják, hogy valaki cigány. Ez fájdalmas, de mi a saját életünkkel szeretnénk példát mutatni, és reméljük, hogy a gyerekeink már egy elfogadóbb világban nőhetnek fel.

Ha a gyerekeket éri kérdés vagy megjegyzés a származásuk miatt, hogyan reagáltok? Milyen mintát adtok át nekik?

A.: Igyekszünk nyugodtan, őszintén beszélni velük. Ha kérdezi valaki tőlük, hogy „cigány vagy?”, akkor elmondjuk, hogy igen, az apukájuk roma, és ez nem baj. Azt is megtanítjuk nekik, hogy ne ítéljenek meg senkit.

a származása miatt, hanem az embert nézzék. Fontos, hogy lássák: a világ sokszínű, és mindenki értékes a maga módján.

Mit tartotok a legfontosabbnak a gyerekevelésben ilyen háttérrel?

A.: Az elfogadást, a nyitottságot és az őszinteséget. Azt, hogy a gyerekeink tudják, honnan jönnek, de ne ez határozza meg őket. Legyenek büszkéek magukra, a családjukra, de mindenekelőtt jó emberek legyenek – ez számít igazán.

Beszéljünk a házasságról! Mi volt számotokra a házasság lényege? Milyen elvárásokkal léptetek bele? Voltak-e vágyaitok, elképzeléseitek?

A.: Számomra nagyon meghatározó volt, hogy Móni nézetei, a világlátása mennyire hasonlítanak az enyémhez. Korábban már volt egy kapcsolat, ahol nem voltak közös pontok: a tanulás, a gyerekevelés, a világ dolgai teljesen máshogy jelentek meg, és ez hosszú távon nem működött. Mónival viszont már az elején éreztem, hogy egy irányba tartunk. Mindkettőnknek fontos, hogy a gyerekeket tisztességre, szeretetre, odafigyelésre neveljük, és hogy a családban ne legyen bántás vagy elhanyagolás. Nálam alapvetés, hogy egymást tisztelni, szeretni kell. Ez nem is elvárás, hanem magától értetődő. Az első másfél év, amikor már együtt voltunk, afféle „próbaidő” volt, de aztán hivatalosan is összeházasodtunk. Persze nálunk is vannak súrlódások, nézetkülönbségek: például a tanulásban én, aki tanítónak készülök, máshogy látom a dolgokat, mint Móni, de ez természetes. Szerintem az a normális, ha a szülő többet vár el a gyerekétől, mint amit az iskola kér, és ha ezért plusz energiát fektetünk bele a nevelésbe, annak mindig meglesz az eredménye.

Milyen terveitek vannak a házasságban, a családdal? Hogyan tudjátok mindezt összeegyeztetni a mindennapokkal?

A.: Én még szeretnék egy kisbabát, de Móni most inkább úgy érzi, hogy a jelenlegi három gyerekkel teljes az életünk. Megértem, hiszen ő van otthon velük, és ez óriási feladat. De a nagycsalád eszménye számomra mindig fontos volt: gyerekkoromban is sokan voltunk, együtt ettünk, együtt játszottunk, és ezek a közös emlékek nagyon meghatározóak. Hiszek abban, hogy

a tisztességgel felnevelt, taníttatott gyerekek a legnagyobb örömet jelentik, és a társadalomnak is jót teszünk velük.

Szakmailag milyen céljaid vannak még? Hova szeretnél eljutni?

A.: Szakoktatói diplomám már van, de szeretném letenni a pék–cukrász mestervizsgát is. Ez már csak egy lépés, de fontos számomra, hogy hivatalosan is elérjem a szakma csúcsát. Ha mindez megvan, elképzelhető, hogy általános iskolában tanítanék, főleg hátrányos helyzetű gyerekekkel szeretnék foglalkozni. Nem azért, mert elit iskolában nem lenne helyem, hanem mert ott érzem, hogy igazán szükség van rám.

Szerinted mitől sikeres egy család? Mi a titka annak, hogy együtt tudtok maradni, támogatjátok egymást?

A.: A sikeres család titka az összetartás, a kölcsönös megértés és támogatás. Nálunk is volt olyan időszak, amikor kevesebbet tudtam otthon lenni a munka, az egyetem, az alapítványi tevékenységek miatt, de mindig közösen döntöttünk arról, hogy mi a fontosabb. Fiatalok vagyunk, most kell felépíteni a jövőnket, hogy később nyugodtan élhessünk. Nagyon sokat segít a nagymama is, nélküle nehezebb lenne. A család sikeréhez hozzátartozik az is, hogy mindenki támogatja a másikat: ahogy Móni támogatott engem az egyetemen, én is mindenben támogatom őt és a gyerekeinket.

Milyen tanácsot adnátok más családoknak, akár romáknak, akár nem romáknak?

A.: A legfontosabb, hogy merjenek nagyot álmodni! Ne nézzék, honnan jöttek, milyen a származásuk vagy a családi háttérük! Mindenki képes lehet elérni a céljait, ha kitartóan dolgozik értük. Az a legnagyobb kudarc, ha valaki meg sem próbálja. Ha elesik, fel kell állni, újra kell kezdeni. A családban pedig a nehéz időkben kell igazán összetartani, ott lenni egymásnak. Ez az, ami hosszú távon sikeressé tesz egy családot.

Szerintetek van különbség a roma és a nem roma családok sikeressége között?

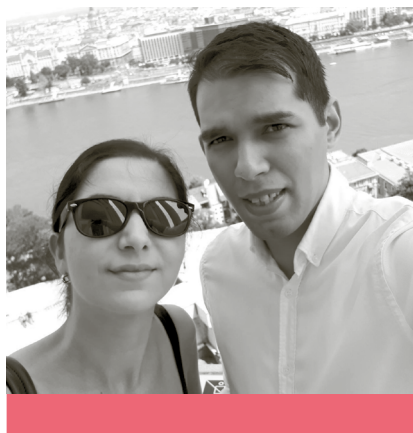
A.: Persze, hogy van. A roma családok számára sokszor nagyobb dolog egy-egy siker, akár egy szakma, akár egy érettségi megszerzése, mert sok akadályt kell leküzdeniük. A többségi társadalomban alapvetés az érettségi vagy a szakma, nálunk viszont minden egyes eredményért meg kell dolgozni, és ezt személyes sikerként éljük meg. Én minden díjamat, eredményemet a cigányságnak is ajánlom – hogy lássák, mi is ott vagyunk a középtájon vagy az élmezőnyben.

Van még valami, amit fontosnak tartanátok elmondani?

A.: Talán csak annyit, hogy minden családnak, minden embernek jár a lehetőség, hogy boldog, sikeres életet éljen. A támogatás, a kitartás, az összetartás a legfontosabb. És persze az, hogy mindenki merjen nagyot álmodni.

Balogh Tibor
Baloghné Balog Virág

BALOGH Tibor

kommunikációs vezető, író, youtuber

BALOGHNÉ BALOG Virág

*édesanya, gyermekvédelmi
ügyintéző, táncos*

Először is szeretném megköszönni, hogy bevállaltatok a kötetben való részvételeteket. Az interjú helyszínét és időpontját nem volt könnyű megtalálnotok, mivel két pici gyermeketek van. Ők a beszélgetésünk ideje alatt éppen a délutáni alvásukat töltik. Mivel nincs túl sok időtök, ezért én rögtön bele is vágnék! Virág, beszélnél elsőként te magadról?

V.: Igen. Az én leánykori nevem Balog Virág, és öt és fél éve, mióta Tibor felesége vagyok, Baloghné Balog Virág, ami sok sokszor vicces szituációt szül. Két kisfiunk van, Tibike és Márkó, ők öt- és háromévesek. A foglalkozásom gyermekvédelmi ügyintéző, közalkalmazottként dolgozom az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálatnál kilenc éve.

Családod?

V.: A származási családom elég összetett, merthogy az anyukám, Mohácsi Edit, a Mohácsi-Daróczi családból származik, ez egy értelmiségi cigány család. Az apai oldal pedig a nagyecsedí Balog család, ők a tánc és a zene területén alkottak, alkotnak maradandót. Édesapám Balogh Béla (Nívó díjas táncművész – *a szerk.*) itthon és nemzetközileg is elismert táncos volt. Elnyerte a Népművészet Ifjú Mestere Díjat, „Ki mit tud?”-győztes, Aranysarkantyús táncos, sajnos ő már harminc éve nincs köztünk. Négyen vagyunk lánytestvérek, de két házasságból. Ettől függetlenül mindegyikünk örökölte a tánctudást, mindannyian táncolunk. Hivatásszerűen a legidősebb testvérünk, Balogh Katesz (a Népművészet Ifjú Mestere) vitte ezt tovább, illetve a fia, Pákó, aki a Táncművészeti Egyetemen végzett.

Egyébként talán Katesz mellett én vagyok az, aki táncos szerepléssel, fellépésekkel is foglalkozott, főként a gyerekeink születése előtt, szóval nekem is van színpadi tapasztalatom. Jártam külföldön is: Japánban, a 2011-es Romafest turnén. Ez egy hathetes, komoly felkészülést igénylő előadássorozat, amiben ötven fő vett részt, hivatásos és adatközlő táncosokkal, színpadmesterrel, technikai stábtaggal: egyszóval egy profi műsor létrehozása és napi kétszeri előadása volt a feladat. Itt négy európai ország képviselte országa táncos kultúráját. Emellett – főként Katesszal, de egyedül is – többször felléptem belföldön, többek közt az Etno Rom, a Vojasa, a Karaván Família vagy a Parno Graszt zenekarokkal. Szerepeltem tévéműsorban, szoktam táncházat tartani, vendégszereplést vállalni zenekarok koncertjén, alapító tagja voltam Balogh Katesz Tukemo nevű táncegyüttesének, szervezőtársa voltam táncműhelyeknek, fellépéseknek, médiamegjelenéseknek.

Az, hogy ebbe a családba születtem, hozzájárult ahhoz, hogy számomra a cigányság már kisgyerekkortól pozitív tartalommal töltődött fel: az, hogy hová tartozunk, mi a történelmünk, hogy a cigányok többféle dialektust használnak, hogy vannak cigány képző, zene- és táncművészek. A közeg, amiben mindez jelen volt, számomra teljesen természetes volt gyerekként és aztán később, fiatal felnőttként is. Egyébként amikor először találkoztam gyerekként a diszkriminációval, rasszizmussal, számomra talán pont emiatt nem volt annyira nehéz kezelni ezt, de azért így is voltak nehéz helyzetek! Érzelmileg nyilván megérinti az embert egy-egy ilyen szituáció, de a biztos háttér miatt nem volt nehéz ezeket kezelni... Volt olyan pozitív tartalom a cigányságomban, ami engem megtartott, és biztonságot adott.

Említetted, hogy négyen vagytok testvérek, de apukátok két házasságából születtetek.

V.: Igen. Katesz a legidősebb közöttünk, vele nem éltünk együtt, de vele és az édesanyjával nagyon szoros volt a viszonyunk. A második Réka, aztán én és a legkisebb, Zsuzsi. Addig, amíg apu élt, nyilván ez sokkal erősebb volt, mint később. A két anyuka szorgalmazta, hogy mi egy családként, testvéreként tudjunk felnőni, napi szintű kapcsolatunk volt. Nagyon hálásak vagyunk mindannyiuknak, hogy ilyen döntést tudtak hozni! Táborozni, nyaralni eljártunk együtt, hétvégekre együtt voltunk, Katesz sokszor aludt nálunk, aztán később, mikor már nagyobbak voltunk, akkor volt, hogy eljött értünk, és akkor az ő anyukájával voltunk közösen. Később, amikor a Katesz férjhez ment, és megszületett a kislány, akkor is elég sokat jártunk

össze, sokszor jöttek hozzánk. Számunkra az ő fia olyan, mintha az édes öcsénk lenne. Most már persze mindenki külön él, de mindig tudunk a másiktól, próbálunk ügyelni egymásra, vigyázni, segíteni, ha kell. A gyerekeinknek is nagyon szoros a kapcsolata a nagynénikkel, unokatesókkal, de – gondolom – ez a cigány családokat illetően nem meglepő.

Mind a két részről oláh-cigányok a felmenőid?

V.: Igen, igen. Egyébként mindketten anyanyelvi szinten beszéltek, beszéltek a lovári nyelvet, sőt az én anyukám hároméves koráig nem is tudott magyarul, csak cigányul, annak ellenére, hogy egy magyar faluban nőtt föl. Viszont nekünk már nem tanították meg ezt a nyelvet. Mindannyian értünk valamennyit, de beszélni nem beszélünk. Nem használjuk itthon sem, én ezt egyébként picit hiányolom is. Persze meg lehet tanulni ugyanúgy idegen nyelvként, mint mindenki másnak.

Ettől függetlenül azt gondolom, hogy a hagyományok, a kulturális szokások átadása természetes, hétköznapi dolog, ebbe az ember beleszületik. Ez az, amit egyébként próbálunk mi is a gyerekeinkkel megismertetni, de ez nem egy külön program, hanem mi úgy élünk, hogy cigányzene szól, táncolunk otthon, megnézzük például a cigány festők képeit. Amennyire fontos a cigány kultúra számunkra, ugyanannyira fontos a magyar is. De mi nem klasszikus cigány család vagyunk, bár hagyományos, mondhatni konzervatív értékrendet képviselünk mi mindketten a Tibivel.

Visszaugorhatunk egy picit a gyerekkorodra? Ahogyan mesélted, hagyományos, kulturálisan magas értékeket képviselő családba születtél. Ez milyen hatással volt a tanulmányi utadra?

V.: Mielőtt még erre válaszolnék, azért azt még elmondanám, hogy mi egészen kicsi gyerekek voltunk, mikor apukám meghalt, én még nem voltam hatéves. Anyukám elmondása szerint ők megegyeztek abban, hogy minket, a gyerekeiket nem a nagyon konzervatív értékek alapján fogják nevelni. Úgyhogy az iskolai tanulmányainkra a cigány hagyományoknak nem igazán volt hatása. Mi egyébként egy újpesti család voltunk, ott laktunk, illetve ott kezdtük az iskolát, aminek volt ugye egy szomorú előzménye, hogy apukánkat elvesztettük.

Elég sokáig Budapesten éltünk, aztán egy pár évig, még az általános iskola végén, egy Pest megyei településen, de a középiskolát Rékával és Zsuzsival már Budapesten folytattuk. Egyébként számunkra nem volt kérdés, hogy továbbtanulunk, ez alapvető dolog volt. Az a minimum ebben a családban, hogy középfokú végzettséget szerez valaki..., és hát előttünk olyan példák vannak, mint Mohácsi Viktória (a Medgyessy-kormány volt miniszteri biztosa, az SZDSZ egykori európai parlamenti képviselője – *a szerk.*) meg Mohácsi Erzsébet (jogvédő – *a szerk.*), ők anyukám húgai, akikkel elég szoros a kapcsolatunk, és hatással is voltak az életünkre. Apu halála után mi többet voltunk anyukám családjával.

Én először leérettségiztem, és utána még elvégeztem egy felsőfokú gyermekvédelmi ügyintéző OKJ-s képzést, ez a képzés, ugye, mostanra már nem elérhető. Egyébként jelentkeztem a Pécsi Tudományegyetemre is még sok-sok évvel ezelőtt. Romológus szerettem volna lenni, de akkor már felnőtt voltam és dolgoztam, így emiatt – meg anyagi okok miatt – sajnos nem tudtam befejezni. De még nem adtam fel! A továbbtanulás mindig porondon van, mindig jelen van az életünkben, Tibinek is, meg nekem is. Nekem most nyilván egy picit nehezebb a helyzetem a gyerekek meg a munka miatt, de ha már egy picit nagyobbak lesznek, és felszabadul egy kis időm, akkor mindenképpen szeretném folytatni, ha nem is pont a romológia területén, mert ugye az még mindig csak Pécsen elérhető. A szak, amit esetleg szeretnék, az még képlékeny, de a bölcsészkar az biztos. Pedagógia, pszichológia, szociológia jöhetnek szóba...

A gyermek- és ifjúságvédelem honnan jött?

V.: Jó kérdés, ezen gondolkodtam már elég sokat! Anyukám is dolgozott szociális területen, hajléktalanellátásban, mikor mi gyerekek voltunk. Sokszor megtörtént velünk általános iskolás korunkban, hogy nálunk nehezebb sorsú gyerekekkel jöttünk haza. Ha tudtuk valakiről, hogy otthon nem várja meleg étel, akkor őket hazahoztuk, és nálunk ettünk közösen... Természetes volt, hogy észrevettük, ha valaki bajban van, ha valakinek segítségre volt szüksége, ha valakit bántottak otthon vagy az iskolában. A segítségnyújtás, mások védelme alapérték a családukban, úgyhogy amikorra befejeztem a középiskolát – ami egyébként oktatási alapismeretek szakmacsoporthoz tartozó tantárgyakat is oktatott –, én már megismerkedtem alapszinten a pedagógiával, pszichológiával, társadalomismerettel. Már volt egy pici rálátásom erre a területre.

Azután tizennyolc évesen úgy gondoltam, ezen a területen szeretném egy picit továbbképezni magam, négy évet dolgoztam a gyermekjóléti alapelátásban asszisztensként. Most már kilenc éve a családjukból kiemelt gyerekek gyermekvédelmi szakellátásban való elhelyezésén dolgozom ügyintézőként. Egy olyan szakértői bizottság tagja vagyok, aminek az a feladata, hogy megtalálja a gyerekek számára a legmegfelelőbb elhelyezési formát. Fontos, hogy a gyerekek érdekeinek megfelelő fejlesztési területeket ki lehessen jelölni, a kapcsolattartásra javaslatot lehessen tenni, és hogy fel tudjuk tárni, hogy mi volt a bekerülés indoka, illetve meg tudjuk vizsgálni, hogy mennyi esély van a hazakerülésre. Azt kell, hogy mondjam, hogy sajnos az esetek többségében nem sok.

Igen, az első diplomám megszerzésénél én is gyermek- és ifjúság-védelemre szakosodtam, és bár már régen nem dolgozom ezen a területen, a problémákat ismerem, látom. Nem egyszerű terep!

V.: Hát nem!

Tibor, áttérhetünk a te családi háttередre? Mesélsz nekem egy kicsit erről?

T.: Én Miskolc mellett egy kis faluban, Arnóton születtem. Édesanyám meg édesapám kétféle munkások voltak, édesanyám az iskolai konyhán dolgozott, onnan is ment nyugdíjba, édesapám meg még az utolsó éveiben is többségében építőiparban dolgozott. Ő egyébként paraszti kultúrában nevelkedett, cigányként mindenféle állatot tartottak, de megtanultak kézműves mesterségeket is. Anyai ágon vannak zenész felmenőim is, de nagyapámmal megszakadt a zenei örökség átadása, én magam sem tanultam komolyabban zenélni. Anyai nagymamám pedig világegyetében a földeken dolgozott.

Saját gazdaságukban dolgoztak? Vagy bedolgoztak valakinek?

T.: Bedolgoztak, de igazából nem is gazdaságnak hívnám, inkább a falu környékén lévő háztáji kertgazdálkodásnak... Nagyanyám egy erős, határozott asszony volt, akit mindenki ismert a faluban. Ő egy igazán jó példa volt a szűkebb és a tágabb környezetnek is. Én vele, a szüleimmel és a két testvéremmel ott nevelkedtem, a falu közepén, egy kis házban, egy amolyan

szokványos Kádár-kockában. Nyugodt és csendes környék volt, ahol nagyon jó volt felnőni.

Gondolom, hogy általános iskolába még a szülőfaludba jártál. A továbbtanulást hol folytattad?

T.: Igen, az általánost helyben, Arnóton jártam, a továbbtanulást pedig a falu melletti nagyvárosban, Miskolcon folytattam. Szerencsére Miskolc és Arnót között nincs nagy távolság, ezért ideális volt ott középiskolába, majd később egyetemre járni.

Hogyan döntötted el, hogy milyen területeken tanulsz tovább?

T.: Egy vendéglátós középiskolában kezdtem, mert eredetileg vendéglátós-nak készültem, bár, mivel láttam, hogy édesapámék az építőiparból élnek, az is felmerült, hogy akár kifizetődő dolog lenne ezen a területen szakmát szerezni. Maradva az eredeti a terveimnél egy vendéglátói és kereskedelmi iskolát jelöltem meg első helyen a középiskolai felvételinél, és fel is vettek. Érettségiig ott is maradtam, de menet közben rájöttem, hogy nem biztos, hogy ezzel szeretnék foglalkozni, ezért – ahogy sok fiatalnál – nálam is elindult az útkeresés. Érettségi után vámügyintéző OKJ-s képzésre jelentkeztem, amit egy év alatt el is végeztem, majd jött a Miskolci Egyetem és a politológia, amilyen területen most is dolgozom.

Vannak testvéreid?

T.: Van egy bátyám és egy húgom. Ők még mindig ott élnek, Arnóton, ott maradtak.

Neked is úgy alakult, mint a feleségednek, hogy egyértelmű volt, hogy legalább egy szakmát szerzel?

T.: Igen, az mindenképpen cél volt, bár a szüleimnek nincs szakmája, mert az egy másik világ volt, így sok mindenhez értettek. Én és a testvéreim szerencsésebbek voltunk, bátyám kőművesnek tanult, a húgom pedig eladónak, és mindketten a saját szakmájukban dolgoznak most is, és bár én egy kicsit nagyobbbat mertem gondolni a tanulásban, a szüleim nem tartottak vissza egy percig sem, mindig nagyon támogatóak voltak.

Kitől jött az ötlet, hogy felsőoktatásban tanulj?

T.: Amikor vámügyintéző szakon tanultam, több tanárom jelezte, hogy mivel jó eredményeim vannak, helyt tudnék állni az egyetemen is. Akkoriban nagyon sokan jelentkeztek a középiskolából egyetemre, főiskolára, köztük több barátom is. Együtt nézegettem velük, hogy milyen szakok vannak, milyen területen jó tanulni, és akkor találtam rá a politológiára, amire azonnal azt mondtam, hogy igen, ez kell nekem! Ezzel akarok foglalkozni!

Mennyi közöd volt neked azt megelőzően a politikához, mennyire követted nyomon a politikai életet?

T.: Semennyire. Tizenévesen igazából a politikát az ember a híreken keresztül követte. Emlékszem, hogy a 2000-es években lévő tüntetés hullámok Miskolcra nézve nagyon nagy dolognak tündek! Tisztán emlékszem arra, amikor a tüntetések miatt megszakították az élő tévés közvetítéseket. Akkoriban felfoghatatlan volt, hogy ez nálunk, a mi országunkban zajlik. Igazából a *Heti Hetes* (az RTL Klub kereskedelmi televíziócsatornán 1999–2016 között futott közéleti szórakoztató műsor – *a szerk.*) volt az első olyan jellegű műsor, amit tartósan követtem, és a politikával foglalkozott. Fiatalon tetszett, hogy a műsor a politikát viccesen, humorosan, szórakoztatóan hozta be. Később a 3. és 4. szabad választások a közmédia mellett egyre inkább a kereskedelmi csatornákon is témák voltak, tévés viták, politikai beszélgetések jelentek meg. Engem ezek érdekeltek, de emellett alapvetően nagy *Nemzeti Sport*-fogyasztó voltam, ha tehettem, akkor minden nap elolvastam a lapot, amin keresztül pedig érdeklenni kezdett az újságírás, a kommunikáció és az ezen keresztül megjelenő politika.

Mit szóltak otthon a szüleid? Mennyire csodálkoztak rá, hogy hirtelen vámügyintézőből mégiscsak valamilyen nagyobb képzettséget igénylő pálya felé indulsz tovább?

T.: Azért nem csodálkoztak, mert igazából nekik is javasolták, hogy tanuljak tovább. A szüleim nem akartak semmit rám erőltetni, rám bízta a döntést. Aztán akkoriban megjelentek különböző roma tehetséggyakozzó programok, és egyre több elérhető ösztöndíj. Így aztán úgy voltam vele, hogy ha megvan már az érettségim, megvan a vámügyintézői végzettségem, akkor miért ne próbálhatnék meg egy egyetemi szakot? Tizenévesen az ember keresi a lehetőségeket, hogy jó lenne ezt csinálni, jó lenne ilyenben részt venni,

ezt tanulni, ezzel foglalkozni! Körülöttem volt egy olyan támogató közeg, ami tudott abban segíteni, hogy mit nézzek meg, honnan szerezzek információt. Rajtuk keresztül láttam meg, hogy nem a világ legnagyobb ördögössége beadni a jelentkezést, és hogy az egyetem reális cél lehet. A Miskolci Görögkatolikus Roma Szakkollégium kollégistája az első egyetemi évem után lettem, a kollégium első, induló évfolyamában.

Hol és hány évesen találkoztatok egymással?

V.: A találkozásunk kezdő színtere az online tér volt. Tibi két kollégiumi szobatársával együtt alapított egy YouTube-csatornát Roma News Production néven. Én 2015-ben kezdtem el nézni az ő videóikat, úgyhogy Tibit én onnan ismertem. Aztán még ennek az évnek a végén a Roma Sajtóközpontnak (1995-ben alapított, független hírügynökség – *a szerk.*) volt egy szülinapi bulija, és mivel én a diákéveim alatt dolgoztam velük, ezen én is ott voltam. Mondjuk főként azért, mert láttam, hogy a fiúkat meghívták fellépőként... (*Nevetés.*) Mi ott ismerkedtünk össze. De igazából ott mindannyiunkkal ismerkedtünk, nem konkrétan Tibivel. Aztán eltelt pár hónap, és a Facebookon keresztül levelezgettünk egymással, de Tibi akkor még Miskolcon élt, én meg, ugye, Budapesten. Viszont nem sokra rá költöztél fel Pestre, merthogy jött egy állásajánlat...

T.: Akkor már kilátásban volt egy budapesti álláslehetőség. Vicces egyébként, mert én, ugye, Keresztény Roma Szakkollégista voltam, és a Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH) 2015-ös tanévnyitóján Virág fellépőként ott volt. Én viszont, mivel éppen akkor nyelvvizsgáztam lovári nyelvből, nem tudtam ott lenni. Szóval Virág igazából már akkor találkozott a szakkolival, de mi pont elkerültük egymást.

V.: Mindkettőnk életében, bár Tibiében nyilván jobban, jelen van a KRSZH, én szoktam járni táncot tanítani a különböző szakkollégiumokba, illetve már többször szerepeltem ezeken a találkozókon fellépőként... De igen, vicces, hogy igazából már ott megismerkedhettünk volna, de elkerültük egymást. Aztán tulajdonképpen 2016 májusa óta alkotunk egy párt, tehát ez most lesz majd kilenc éve, és öt és fél éve vagyunk házaspár.

T.: Igen, igen!

Hogy lett az első, társasági találkozásból párkapcsolat? Neked Tibor, ott az első találkozásakor Virág már valahogy beakadt, ami miatt aztán később ráírtál?

T.: Azt kell tudni, hogy a találkozásunk után én azonnal megkerestem őt a Facebookon, nagyon szerettem volna felvenni fele a kapcsolatot, és igazán megismerni.

V.: Figyelmetlenség miatt csak később jelöltem vissza Tibit.

T.: Aztán végül egyszer jöttem fel Budapestre egy állásinterjú vagy valamiféle munkával kapcsolatos megbeszélés miatt, és Virág akkor a Magyar Nemzeti Galériában dolgozott, és én meghívattam magam az akkori Picasso kiállításra. Ott elmentünk randizni, és azóta gyakorlatilag együtt is vagyunk.

V.: Igen, de ezt azért megelőzte egy majdnem két hónapos beszélgetés az interneten keresztül, tehát volt egy ismerkedési fázis elég hosszasan, mire eljutottunk odáig, hogy találkozzunk. Viszont, amikor ez megtörtént, akkor már nem volt kérdéses egyikünknek sem, hogy a kapcsolatunkat komolyan gondoljuk.

Hány évesek voltatok akkor?

V.: Én huszonhét éves voltam, a Tibi pedig huszonhat.

Szóval akkorra készen álltatok egy érett kapcsolatra! Mennyi idő telt el az ismerkedésetekben addig, amíg úgy gondoltátok, hogy össze is házasodtok?

V.: Az összeismerkedésünk után egy évvel összeköltöztünk, akkor már itt, Budapesten, és aztán fél évvel később volt a hivatalos eljegyzés de – igazából részben anyagi okok miatt – csak 2019-ben volt az esküvőnk. De az elhatározás, a komoly szándék, a családalapítási szándék már a kapcsolatunk első éve után megvolt. Én mondjuk magamról tudom ezt elmondani... Nem tudom, te Tibi, hogy érzed?

T.: Én is nagyjából egy évvel később éreztem azt, hogy igen, ez egy tartós kapcsolat, és hogy igen, ebbe bele lehet vágni biztonsággal. És pont ezután

költöztünk össze, mert addig a Virág az anyukájáéknál lakott, én meg egy baráti társasággal egy albérletben Pesten.

Ezután együtt béreltetek lakást, vagy tudtatok sajátba költözni?

V.: Igazából sajátban másfél éve élünk... Most már adóstársak is vagyunk! (*Nevetés.*)

Ez is összeköti az embereket! Mit szólt a család egyébként a másik félhez? Mennyire fogadták szívesen a választásokat?

V.: Nagyon szerencsés helyzetben vagyunk ebből a szempontból is, mert mindkettőnket nagyon szeretnek egymás családjában. Engem a Tibi családjában szeretettel és elfogadással fogadtak, és ez azóta is változatlan. Én ezért nagyon hálás vagyok...Tehát én nem tudok ilyen „rossz anyós – meny” sztorikkal szolgálni, merthogy nálunk nincs ez jelen. Tibit is ugyanígy fogadták az én családomban szerintem, de majd akkor erről te beszélsz, Tibi! Egyébként, ugye, az én családom oláh cigány, míg a Tibi romungró családból jön, és, mondjuk, ebből akár lehetett volna konfliktus mindkettőn családjában, de nem volt. Nálunk azért voltak már az én kapcsolatokat megelőzően is vegyes párok kapcsolatok, házasságok, tehát van cigány – nem cigány házasság is, szóval nem én vagyok az első. Meg ettől függetlenül azt kell mondjam, hogy nem is ez számít igazán, hanem hogy ki maga az ember. Amikor közöttünk megtörtént az eljegyzés, és elkezdtük tervezgetni az esküvőt, akkor az én testvéreim azt mondták, hogy akkor a Tibi most már az ő testvérük is! Tehát teljesen elfogadták őt.

T.: Ez abszolút így van! Az elejétől kezdve mindenki nagyon nyitott volt felém, az anyukájával rögtön megittuk a pertut, hogy összehozódjunk. Virág testvéreivel is könnyű dolgom volt, és a mai napig gyakran elmegyünk együtt akár sörözni is, tényleg az elejétől kezdve így volt, soha nem volt probléma. Mondjuk, arról szoktunk Virággal beszélgetni, hogy ha még az édesapja élne, akkor lehet, hogy engem elkergetett volna... (*Nevetés.*) Magyar cigányként nem biztos, hogy lehetett volna kapcsolat közöttünk Virággal!

Azt mondjátok, hogy a közös elfogadás mindkét család részéről megvolt. Gondolom, ez részben azért is lehetett, mert nagyjából hasonló értékrendű családból jöttetek. Sorolnátok néhányat ezekből az értékekből?

T.: A család az első! Mind a bátyámnak, mind a húgomnak van egy-egy gyereke, a bátyám lassan negyvenéves lesz, a húgom meg harminc, de huszonévesen családot alapítottak, mert azt gondolták ők is, hogy családban, házasságban élni jó, és így leszünk egészségesek.

Mennyire volt előfeltétele a gyermekvállalásotoknak a házasság?

T.: Nem volt az, legalábbis az én családom részéről semmiképpen. A romáknál nagyon sokszor előfordul, hogy a tartós kapcsolat igazából már házastársi viszonyoknak minősül. De például a húgomék csak polgári szertartással házasodtak össze, viszont nálunk az egyházi esküvő is fontos volt. Nekem a nagymamám volt nagyon vallásos, és ez anyukámékon keresztül hagyományozódott rám. És ezért is volt fontos, hogy a Görögkatolikus Roma Szakkollégiumban tanultam és éltem évekig. Mi mind a ketten nagyon szerettünk volna egyházi esküvőt. Nekünk egyébként a mai napig Laci atyával (dr. Makkai László görögkatolikus pap, Miskolci Egyházmegegye – *a szerk.*) nagyon jó a kapcsolatunk, a nagyobbik fiunkat, Tibikét, ő is keresztelte. Apaként igyekszem közvetíteni feléjük, hogy hogyan gondoljanak magukra, hogy legyenek segítőkészek, és – még ha fiúkról is van szó – Virágon keresztül látják az anyai, női értékeket. Reméljük, hogy később számukra ezek olyan szempontok lesznek, amelyekben figyelembe veszik majd a tőlünk tanultakat.

Szerintetek ti milyen párt alkottok együtt? Mitől tud működni a kapcsolatotok nőként, férfiként, anyaként, apaként?

V.: Szerintem mi, ha lehet így mondani, sikeres páros vagyunk, aminek valószínűleg az az alapja, hogy az alapértékeink megegyeznek. Nyilván mióta a gyerekeink megszülettek, azóta még erősebb az összetartozás, a felelősségvállalás egymás felé, hogy megtartsuk a másikat a nehezebb helyzetekben. Számunkra alapvető, hogy segítséggel, támasszal, szeretettel forduljunk a másik felé. Emellett nagyon sok közös ötletünk és tervünk van, amiket még szeretnénk megvalósítani... Sokkal könnyebb így tervezni, megvalósítani, folyamatosan növekedni, bővíteni a szellemi tudásunkat,

a gazdagságunkat, az anyagi biztonságot is. A munkában is folyamatosan előre haladunk, feljebb lépünk, mindketten szeretnénk értékeket teremteni. Könnyebb így sokkal, hogy itt vagyunk egymásnak, ugye?

T.: Abszolút! Szerintem a sikeresség alapfeltétele a kitartás! Olyan nincs, hogy valakik egymásra találnak, és onnantól kezdve kézen fogva folyamatos a boldogság, csak jó és szép történik az életükben. És egy kapcsolatban folyamatos a változás. Nem ugyanaz udvarlónak lenni, mint férjnek vagy akár apának lenni. Mindenkinek vannak rosszabb, jobb napjai, hetei, és ezekben tényleg ki kell tartani a másik mellett, segíteni kell a másikat. Például akkor, amikor könyvet írtam (*Imádkozó kódok* címmel 2023-ban megjelent sci-fi – a szerk.), Virág nem azt mondta nekem, hogy jaj, hát minek írsz könyvet, amikor nincs is kiadó, meg egyébként is minek írogatsz ilyet? Örült neki, és rögtön azt mondta, hogy tök jó, csináljuk! Ott volt a könyvbemutatón, segített az eladástól kezdve minden ilyen hasonlóban.

Ugyanakkor Virágnak a tánc miatt sokszor van utazással járó esti programja. Olyankor többször megesett, hogy én maradtam a két gyerekkel egyedül, amíg neki fellépése volt valahol. Igyekszünk egymáshoz igazítva, egymás igényeit figyelembe véve támogatni egymást.

Részben utaltatok már arra, hogy a gyerekekkel való törődés nem csak Virág feladata. Megosztanátok a szülői feladatokkal kapcsolatban kicsit többet? Mennyire készültetek előre a szülőségre?

V.: A házimunka, a gyerekek, a család körüli teendők, szervezni valók, ezek köztünk megoszlanak. Tehát nem az van, hogy ezeket csak én csinálom, és akkor a Tibi egyedül a kenyérkereső, hanem mindketten dolgozunk, és mindketten ugyanúgy ellátjuk a gyerekeket, végezzük a házimunkát, a család körüli szervezést stb. A munka megosztásában már egy kicsit modernebb a megközelítésünk, de a főbb dolgokban inkább hagyományosabb értékrendet képviselünk mindketten.

Nyilván amíg nincs az embernek gyereke, nem tudja elképzelni, hogy az milyen lesz, még ha van valamennyi tapasztalata is, mondjuk, a családon belüli gyerekek gondozása terén, mint ahogyan nekem is volt. Azt kell, hogy mondjam, hogy nekünk is volt mindenféle tervünk, vágyunk, hogy milyen szülők leszünk, de ez az első gyerekünk megszületésekor fel is

borult. Rájöttünk közben, hogy ez egy tanulási folyamat, ami biztosan nem fejeződik be soha. Minden életkor hoz magával újabb kihívásokat, és persze szépségeket is. Nyilván amíg pici egy baba, inkább az anyukájára szorul, de én például tudtam, hogy nem szeretném, ha Tibi kimaradna a csecsemőápolásból. Szerettem volna, hogy legyen neki is annyi tapasztalata, hogy biztonsággal tudjon a gyerekekkel bánni, és hogy nyilván a gyerek is tapasztalja meg azt, hogy apával is biztonságban van.

Annak, hogy nálunk ez így történt, mára már látható a pozitív eredménye. A mi gyerekeinknek mi ketten vagyunk a biztonságos tér, ha bármi gond éri őket, akkor ugyanúgy szaladnak hozzám, mint az apukájukhoz. De persze vannak helyzetek, mondjuk, Tibi jelent nagyobb biztonságot. Például a kisebbik gyerekünk nem szereti a fúró hangját, ha meghallja, akkor ő egyenesen az apukájához szalad, úgy érzi, hogy ő tudja leginkább megóvni. Szóval a gyereknevelésünkben voltak, vannak tudatos döntések, de vannak ösztönös reakciók, cselekvések. A szeretet átadása vagy az érzelmekre való folyamatos válaszkészség mindkettőnk részéről például alapszinten jött, erről nem kellett külön megegyezni, hogy na, akkor ez így legyen. Alapvetően ebben is eléggé egyezik a beállítottságunk, hogy a gyerekek az elsők, és hogy tulajdonképpen körjük szervezzük az életünket. Tehát ami a gyerekeken, a családi életen fölül van, az ugye a munka, és azért tere van a saját egyéni hobbiknak, elfoglaltságoknak és a közös időtöltésnek is.

T.: Alapból úgy indultunk a szülőségnek, hogy Virág nem egyedül akarja nevelni a gyerekeket, hanem azt szeretné, hogy én is ott legyek, és vegyem ki a részemet a feladatokból is. És ebben benne van a pelenkázástól kezdve a bölcsibe, oviba vitelen át a gyerekekkel való foglalkozásig és a plusz közös programig sok minden. Fontos volt, hogy ismerjem a dadust, az óvónőket, hogy meglegyen velük nekem is az élő kapcsolat. Viszont vannak feladatok, amik mondjuk inkább egyikünkhöz tartoznak, így alapvetően Virág az, aki az egészségügyi menedzsmentet viszi: a gyerekek kapcsán mindenféle vizsgálat- meg időpontkérés, és bizonyos ügyintézési feladatok – mondjuk az óvodába, bölcsődébe való jelentkezés – is inkább hozzá tartoznak. De cserébe igyekszem akkor más feladatokat én vinni, mondjuk olyat, amiben én vagyok jobb, ilyen például a sport. Focizni, biciklizni, rollerezni velem tanulnak meg a gyerekeink. Viszont a művészeti, táncos dolgokat, a zenét szintén inkább Virág ismerteti meg velük.

Virág, te utaltál már rá, hogy sok közös tervetek van nemcsak a családi életetek vonatkozásában, hanem akár a munka terén is. Van ezek közül olyan, amit szívesen megosztotok velünk?

V.: Talán elmondhatom, hogy Tibi tervezi, hogy még több könyvet megír, és ami pedig közös tervünk, illetve talán inkább engem jobban érint, az egy roma kulturális egyesület létrehozása, amelynek fő célja a hagyományok, kulturális értékek átadása lenne. Itt leginkább a táncra és a zenére, de legfőképpen édesapám emlékének őrzésére gondolok. Én erre szeretném az életem hátralévő részének egy kisebb szeletét szánni. Szeretnénk az ő emlékét megőrizni. Szerintem – de mondhatom mindkettőnk nevében, sőt a testvéreim nevében is – mi úgy láttuk, úgy tapasztaltuk az elmúlt években, hogy a táncsal, a zenével könnyebb kapcsolódni olyan emberekhez is, akik mondjuk nem ismerik vagy nem nagyon ismerik a cigányokat. És ez alatt nemcsak a kultúrát értem, hanem magukat a cigány embereket is. Én ezt egyfajta kötelezettségnek, missziónak tartom... Szerintem egyre inkább afelé halad a világ, hogy inkább a különbözőségeinkre fókuszálunk, mint az egyezőségekre, miközben a közösségekben, táborokban, kulturális eseményeken előjön, hogy igenis elég sok közös vonásunk van, az alapvető emberi dolgaink nem, vagy csak kis mértékben különböznek.

Szóval szeretnénk táborokat, táncházakat tartani, kulturális eseményeket létrehozni. Nekem nagyon sok színpadi ötletem van, amiket szeretnék megvalósítani, ezek teljesen képtelen helyzetekben jutnak eszembe, de van egy füzetem, abban mindig mindent le szoktam írni. Az előző évben lettem harmincöt éves, és azt gondoltam, hogy most már szeretnék olyan dolgokkal is foglalkozni, amikkel eddig nem, mert mondjuk nem volt elég bátorságom, vagy amihez esetleg úgy éreztem, hogy túl fiatal vagyok.

Kétgyerekes asszony vagyok, és harminchat éves leszek nemsokára, azt gondolom, hogy ha van bennem valami, ami már elég régóta akar kitörni, akkor azt igenis meg kell csinálni! Szeretném, ha a gyerekeim büszkék lennének rám, illetve ránk, és ha azt látnák, hogy teljesen mindegy, hogy ki honnan jön, kinek milyen a bőre színe, meg kinek mi a családneve... Tényleg csak az számít, hogy az ember egyénként mit tesz, és ha a közösségünkért tudunk tenni valamit, amiből társadalmi szinten mindenki profitál, az nagyon jó dolog!

Jó hallani ezeket a terveket, de ezek kapcsán egy kicsit azt érzem, hogy inkább egyéni projektek. Közös megvalósítandó terveitek is vannak?

V.: Talán mondhatom mindkettőnk nevében, hogy a legfőbb közös projektünket a gyerekeink jelentik, a családukban való fejlődés és növekedés. Emellett pedig mindegy, hogy Tibi projektjéről vagy az enyémről beszélünk, azok mindig közösek, hiszen egyik sem működik a másik ember nélkül. Amíg én a táncsal foglalkozom, addig Tibi foglalkozik a gyerekekkel. Ha Tibi a könyvét írja, akkor azokon a napokon főleg vagy csak én vagyok a gyerekekkel. Szóval a normál munkamegosztáson túl egymás passzióiban is mind a ketten érintettek vagyunk. Tehát az ő könyvében én is benne vagyok, és ő is az én projektjeimben ugyanúgy benne van. Úgyhogy azt kell mondjam, hogy igazából mindenünk közös, minden tervünk, projektünk közös, csak az arány változik benne. Például, amiket én tervezek, nyilvános eseményeket, azokban nagy szükségem lesz Tibi tapasztalatára, tudására. Nagyon részletekbe menően még nem szeretném elmondani, de a lényeg, hogy abszolút közös dolgokban gondolkodunk.

Kívánom, hogy ezek terveitek szerint megvalósuljanak! Köszönöm a beszélgetést!

Lakatos Mónika
Rostás Mihály Mazsi

LAKATOS Mónica

*Kossuth-díjas magyar cigány
énekesnő, a Romengo
együttes énekesnője*

ROSTÁS Mihály Mazsi

*zenész, a Romengo
együttes vezetője*

Mielőtt idejöttem hozzátok, igyekeztem minél több információt begyűjteni rólatok. Ez olyan szempontból nem volt nehéz, hogy rengeteg fórumon jelentek meg veletek készült interjúk, viszont azok többnyire a munkásságotokról szóltak, bár – természetesen és ettől nem elválaszthatóan – a kapcsolatotokról is. Most azonban azt szeretném, ha a párkapcsolatotok kerülne majd előtérbe. Ám ezt megelőzően, kérlek, meséljtek egy kicsit a gyökereitekről, a gyermekkorotokról! Mazsi (Mihály gyermekkorától használt beceneve – a szerk.), kezdhetjük veled? Rólad annyit tudok, hogy „Nagyecséd”, de ezen kívül még a születési évedet sem sikerült kiderítenem!

L. M.: Miért, az enyémet igen? Azt a Mazsi felrakta?

Igen, annyi látható, hogy 1978.

L. M.: Akkor rólam mindenki tudhatja, hogy hány éves vagyok? Persze nem szégyellem a koromat, csak hát, na... *(Nevetés.)*

R. M.: Igen, magamról nem raktam fel információkat!

*Mi tudható még rólad azonfelül, hogy Nagyecseden születél,
éltél gyermekkorodban?*

R. M.: 1981-es születésű vagyok, oláh cigány családba születtem, négy testvérem volt, most már sajnos csak hárman vagyunk. Túl sokat nem

gyerekeskedtem Nagyecsedben, mert 1988–89-ben valahogy visszaköltöztünk Budapestre, ahol nagyrészt a tizenhatodik kerületben nevelkedtem. Ott volt az is, amikor 1994-ben elmentem a Holdvilág Kamaraszínházba, és megláttam Mónit.

Azt mondtad, hogy visszajöttetek Budapestre. Ezek szerint ezt megelőzően már élt itt a családot?

R. M.: Igen, 1984-ben már Budapesten élt a család, az öcsém már itt született. Aztán Nagyecsedben éltünk egy ideig, de a jobb élet reményében megint visszajöttünk Budapestre, és ez lett a végállomás a család számára. A szüleim egyébként kereskedők voltak, edényekkel, állatokkal foglalkoztak. Rákosszentmihályon laktunk, a sashalmi piacra jártak ki üzletelni. Az iskolát Nagyecsedben kezdtem, de a második osztályt már Budapesten jártam.

Vannak még Nagyecsedhez köthető gyerekkori emlékeid?

R. M.: Nekem a legszebb emlékeim onnan vannak. Nagyon korai éveimre is vissza tudok emlékezni. Egyszer, amikor anyukámmal beszélgettünk a nagyecsed-i életéről, és előhoztam témákat, konkrét eseményeket, akkor csodálkozva kérdezte, hogy „Mazsikám, te ezekre még emlékszel?”. Vannak szituációk, amik szinte szóról szóra megmaradtak a felnőttek beszélgetéseiből, mert ezek engem nagyon érdekeltek, szerettem az idősek között üldögelni és őket hallgatni. A családuink nagy része nagyecsed-i, sőt anyukám teljesen, az apukám pedig félig onnan származik, szóval a rokonságunk kilencven százaléka ott él. Visszajárunk hozzájuk, bár sokan már meghaltak közülük sajnos.

Emlékszel valamire az iskolás éveidből? Arra hogy milyen terveid voltak, mivel szerettél volna foglalkozni? Vagy a szüleid terelgettek valamilyen szakma felé?

R. M.: Őszintén szólva nem terelgettek, nőttünk, és sodródtunk az árral. Talán éppen emiatt én elég korán kikerültem az iskolából, csak később, esti tagozaton végeztem el tíz osztályt, de akkor már huszonéves voltam. Fiatalon inkább próbákra jártam, zenélgettem. Tíz-tizenegy évesen is már zenekart akartunk alapítani a barátokkal, és sokat próbáltunk. Próbáltunk! Inkább csak zenélgettünk, ahogy tudtunk... Rengeteget lógtunk az iskolából, helyette inkább a patakparton üldögeltünk, és ott gitároztunk,

zenélgettünk. Igazából az iskola így kimaradt. A tíz osztályt is azért végeztem, hogy legyen meg, de mindig inkább a zene körül mozogtam, és mióta Mónikát megismertem, mindig is e körül akartam maradni.

Otthonról hoztál zenei hátteret?

R. M.: Nem volt zenész sem apám, sem anyám, sőt a nagyapám sem, de otthoni zenélgetések az összejövetelek alkalmával, azok voltak. Egyébként a szélesebb rokonságban voltak már akkor is zenészek, a Bódi Guszti (cigány származású, magyar énekes – *a szerk.*) meg a Varga Guszti (az 1978-ban alakult „Kalyi Jag” magyarországi cigány folklóregyüttes vezetője – *a szerk.*), őket ugye mindenki ismeri.

Ők rokonaid?

R. M.: Igen, úgyhogy a családtól nem áll távol a zenei élet, de a közeli rokonaim között nem ez volt a jellemző. A családban – és ebbe beleértem az unokatestvéreimet is – csak én lettem egyedül zenész. Egyébként mindenki tud valamit, vagy énekelni, vagy valamilyen hangszeren játszani, de senki nem lett hivatásos zenész rajtam kívül.

Jól tudom, ugye, hogy nem vettél részt zenei képzésben, hanem autodidakta módon tanultál gitározni?

R. M.: Így van. A bátyám mutatta meg az első akkordokat, de a többit az idősebbektől lestem el, azoktól, akiknek akkorra már jelentek meg zenei anyagaik, és már dalokat kísértek, mikor én még csak néhány akkordot tudtam.

Hogyan viszonyultak a szüleid a zenélésedhez?

R. M.: Egyáltalán nem pártolták, apám igazából azt szeretne volna, ha vele tartok, mert ő vállalkozással is foglalkozott. Mindig azt mondták, hogy hagyjam abba, és válasszak valami rendesebbet. Igazából mi a Mónival már együtt voltunk, és a „Ki mit tud?” (a Magyar Televízió kulturális ifjúsági tehetségkutató műsora 1962 és 1996 között – *a szerk.*) versenyt is megnyertük, amikor még mindig azt kérték, hogy hagyjam abba, mert ebből nem lesz soha semmi. Úgyhogy nekem zeneileg nem volt támogató hátterem, viszont minden mást odatettek mögém, mögénk a szüleim. Ugye tizenöt-tizenhat

évesen én még nem tudtam eltartani a családomat, miközben addigra már megszületett a lányunk... Ők akkor teljes mellszélességgel mögöttünk voltak, de a zenei életünkben nem hittek.

A szüleid élnek még?

R. M.: Sajnos már nem, két évvel ezelőtt meghaltak.

Sajnálom. De akkor azt viszont még megélték, hogy ti sikeresek lettetek!

R. M.: Persze, és akkor már örültek, és ha esetleg átmenetileg gondok adódtak, akkor nyugtattak bennünket, hogy majd biztosan beindul, és fognak minket fellépésekre hívni. De előtte féltésből tényleg inkább mindig elterelni akartak erről a pályáról.

Mónika, a te gyerekkorod hogyan zajlott? Te eleve Budapesten születted és nevelkedted, ugye?

L. M.: Igen, és nemcsak, hogy Budapesten, de otthon születtem egy oláhci-gány családba. Anyám azt mesélte, hogy mire a mentő kiért, addigra én már megszülettem, és egy másik húgom is így született. Tősgyökeres tizenhatodik kerületiként. Nagyjából az én családi hátterem is olyan, mint Mazsié. Nem volt zenész a családban, csak a maguk szórakoztatására, közösségben énekelgettek apám meg a néném. Én őket hallottam énekelni elsősorban. Színpadot vagy zenekart sem láttam elég sokáig, és igazából sem én, sem a családom nem gondolta, hogy tudnék énekelni. Amikor vendégek jöttek hozzánk, akkor is inkább táncoltam, abban voltam erősebb, nem tudtam, hogy énekelni tudnék-e. Heten voltunk testvérek, én a harmadik vagyok a sorban, és táncolni is az idősebb nővéremtől tanultam.

Igazából a színház volt az első hely, ahol a családom hallott engem egyáltalán énekelni. Ott volt az első olyan élményem, amikor többek előtt énekeltem. Gyerekként egymás között sokszor játszottunk, táncversenyt szerveztünk, ilyenkor valakinek kellett zenélni, énekelni, ha nem volt éppen magnónk. Ezek az alkalmak voltak azok, amikor én a tánc mellett énekelgettem is.

Hogyan kerültek a szüleid Rákosszentmihályra?

L. M.: A felmenőim Trianon után átszöktek a magyar területre, aztán pedig az országon belül szétszóródtak. A nagyszüleim Vácott találták meg a helyüket, a nagybátyám Fóton lakott, de anyám és a testvérei itt születtek, Budapesten. A fővárosban is voltak cigánytelepek, konkrétan a tizenhatodik kerületben is, az Ida utca környékén. A szüleim mesélték, hogy később aztán arra a területre szükség volt, építeni akartak oda, így az ott lakó cigányokat elküldték onnan, átköltöztették különböző helyekre. Azt nem tudom, hogy az én szüleim hol kaptak lakást, de később volt egy kertes ház, ahová apám meg a nagyszüleim építettek. De sok rokonom élt ott, a környékünkön is. Az én szüleim is kereskedők voltak, még az anyám szülei is, lovakkal, állatokkal foglalkoztak. Aztán jött egy rendelet, ami miatt apám már nem tarthatott állatokat ott, ahol élünk, így eladta az utolsó lovat is, és áttért másra, elkezdtek piacozni. Soha nem akart Budapesten kívül venni házat, hogy az állatok megmaradhassanak. Inkább váltott.

Az általános iskolai éveid hogyan teltek, mire emlékszel?

L. M.: Volt egy központi hely, ahova nekünk, gyerekeknek egy konkrét időben ott kellett lennünk, onnan busszal vittek át minket minden reggel egy volt orosz laktanyába, talán Mátyásföldre, az iskolába. Majd délután visszahoztak minket. Én így kezdtem az iskolát, de aztán második osztályba már valahová egy hozzánk közelebb eső helyre jártam, ott végeztem el az általános iskolát. A kerületen belül költözködtünk egyébként, amikor apám eladta a házat, de ki a kerületből nem mentünk.

Azt mondtad, hogy nem tudtad magadról, hogy tudsz énekelni, ezek szerint az általános iskolai énekórákon sem jött ez elő.

L. M.: Az általános iskolai énektanárom azért azt hallotta, hogy ki az, akinek jó hangja van, azokat az énekkarba beválasztotta, így engem is. Jólesett énekkarosnak lenni, szerettem ott énekelni. De nagyjából ennyi... Szívesen jártam, mert tényleg szerettem, de ennyi.

Hány évesen végeztél el az általános iskolát?

L. M.: Nekem a szüleim figyeltek rá, hogy járjak iskolába, így engem rögtön hatévesen beíratnak, illetve hát évvesztes voltam, de így is tizennégy-tizenöt évesen befejeztem az iskolát. Aztán, tradicionális cigány család lévén, az volt az elsődleges, hogy majd férjhez megyek, anya és feleség leszek... Nem

tanultam tovább, akkoriban még külön szakma volt a titkárnői, de rám csak azt mondták a szüleim, hogy: „Ó, ez úgyse lesz titkárnő, meg, majd ha férjhez megy, akkor az úgyse enged, hogy eljárjon dolgozni...!” De, ugye, mivel tizenhat éves korig tartott a tankötelezettség, a szüleim még beíratnak valahová, de úgy voltak vele, hogy gyakorlatilag mindegy, hogy hova. Oda igazából egy napot sem tudtam járni, mert átmenetileg mi, gyerekek, az anyákkal együtt visszaköltöztünk az ő szüleihez.

Így sajnos a továbbtanulás kimaradt, aztán már jött a színház, ahová eljártunk a testvéreimmel, és az úgy vonzott. De ezzel párhuzamosan mentem én is a felnőttekkel, együtt árultam velük a piacon, vagy otthon maradtam és a kisebbekre vigyáztam, a háztartást vezettem. Eddigre már a nővérem férjhez ment, így én voltam a legidősebb lány, aki el tudta látni ezeket a feladatokat.

Egyébként nagyon szerettem volna továbbtanulni, mert úgy éreztem, hogy csak lógok a levegőben, félttem, hogy mi lesz velem, milyen lesz, ha férjhez adnak...

Volt valamilyen elképzelésed, hogy mi szeretnél lenni?

L. M.: Nem volt semmi gondolatom ezzel kapcsolatban. Akkoriban azért lányként nehéz volt elképzelni bármit is, mert hát a szülők voltak azok, akik igazából döntöttek a jövőnkéről. Egy lány számára eléggé meghatározó, ha férjhez megy, persze a házasság a fiúnak is fontos, de egy lánynak talán még jobban.

Közben, amikor tizenhat éves lettél, jött ez a bizonyos Holdvilág Kamaraszínház!

R. M.: Igen, ez a színház akkoriban a tizenhatodik kerületben működött a művelődési házon belül, de aztán valamilyen okból az megszűnt. Viszont ugyanezen a néven jelenleg is működik egy színház, csak a tizenharmadik kerületben.

L. M.: Egyébként, amikor nagyon kicsik voltunk, akkor az még moziként működött. Nagyon szerettem, emlékszem, még kályhával fűtöttek, aminek üvegajtaja volt, és látszott a tűz..., az volt a neve, hogy Világ mozi. Ott,

a kerületben az volt az egyetlen mozi, ami aztán átalakult Holdvilág Színházzá Malgot István vezetésével.

Hogyan keveredtetek a színházba, egyáltalán ki volt ott előbb kettőtök közül?

R. M.: Móni volt ott előbb!

L. M.: A kerületben élő unokatestvéreim, akik közelebb laktak a színházhoz, mint mi, valahonnan ismerték az igazgatót, már bejártak oda, és zenélgetni próbáltak. Engem és a húgaimat többször hívtak, hogy alapítsunk egy zenekart, de mi nem vettük ezt komolyan. Aztán egyszer a testvéremmel unatkoztunk, és mégis elmentünk megnézni, hogy mit csinálhat ott az unokatestvérünk. Akkorra már többen odajártunk, így a művelődési ház igazgatója egy pont után felfigyelt arra, hogy vannak ott roma fiatalok, akik tehetségesek, és azt gondolta, hogy többet tudhatunk, mint hogy csak a magunk kedvére zenélgessünk. Ezután tulajdonképpen a megkérdezésünk nélkül benevezett minket a „Ki mit tud?” versenyre. Azután persze ő irányította a felkészülésünket, hogy színpad- és versenyképesek legyünk. Mi gyerekek voltunk, és egyébként sem értünk hozzá, így azt is ő találta ki, hogy az egyes dalok közötti átmenetek hogyan legyenek megoldva, mikor lépjek be... Ezekről nekünk fogalmunk sem volt, hiszen nem volt kitől ezeket megtanulni. Az első előadásunk ott volt a színházban, ahol szinte az összes kerületi cigány ott volt.

Hogyan jött Mazsi a képbe?

L. M.: Úgy, hogy ezen a bizonyos első alkalmon ő is ott volt nézőként, és a műsor végén egy spontán buli alakult ki, ahol a gitár Mazsi kezébe került, és hát nagyon jó volt, ahogy játszott, úgyhogy megkérdeztük tőle, hogy nem akar-e csatlakozni hozzánk.

R. M.: Móni már akkor fű alatt felszedett engem! *(Nevetés.)*

Igazából úgy volt, hogy nekem a Balog Guszti unokatestvérem, és egyszer átmentem hozzá, és azt láttam, hogy készülődik valahova, felveszi a lakkcipőjét, meg öltözködik, és megkérdeztem tőle, hogy hova készül. És mondta, hogy fellépése lesz, mire én azt válaszoltam, hogy hát akkor arra én is elmegyek.

Szóval én ott voltam a nézőtéren, és láttam a Mónit a színpadon, ki volt engedve a haja, gyönyörű hosszú haja volt, énekelt, mint egy tündér! Hú, gondoltam, de kéne nekem ez a csaj! (*Nevetés.*) Én akkor tizenhárom és fél éves voltam, úgyhogy elérhetetlennek tűnt... De, ahogy a Móni is mondja, a végén elkezdünk zenélni, az öregek elkezdtek iszogatni, énekelgetni, és a fiatalok kísérték őket. Valahogy hozzám került a gitár, hogy most kísérem őket én. Aztán pedig odajöttek hozzám, és megkérdezték, hogy nem akarnék-e csatlakozni a zenekarhoz. Persze úgy tettem, mintha gondolkodnék, de aztán gyorsan igent mondtam, nehogy meggondolják magukat. Gondoltam, hogy ez jó alkalom, hogy közelebb kerüljek Mónihoz.

Egy darabig csak zenélggettünk, de aztán jött István (a művelődési ház igazgatója – *a szerk.*), hogy úgy látja, eljött az ideje, hogy elinduljunk a versenyen, amiről mi azt sem tudtuk, hogy mi az... És akkor elindultak az előválogatók, ahova mindig más-más zenei anyaggal készültünk. Mire elindultak a televíziós adások, addigra igazgató úr kitalálta, hogy csak ütős hangszerekkel kísérjük Mónit. Láta, hogy minden cigányzenekar jön a tamburával, gitárral, és mivel tudta, hogy nekünk van egy nagyon erőteljes, fiatal hangunk, azt gondolta, hogy azt még különlegesebbé lehet tenni ezzel, úgyhogy végül csak egy teknő volt, kanál és kanna. És hát ez volt a nyerő, ő jól ráérezett! Majd aztán már a gálán hangszeres kíséret is volt, hogy megmutassuk, hogy mi azért tudunk gitározni is.

Nagyjából másfél év telt így el, ez idő alatt mi még nem voltunk egy pár.

Tizenhárom éves voltál, amikor először láttad őt, és annyi idősen te rögtön azt mondtad, hogy ő kell, és kész?

R. M.: Igen, és tizenöt éves voltam, amikor elérte, hogy teljesen szerelmes lettem belé! Én tizenhárom és fél évet éltem Mónika nélkül, és most már lassan háromszor annyit vele!

A családotok hogyan tekintett erre? Móni, téged lányként mennyire szívesen engedtek el a próbákra, fellépésekre, illetve magára a versenyre?

L. M.: Azért apámmal voltak összezőrdülések, hogy minek megyünk mi oda, meg mit csinálunk! De anyám bátrabban engedett el minket, mert bízott bennünk, hogy semmi rosszat nem teszünk, meg hát ott voltak az

unokatestvéreink is velünk, együtt mentünk és nem egyedül. Meg hát akkoriban ugyan megvolt a szigor, de a bizalom is. Később megismerték a szüleim a művelődési ház igazgatóját is, és látták, hogy nem csinálunk semmi rosszat. Később a válogatókra nem kísérték minket, de elengedtek.

Mikor jött képbe Mazsi a szüleid számára? Azon túl, hogy tudták, hogy együtt zenéltek, látható volt számukra, hogy ti esetleg egy pár lesztek?

R. M.: Nem, nem volt ez látható számukra, mert én nem mondtam senkinek semmit. Úgy buktam le, hogy megszereztem Móniról egy igazolványképet, amit a zsebemben hordtam, és ez egyszer csak kiesett onnan az anyám szeme láttára. Anyám meg gyorsan felkapta, és kérdezte, hogy minek van nálam ez a kép, meg hogy szeretem-e ezt a lányt... Hát, nem nagyon tudtam hazudni, lebuktam. Az elején egyébként próbáltak lebeszélni Móniról, hogy másfajta cigány családból való ez a lány, meg hogy keressek magamnak valaki mást! De aztán látták, hogy nem bírnak velem, meg hogy annyira szeretem, és akkor azt mondták, hogy jó, menjünk utána. Igazából a színház igazgatója volt az összekötő a két család között, akik ott bent nála találkoztak egymással. Megbeszélték, hogy mi szeretnénk a Mónit menyecskének, az ő szülei pedig azt mondták, hogy jó, legyen, és igazából néhány nap után megvolt a lagzi.

A szüleitek ezt megelőzően ismerték egymást?

R. M.: Igen, piacokról, innen-onnan, tudták, hogy ki kicsoda, de nem voltak összejáró családok. Azért a kerületben is megvolt az, hogy voltak a szabolcsi cigányok meg a pesti cigányok, megvolt távolság a betelepült meg a helyi cigányok között.

Ekkor te, Mazsi tizenhárom-tizennégy év közötti voltál, Móni pedig tizenhat éves volt. Hol kezdődött el a közös életetek?

R. M.: Igen, ennyi idősek voltunk. A szüleimnél kezdtük. Sokan éltünk ott egy kis lakásban, aztán bizonyos okok miatt többször költözködtünk, éltünk egy kicsit Dánszentmiklóson, Csepelen, aztán olyan hét-nyolc éve kerültünk a tizenötödik kerületbe, ahol most is élünk.

Meddig éltetek együtt a te családdoddal?

L. M.: Én nem emlékszem már rá...

R. M.: Hű, hát olyan nyolc-kilenc évig.

Akkor igazából ti Mazsi szüleinél nőttetek fel, ott váltatok felnőtté.

R. M.: Hát hogyné! Apám még egyébként akkor se akart minket elengedni, haragudott, veszekedett. Mindent kitalált, csak hogy ne menjünk!

Addigra, ugye, a ti kislányotok is megszületett, gondolom, többek között emiatt is nehezen engedtek el benneteket!

R. M.: Igen, hát a kislányunk már nagyon korán, tizenhat éves koromban megszületett. Ebben az időben Móni nem is akart énekelni, fellépéseket vállalni, így neki három év kimaradt. Ez pont elég volt, hogy a versenyen elért eredménye meg annak a hírneve teljesen elhaljon. Mi pedig fiatalok voltunk, és nem is gondoltunk később arra, hogy erre hivatkozhatnánk akkor, amikor újra kezdte.

L. M.: Ugye, addigra nem volt, aki irányította, segítette volna a munkánkat...

R. M.: Mi eljöttünk a színházból, így később nem volt velünk már Malgot István, aki tanácsot adhatott volna, én pedig nagyon fiatal voltam, nem tudtam, hogy ezt hogy kell csinálni. Aztán alapítottunk egy új zenekart, de senki nem tudta, hogy ki az a Lakatos Mónika, mert mi nem hivatkoztunk arra, hogy ő egy ilyen versenyt már megnyert. Pedig akkor biztosan jobban ment volna a dolog.

Egyébként akkoriban egy ilyen győzelemmel járt valamilyen lehetőség, szerződésajánlatok, fellépési lehetőségek?

R. M.: Nem tudunk róla, mert minden a színházhoz futott be utána is. Ott volt telefon... valószínűleg hívták a színház igazgatóját, de csak azt tudta mondani, hogy mi már nem járunk be a színházba. A győzelem után mi rögtön megkezdtük a családi életünket, és csak később kezdtünk el újra együtt dolgozni Mónival.

L. M.: Amíg otthon voltam, csak egyszer-egyszer léptem fel vendégként azzal a zenekarral, amiben Mazsi is játszott akkoriban. Ez a Romano Drom cigány együttes volt.

R. M.: Mi akkor főleg külföldön koncerteztünk, megcsináltunk velük párszáz fellépést, Móni pedig a hazai koncerteken vendégfellépő volt. Aztán valahogy 2003-ban kezdtük újra a saját zenekarunkkal, a Jagalo Vurdon nevű zenekarral, ami egyébként nem sokáig működött ezen a néven. Nagyon sok koncertet megcsináltunk Franciaországban, de mivel nehéz volt kiejteni ezt a nevet, 2004-ben úgy döntöttünk, hogy megváltoztatjuk Romengo zenekarra.

Volt nektek mintátok arra, hogy férj és feleség hogyan él együtt, hogyan alapít családot?

L. M.: Az nagyon erőteljesen megvolt, hogy egy nő számára mit jelent, amikor férjhez megy... Hogy akkor oda kell állni, és megcsinálni a dolgát. De ezeket a feladatokat egyébként otthon is elvégeztük anyánk mellett. Szóval, bekerülve Mazsi családjába, minden természetes módon adta magát. Minden családnál így volt, hogy a menyecske, ha bekerül valahova, akkor odaáll és segít.

Mi változott meg bennetek, ami miatt úgy döntöttetek, hogy külön életet kezdtek, és elköltöztök a családtól? Addigra ugye nagyjából huszonegy-huszonkét éves voltál, Mazsi, te, Mónika, pedig huszonöt körül...

R. M.: Anyámék kerületében maradtunk, és ott laktunk sokáig...

L. M.: Ez egy albérlet volt...

R. M.: Igen, és jódarabig albérletről albérletre költöztünk.

Hogyan éltétek meg az önálló életeteket? Milyen volt csak hármasban lenni?

R. M.: Nagyon jó volt, örültünk neki!

L. M.: Örültünk, hogy a magunk urai lehetünk. Teljesen másféle felelősség volt már így...

R. M.: Móninak is több ideje jutott a lányunkra, nem volt az, hogy az anyósnál meg kell felelni...

L. M.: Igen, már én döntöttem el, hogy mikor főzök, együtt döntöttük el, hogy esetleg ehelyett inkább elmegyünk valahova... Szóval nyilván hatalmas változás volt! Sok szempontból igazából itt kezdődött el a felnőtt életünk. Szerintem egyébként is akkor kezdődik el a felnőtt élet, amikor önállóan vezeted a háztartásodat, eltartod magadat, családot, teljes felelősséget vállalsz, és döntéseket hozol.

R. M.: Az az igazság, hogy otthon mindig nagyon sok volt a pörkölt meg a töltöttkáposzta... (*Nevetés.*) Aztán nem is tudom, hogy mennyi ideig, de nem is főzött Móni pörköltet, mert megcsömörlöttünk.

L. M.: Igen, meg ott mindig bőségesen kellett főzni...

Értékváltozást hozott számotokra az önálló életetek?

L. M.: Azt gondolom, hogy igen. Amikor anyósoméknál laktunk, akkor nem nagyon tudtam azt megcsinálni, hogy na, most megyek és leülök a gyerekekkel játszani, mert nekem ahhoz van kedvem. Sokan voltunk, dolog volt mindig, jöttek-mentek a vendégek... Később nyilván sokkal jobban tudtunk egymásra is figyelni, több időnk maradt egymásra, hogy beszélgessünk, vagy csak akár egy filmet megnézzünk együtt. Erre előtte nem nagyon volt lehetőségünk. Vagy tudtunk együtt zenélni! Erre, mivel kicsi volt a lakás, szintén nem volt lehetőségünk előtte. Addig beszélgetni is igazából csak esete, lefekvéskor tudtunk egymással, ha volt még erőnk hozzá.

R. M.: Zenélni csak a próbákon tudtunk, otthon nem igazán. Most már pedig úgy van, hogy csak úgy, a magunk szórakoztatására is sokkal többet zenélünk.

Akkor ez pozitívan hatott a ti közös, kreatív munkátokra is?

L. M.: Igen, persze. Viszont azt gondolom, hogy szükségünk volt azokra a tapasztalatokra is, amiket a velük való együttélés alatt szereztünk. Sok

mindent megtanultunk értékelni, így jobban látjuk, hogy tényleg milyen értékes az, amikor együtt tudunk lenni. Vagy milyen jó megélni az adott pillanatot, amikor csak úgy együtt zenélgetünk... Persze az fontos, hogy azt is megtapasztaltuk, hogy ott mindig nagy volt a mozgás, a közös együtt-létekből nagyon sokat tudtunk meríteni, sok tanulságot és értéket hozott az is számunkra.

Vannak ezek között olyan értékek, amelyeket továbbvittetek a már felnőtt, külön megkezdett életetekbe?

L. M.: A vendégszeretet, az mindenképp egy ilyen érték, nálunk is mindig van valaki... Mióta külön élünk, sokat nem voltunk egyedül... Szerintem összesen egy hónapnál nem volt több ilyen időszak.

R. M.: Mindig lakik nálunk valaki... (Nevetés.) És apámék is így voltak, hogy ők se voltak egyedül sohasem, mert mindig lakott náluk valaki vidékről!

L. M.: Igen. Szóval, ezek megmaradtak... a családi kötelek, a családcentrikusság az megvan most is, főleg Mazsi részéről, mint családfő. Szerintem ez nagyon fontos!

Mondtok még értékeket, amelyekről úgy gondoljátok, hogy a ti kapcsolatokban jelen vannak, és segítették, hogy az együttéléseitekben összezsírozódjatok?

L. M.: Figyelünk egymásra! Ő észreveszi, ha nem vagyok jól, veszekszik velem, ha nem akarok orvoshoz menni vagy nem veszem be a gyógyszert, amire szükségem lenne. Én ugyanúgy veszekszem vele, ha nem figyel oda magára, hogy gyere, menjünk el az orvoshoz, ne legyél olyan makacs...!

R. M.: Azt gondolom, hogy nagyon sokat jelent, ha mindenki tisztában van a maga szerepével! Móni nagyon feleség, nagyon anyuka és nagymama... És benne van egyféle alázatosság, mint feleség, ami néha eltűnik, de aztán visszajön... Ő alapvetően alázatos feleség. Nekem meg talán az a...

L. M.: Ha szeretetben él egy pár, akkor nem is kell megmagyarázni, hogy mire figyeljünk oda egymással kapcsolatban. Persze jó néhány dolgot meg kell tanulni, mert sokféleképpen lehet szeretni, önző módon vagy odaadóan... Viszont annak az embernek, aki odafigyelően tud szeretni,

annak megváltozik a gondolkodásmódja is. Azt hiszem, ez megvan közöttünk, nem?

R. M.: De, igen!

Melyikőtöknek kell jobban behoznia ezt az odafigyelést és alázatosságot? Te, Mazsi, azt mondtad, hogy Mónika nagyon alázatos feleség...

L. M.: Neki kell jobban! (Nevetés.) Fiatalon nem, de most már nagyon meg tudok haragudni, és olyankor nagyon udvarolnia kell nekem, hogy elengedjek egy-egy dolgot! (Nevetés.)

Mit kell tennie Mazsinak, hogyan lehet visszaédesgetni téged?

L. M.: Nem tudom, az többnyire spontán jön! Van, hogy csak szavakkal enyhíteni próbál, és akkor egy idő után elmegy a haragom... Ugye, muszáj megbeszélni a dolgainkat.

Szerintetek a környezetetek milyen párnak lát benneteket? Van egy lányotok és három unokátok, ők milyennek látnak benneteket együtt vajon?

L. M.: Húha, ez jó kérdés...! Hát az unokáink, azok még kicsik, de nagyon szeretnek velünk lenni!

R. M.: Igen, nagyon!

L. M.: A nagyobbik kislány olyan, hogy nem lehetünk mind a ketten a barátai egyszerre, és akkor mindig a papát választja, és azt mondja, hogy én a papával alszok, én a papát szeretem! Aztán meggondolja magát, és azt mondja, hogy nem vagy a barátom papa, a mámit (a nagymamát – *a szerk.*) szeretem! (Nevetés.) Ötéves, kétéves és kilenc hónapos unokáink vannak, de nagyon szeretnek velünk lenni!

R. M.: Hát hogyan! És fölhív minket, és kéri az apukáját, hogy hozza el hozzánk, mert hiányzik neki a mámi!

L. M.: Igen, meg a telefonon kéri, hogy beszélhessen a papával... És utóbb is kérdezte, hogy papa, veszel nekem konyhát? Mert nekem ilyen nagy konyha kell! (Nevetés.)

R. M.: Legutóbb felhívott, és nem értettem, hogy mit akar, mert azt mondta, hogy papa, vegyél nekem görcsöt... Kérdeztem, hogy mi az a görcs, aztán az anyukája magyarázta meg, hogy hörcsög.

L. M.: Csak ismételtette, hogy nem érted, papa, hát görcsöt, görcsöt! (Nevetés.)

R. M.: Aztán, hogy Dzseni, a lányunk hogyan lát minket... Azt biztosan látja, hogy szeretetben vagyunk, és tiszteljük egymást.

L. M.: Mi szeretetben neveltük, de nem tudjuk, hogy ő milyennek lát minket, nem szoktunk erről beszélni!

R. M.: Meg aztán mi sem beszéltünk ilyenekről a szüleinkkel, nem mondtuk meg nekik, hogy mit gondolunk róluk.

A lányotok egyébként mennyire követte a korai házassodásra vonatkozó mintákat?

R. M.: Egyáltalán nem, mi ragaszkodtunk ahhoz, hogy tanuljon, úgyhogy elvégezte a gimnáziumot, és utána jelentkezett először építészeti, majd végül a kertészeti egyetemre. Azt el is kezdte, de utána férjhez ment, és otthagyt a sajnós. Ezt mi nagyon sajnáljuk, és kudarcként éljük meg, mert azt érezzük, hogy Dzseni így nem is olyan cigányos asszony, mint egy igazi cigánylány, de nem is végezte el a tanulmányait sem. Egy kicsit olyan, mintha két szék közül a földre esett volna ezzel. Ha előre tudtuk volna, hogy nem végzi el az egyetemet, akkor lehet, hogy azt mondjuk inkább neki, hogy tizenöt évesen menjen férjhez... Akkor inkább legyél cigánylány, minthogy ne legyél se ilyen, se olyan!

L. M.: Mi megpróbáltuk, hogy a kettő egyensúlyban maradjon. Akkoriban kérdezték is tőlünk többen is, hogy a tanulás és a hagyományok megőrzése együtt működőképes-e. Csak azt tudtuk válaszolni, hogy nem tudjuk, majd, ha nagyobb lesz, akkor kiderül. És hát, kiderült, hogy nem működött, mert vagy ez, vagy az! Amikor férjhez megy egy lány, akkor már nagyon más dolgok válnak elsődlegessé, és nagyon sok a férjen múlik attól kezdve.

R. M.: Móni pedig elmondta, hogy Dzseni, tudod, hogy én mit nem adtam volna, hogy tanulhassak? Móni nagyon szeretett volna tanulni...

L. M.: Igen, és mi sok mindent elkövettünk azért, hogy megadjuk a lehetőséget neki. Én otthon nem fogtam be mindenféle házi munkát csinálni, mert azt mondtam, hogy nem kell semmit csináljál, csak tanulj, mert neked az a dolgod! Ezért is bánt minket, hogy ez így sikerült.

R. M.: Meg azt is mondtuk, hogy addig vagy gyerek, amíg tanulsz, meg amíg itthon vagy. Amikor majd asszony leszel, akkor takaríthatsz eleget, mosogatsz, főzöl...

L. M.: ...és ugye mostanra van a három gyerek, és most jut eszébe... Mert akkoriban könyörögtem neki, hogy valami olyat tanuljon, amit tényleg végigcsinál, mert amikor férjhez megy, már nem biztos, hogy tud iskolába járni. Minden, amit én figyelmeztetésként elmondtam neki, és amitől féltettem őt, az mind bejött. Az építészeti iskolának mi nagyon örültünk volna, mert azzal olyan szakma lett volna a kezében, ami keveseknek. Még a nem cigányok között is inkább férfiak vannak ebben a szakmában. Érettségit is adott volna, meg nyelvvizsgát is, de, ugye, ebben sem hallgatott ránk, és sima gimnáziumot választott. Szerettük volna, ha olyan dolgot választ, amit, miután férjhez megy, akkor akár otthonról is tud végezni. Azt mondtuk, hogy támogatjuk..., de aztán férjhez ment egy cigányfiúhoz, aki mellett már nem így tanul...

R. M.: Most három gyerek mellett elkezdett egy tanfolyamot...

L. M.: Igen, de most tíz hónapig péntekenként én vigyázok majd a gyerekekre, hogy tudjon járni rá, ezzel is próbáljuk támogatni őt.

Hány éves ő most?

L. M.: Huszonhét éves, de én úgy látom, hogy nem fogja fel, hogy részünkről mekkora támogatás volt felé, hogy engedték, hogy tanuljon! Kíváncsi leszek, hogy mi az, amit ő tovább tud majd adni a gyerekeinek.

Ti mit tartanátok fontosnak, mit adjon tovább?

L. M.: Nagyon fontos lenne, hogy élje meg a cigányságát, és a gyerekeinek is adja tovább ennek az értékeit!

R. M.: Igen, ez fontos! Rá már hatott az iskolai környezet, meg az, amiben kamaszkorától benne volt, emiatt talán úgy érzi, hogy ő már nem olyan mélyen cigány...

L. M.: Pedig van, amit használ belőle... Gondolkodásban, helyzetekben ez előjön, tudja, hogy cigány szokás szerint mi a helyes. De mégis, valahogy nem él vele! Ezt a részt most a gyerekei velünk tudják inkább megélni. Mondom neki, hogy beszélj hozzájuk cigányul, hát te vagy velük otthon! Mi Mazsival két különböző dialektust beszélünk, a lányunk mind a kettőt érti, de inkább azt beszéli, amit én. Nekünk nagy fájdalom, hogy a gyerekeiket nem tanítják cigányul, viszont ezt mi tudjuk pótolni azzal, hogy mi így beszélünk az unokáinkkal.

Az értékek megőrzésén túl szerintem azt is nagyon fontos lenne megértenie neki is és más fiatalnak is, hogy akkor, amikor bemennek egy közösségbe, annak ellenére, hogy nem beszélnek cigányul, attól ők még azok lesznek! Ezenfelül a gyerekei is többek lennének ettől.

Jó, hogy ti át tudjátok adni ezeket a kulturális értékeket az unokáitoknak! A házassággal kapcsolatban mit adnátok át, mi a legfontosabb ahhoz, hogy az működjön?

L. M.: Amit már mondtunk, hogy figyelemmel szeretni és tisztelettel lenni egymás felé. Tisztelem a másik gondolatát, hogy mit szeretne, mi a jó számára. Vannak viták, de szeretve ki tudunk békülni. Még reméljük, hogy sok év van előttünk, szóval beszéljünk újra, amikor látjuk már idős korunkban, hogy mi az, ami még inkább fontos! Egyelőre, amit eddig megéltünk, az ez, amit mondtam, és az alázat, ami nemcsak a házasságban fontos, hanem az élet más területén is.

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

www.koppmariaintezet.hu

Az inspiráló roma nőkről és férfiakról szóló könyvek folytatásaként megjelent *Fonódások* című családi interjúkötet a párkapcsolatok és házasságok működését, valamint a családi életformák sokszínűségét mutatja be tizenegy roma család személyes történetén keresztül.

A kötet szereplői őszintén osztják meg emlékeiket, tapasztalataikat és elgondolásaikat egyéni és párkapcsolati életük szépségeiről és kihívásairól, arról az összefonódásról, amelyben eltérő személyiségek, hagyományok, vágyak szövetéből családok születtek. A kötet történetei megmutatják, hogyan lehet a szeretet, a lojalitás, az egymás iránti felelősségvállalás és a közösségépítés az az erő, amely nemcsak túlélni, de boldogulni is segít.

A *Fonódások* olvasmányos, személyes, mégis társadalmi érvényű munka, amely segíthet új nézőpontokat, inspirációt, megerősítést és talán egy kicsit több megértést is adni – roma és nem roma olvasóknak egyaránt.

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT

9 786156 447302 >